

T.C

EGE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı

KITLIK KUŞAĞI İRLANDALI-AMERİKAN HİKAYELERİ (1845-1875)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zuhal PALABIYIK

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. SEÇİL SARAÇLI

İZMİR, 2008

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
TEŞEKKÜR	3
GİRİŞ.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM: BÜYÜK KITLIK ÖNCESİNDE VE SONRASINDA İRLANDALI KATOLİKLERİN AMERİKA'YA GÖÇ HAREKETLERİ VE GÖÇ ETME NEDENLERİ.....	16
1.1 İrlandalı Göçünün arkasındaki Nedenler.....	18
1.1.1 Dinsel Çatışmalar:.....	20
1.1.2 Siyasal Sebepler: İngiliz Emperyalizmi.....	24
1.1.3 İngiliz Hükümetinin Uyguladığı Ekonomik Politikalar ve İrlanda Ekonomisinin Çöküşü.....	26
İKİNCİ BÖLÜM: İRLANDALI-AMERİKAN DİASPORASI.....	29
2.1 İrlandalı Katoliklerin Göç Yolculuğu ve Yaşanılan Zorluklar	30
2.2 Amerika'da Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Alanda Gelişmeler (1840-1875).....	32
2.3 İrlanda Toplumunun Kilise ve Aile Yaşantısı.....	34
2.4 İrlandalı Göçmenlerin Amerika'da Karşılaştıkları Problemler ve İrlandalı-Amerikan Kültürünün Yapılanması.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BÜYÜK KITLIK DÖNEMİNDE ÜRETİLEN ÖYKÜLERLE İRLANDALI-AMERİKAN DİASPORA EDEBİYATI'NIN OLUŞUMU.....	63
3.1 İrlandalı-Amerikan Edebiyatı'nın Genel Çerçevesi	64

3.1.2 Kıtılık Kuşığı Romanlarındaki Olay Örgüsü ve Konu Seçimleri.....	66
3.2 Kıtılık Kuşığı Yazarlarının Ortaya Çıkışı ve Bu Yazarların Özellikleri (1845-1875).....	67
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: KİTLİK KUŞAĞI YAZIN TÜRLERİ.....	69
4.1 Hugh Quigley: <i>The Cross and the Shamrock; or, How to Defend the Faith</i>	70
4.2 John T. Roddon: <i>John O'Brien; or The Orphan of Boston</i>	81
4.3 John Boyce: <i>Mary Lee, or the Yankee in Ireland</i>	85
4.4 John Mc Elgun: <i>Annie Reilley; or The Fortunes of an Irish Girl in NewYork</i>	87
4.5 Charels G. Halpin: <i>The Life and Adventures of Private O'Reilley</i>	90
4.6 Mary Anne (Madden) Sadlier: <i>The Blakes and Flanagans</i>	93
4.7 Peter McCorry: <i>The Lost Rosary; or, Our Irish Girls, Trials, Temptations, and Triumphs</i>	97
4.8 Charles James Cannon: <i>Bickerton; or, The Immigrant's Daughter</i>	102
SONUÇ	106
KAYNAKÇA.....	114
ÖZET.....	118
ABSTRACT.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	122

TEŞEKKÜR

Bu tezi yazmaya başladıktan sonra tanıdığım ya da tanımadığım pek çok kişi kimi zaman önerilerde bulunarak, kimi zamanda kaynak bulmamda yardımcı olarak tezime katkıda bulunmuştur. İlk olarak, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans programına başladığım ilk günden itibaren hem ders içinde hem de ders dışında desteğini ve emeğini esirgemeyen, derslerimizin nasıl gittiğiyle yakından ilgilenen, yüreğinde taşıdığı eğitim sevgisini çalışma azmiyle birleştiren, iyi ki tanımışım! dediğim insanlardan biri olan sevgili hocam Prof. Dr. Ayşe Lahur Kırtunç'a teşekkür ederim. Farklı anlatım teknikleri ve kullandığı metinlerle teori açıklamalarını karşılaştırma yaparak öğretmeye çalışan, hoşgörülü kişiliğiyle olduğu kadar işine ve öğrencilerine gösterdiği saygısıyla da örnek bir insan olan sevgili hocam Prof. Dr. Kevin McNamara'ya teşekkür ederim. Sadece kendi dersleriyle ilgili konularda değil, farklı konularda da ne zaman ihtiyacımız olsa yardımcı olamaya çalışan, güler yüzü, esprili ve saygın kişiliğiyle takdir ettiğim sevgili hocam Prof. Dr. Atilla Silkü'ye teşekkür ederim. Tez yazmaya başladığım günden itibaren, kimi zaman sancılı kimi zaman da mutlu hissettiğim bu yolculukta bana olan inancını ve güvenini yitirmeyen, kendi tecrübeleriyle beni yönlendirmeye ve motive etmeye çalışan, bir öğretmenden daha çok bir dost gibi davranan, ve her görüşmemizde gerekli özeni ve ilgiyi gösteren sevgili hocam Yard. Doç. Dr. Seçil Saraçlı'ya teşekkür ederim.

GİRİŞ

Gençliğimden beri, İrlanda'yla Büyük Britanya arasındaki bağı her zaman İrlanda ulusunun laneti olarak görmüşümdür. Ve bu duyguları taşıırken, bu ülkenin hiçbir zaman özgür ve mutlu olamayacağını biliyordum... Daima İngiltere nefretiyle yaşadım, ve bu duygu içime öyle işledi ki, bir kural olmaktan çok bir içgüdüydü sanki! Gerçek şu ki, İngiltere'yle ilgili her şeyden nefret ediyorum. Sürgün edilmeden önce de nefret ediyordum, daima da edeceğim!

Wolfe Tone,
Özyaşam Öyküsü

İrlanda'nın bağımsızlığı uğruna mücadele eden pek çok vatanseverden biri olan ve İrlanda Cumhuriyeti'nin babası olarak bilinen Wolfe Tone'un, kendisini Amerika'ya sürgüne gönderen, İrlanda halkına siyasi, ekonomik ve sosyal baskılar uygulayan ve onlara kendi topraklarında yaşam hakkı tanımayan İngiliz hükümetine duyduğu nefreti bu sözlerle dile getirmektedir. İrlandalılar tarih boyunca kendi dillerini, dinlerini ve kültürlerini yaşatabilmek, kendi topraklarında siyasi, ekonomik ve sosyal varlık kazanabilmek ve özgürlüklerini elde edebilmek için İngiliz hükümetiyle mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Fakat sıkıntılar sadece bununla kalmıyor, ülkede yaşanan kıtlık nedeniyle meydana gelen hastalıklar, ölümler ve açlık hayatı felç ediyordu. Bütün bu baskılar ve ekonomik sıkıntılar pek çok İrlandalının evini barkını, ailesini, yakınlarını, ekip biçtiği toprağı ve anıları geride bırakıp yeni topraklara göç etmesine neden olmuştur.

1840'lı yıllarda meydana gelen "Büyük Kıtlık" nedeniyle İrlandalı halk ilk defa bu dönemde kitleler halinde göç etmiştir. Göç eden grupların arasında Katolik İrlandalıların göç etme nedenleri Protestan İrlandalılardan biraz daha farklıydı. İşte bu tez çalışmasında, farklı mezhepten oldukları için dinsel özgürlüklerini yaşayamamış ve

İrlanda milliyetçiliğini şiddetle savunmuş, bu nedenle de İngiliz hükümetinin baskısı altında ezilmiş Katolik İrlandalı göçmenlerin Amerika'ya göç yolculukları ve bu esnada ortaya çıkan “Kıtlık Kuşağı” yazarlarının ürettikleri “Kıtlık Kuşağı Öyküleri” incelenecektir. Bu kitlesel göçü bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermeye çalışan ve kendileri de kıtlık göçmenleri olan yazarların kaleme aldıkları bu öyküler tarihe tanıklık eden belgeler olarak göçün hem sosyolojik hem de antropolojik yönlerini ortaya koymaktadır. Kıtlık kuşağı öykülerini çarpıcı kılan özellik ise, Protestan İngiltere tarafından dışlanan Katoliklerin, Katolik ve İrlanda milliyetçiliği söylemleriyle çoğunluğu Protestan olan Amerikan kültüründe ve edebiyatında yer almaya çalışmalarıdır. Buradan hareketle, tez boyunca incelenecek olan öykülerde yazarların ideolojik söylemlerini nasıl geliştirdikleri ve hedeflerinin neler olduğu araştırılacaktır.

İrlanda'dan Amerika'ya göçen Kıtlık Göçmenlerinin yaşadığı deneyimleri konu alan Kıtlık Kuşağı öyküleri İrlandalıların kendi topraklarında yaşadıkları zorlukları, göç yolculuğunda başlarından geçen acı olayları ve Amerika'da karşılaştıkları ayrımcı hareketlerin yanı sıra onlara hayatta kalmanın yollarını da anlatan öğretici nitelikteki anlatılardır. Tarihsel geçiş sürecinde olan Katolik göçmenlerin yaşadıkları coğrafi ve ruhsal değişimi ve bu değişimlere neden olan unsurları işleyen Kıtlık Kuşağı yazarlarının seçtikleri temalar, kullandıkları dil ve geliştirdikleri üslup irdelenerek öykülerin karakteristik yapıları ve alt anlamları araştırılacaktır. Tez konusu itibariyle tarihi, siyasi, edebi ve sosyal çalışmaları kapsayacağından yaklaşımımız ağırlıklı olarak “Kültürel Çalışmalar” dâhilinde “Yeni Tarihselcilik” (New Historicism) kuramının kapsadığı alan-temelli ve tarihsel artalanlı çalışmalar, metinsel yorumlar, geleneksel analizler, ideolojik eleştiri ve gözlemci yorumları gibi çeşitli eleştiri yöntemleri kullanılarak aydınlatılacaktır.

Edebiyat ile tarih arasındaki sıkı ilişkinin bir ürünü olarak ortaya çıkan yeni tarihselcilik kuramı farklı alanlarda geliştirilen pek çok kaynağın incelenmesinde kullanılmak üzere geliştirilmiş bir yaklaşımdır. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yayınlanan bazı edebi metinlerde, eleştiri kitaplarında, üniversitelerde okutulan derslerde, akademik seminerlerde ve konferanslarda edebiyatın tarihi nasıl yansıttığı, ona nasıl şekil verdiği ve yeniden kurguladığı düşüncesi yaygındı (Brannigan, 417). İşte 1920'li yıllardan bu yana devam eden, ve edebi çalışmaların

tarihsel bağlamda değerlendirilmemesi gerektiği görüşünde olan “Yeni Eleştiri” kuramına karşı çıkarak gelişen “Yeni Tarihselcilik” yaklaşımı ilk olarak 1960’larda köklerini oluşturmaya başlamış, 1980’lerde iyice yaygınlaşarak “Ortaçağ Edebiyatı” incelemelerinden, “On dokuzuncu Yüzyıl İngiliz ve Amerikan Edebiyatı” incelemelerine, “Modern Edebiyat” araştırmalarından, “On sekizinci Yüzyıl Edebiyat” eleştirilerine kadar üretilen pek çok çalışmanın incelenmesinde kullanılmıştır. Yeni tarihselcilik kuramının bir doktrin değil, bir uygulama olduğunu öne süren tarihçi Stephen Greenblatt’la aynı görüşü paylaşan Hyden White, Dominick Lacapra, Hans Kellner ve Robert Berkhofer gibi tarihçiler tarihsel metinlerin edebiyat metinleri gibi okunabileceğini ileri sürerken, tarihle edebiyat arasındaki sınırsızlığa dikkat çekmek istemektedirler (Felluga). Fakat sosyal düzen içerisinde tarihle ilintili olarak edebiyatın nasıl okunması gerektiği ve edebiyata nasıl yaklaşılabileceği konusunda, yeni tarihselciler arasında da fikir ayrılığı görülmektedir. Stephen Greenblatt, Louis Montrose, Cathrine Gallagher, D.A Miller, Joel Fineman ve Walter Benn Michaels gibi tarihçiler farklı temalar, ilgi alanları ve yaklaşımları izleseler de, hepside metodolojik konular ve güç ilişkileri üzerinde ortak görüşü paylaşmaktaydılar (Brannigan, 421).

Edebi metinlerin evrensel öneminin olduğunu ve tarihsel gerçekleri yansıtmadığını savunan bazı edebiyat eleştirmenlerinin aksine yeni tarihselciler edebi metinleri belirli tarihsel şartların ürünleri olarak değerlendirip okumuşlardır. Yeni tarihselciler üretilen her çeşit metni sosyal, siyasal ve kültürel değişimin dokusunu oluşturmak için kullanılan politik araçlar olarak görmektedirler. Onlar, hikâyelerin anlatış biçimleriyle kendi güç aygıtlarını nasıl oluşturduklarına ve bu güç aygıtlarının etkileri üzerine odaklanmaktadır. Pek çok yeni tarihselci eleştirmen yaptığı çalışmada kanuni, tıbbi ve cezaî belgelerin yanı sıra seyahat notları, anekdotlar, etnolojik ve antropolojik anlatılar ve edebi metinleri de kullanmışlardır (Brannigan, 417).

Olaylar anlatılırken, roman yazarı gibi öznel bir dil geliştirerek tarih-yazımını gerçekleştiren tarihçilerin, nesnel olamayacağı görüşünde olanlar bulunmaktadır. Fakat edebiyatın tarihle sıkı bağlantısının olduğunu düşünen bazı tarihçilere göre edebiyat, tarihsel olayların geliştiği zamanı ve tarihsel değişimi temsil eden bir araçtır, ve tarihi ayna gibi yansıtarak tarihsel değişimin şekillenmesinde ve yapılanmasında aracılık

etmektedir. Bu şekilde düşünen yeni tarihselciler, bir edebi çalışma yapılırken yapının zaman, yer ve şartlar gibi unsurlar da göz önünde bulundurularak kültürel ve tarihsel bir zeminde incelenmesi gerektiğini önemle vurgulamaktadırlar çünkü onlar hiçbir metnin tarihsel bağlamından bağımsız düşünülemediği görüşündedirler (Leitch, 26). Yeni tarihselcilerin burada dikkat çekmeye çalıştıkları nokta, tarihsel metinler anlatılırken kullanılan aydınlatıcı unsurların, edebi metinler incelenirken de kullanılacak olmasının anlatıya zenginlik katacağıdır.

Yeni tarihselcilik yaklaşımına göre, üzerinde çalışılacak olan eser, edebiyatın, tarihin veya metnin kendisi ya da bağlamı olarak ele alınmadan tarihin içindeki edebiyat olarak tanımlanmalıdır. Tarihin ayrılmaz bir parçası olarak görülen edebiyat metinlerinin incelenmesinde edebi hitabet tarihle bağlantı kurmadaki rolü de büyük önem taşımaktadır. Diğer yandan, Amerikalı edebiyat kuramcısı Louis Montrose, yeni tarihselcilerin üzerinde durduğu “metinlerin tarihselliği ve tarihin metinselliği” konusuna dikkat çekmek istemektedir. Burada, “metinlerin tarihselliği” sözüyle bütün metinlerin belirli bir sosyal ve kültürel bağlama oturtulduğu belirtilmektedir. “Tarihin metinselliği” sözüyle de, geçmişle ilgili bildiğimiz ya da anladığımız her şeyin toplumlarla ilgili var olan yazılı metinlerden ya da kültürel materyallerden elde edildiği çünkü bu yazılı metinler ve kültürel materyallerin tarihi yapılandıran asıl kaynaklar olduğu anlaşılmaktadır (Brannigan, 418).

Yeni tarihselciler siyaset bilimi disiplini ve antropolojiyle ilgili konulara yaklaşırken devlet kurumlarının idare ediliş yönetimleri ve işleyişlerinin yanı sıra toplumsal ve kültürel değişimlerin de göz önünde bulundurmışlardır. Bunun dışında, bütün kültürel metinlerin tarihsel analiz metinleri kadar önemli olduğunu vurgulayan yeni tarihselciler, kültürün temelde bir yaptırım gücüne sahip olduğunu, dolayısıyla yoruma açık her metnin kültürün kapsadığı güç ilişkileri, ırksal gelişim, sınıf farklılıkları ve cinsiyet rolleri üzerindeki etkilerinin araştırılmasının yapılacak çalışmayı daha da zenginleştireceğini düşünmektedirler. Bu yüzden, yeni tarihselciler edebiyat metinlerini “özerk” (autonomous) nesnelere değil sosyal, kültürel ve siyasi parametrelerden üretilmiş materyaller olarak görmektedirler, çünkü onlar bu özellikler kıstas alınarak yapılacak olan incelemenin edebi metinler ve çalışmalarla, edebi

olmayan metinler ve çalışmalar arasındaki farklılığı daha da belirginleştireceğine inanmaktadırlar (Leitch, 27).

Yeni tarihselciler, belirli bir dönemde ortaya çıkan bu gc ilişkilerinin, günlük materyalleri ve verileri kullanarak, edebiyatı nasıl ürettiğine, yaygınlaştırdığına ve tkettiğine de dikkat çekmektedirler. Bu güncel materyaller genellikle günlükler, anılar, seyahatnameler, yasal dokümanlar, mektuplar, gazeteler, dergiler, reçeteler veya ceza kayıtları olarak sayılabilir. Bu materyaller, olayların geliştiği dönemi ve toplumlar üzerindeki etkilerini belgeleyen en önemli tarihsel ve kültürel kaynaklar olarak gösterilmektedir (Leitch, 27). Bu bilgi doğrultusunda, İrlandalı Katoliklerin gc yolculuğunda edindikleri deneyimleri ve gc sürecine etki eden olayları anlatırken gc tarihleri, gcmen sayısı ve nüfus bilgilerinin yanı sıra gcn srekliiliğinde etkili olan gcmen mektupları ve İrlandalı yayınlar, yani gazeteler, dergiler, kitaplar ve diğer kültürel materyaller anlatılarak konu genişletilecektir. Ayrıca, İrlanda diasporasındaki sosyal ve siyasal yapılanma hakkında bilgi edinebilmek için bir taraftan bu gazete ve dergilerde yayınlanan karalayıcı yazılar, ibareler ve karikatrlar incelenirken diğer taraftan gcmenlerin kurdukları yayınevlerine, gcmen bankalarına, politik makineler adı verilen siyasi oluşumlara ve gcmenler için kurulan yardım kuruluşlarına değinilecektir. İrlandalı-Amerikan diasporasının ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel yapılanmasında etkili olan bütün bu kültürel materyaller ve sosyal kurumlar incelenerek, bunların İrlanda topluluğunda yaşanan değişimi ve gelişimi nasıl etkiledikleri ve yansıttığı araştırılacaktır.

Tezimizde ayrıca, yaptığı açıklamalarla, Stephen Greenblatt başta olmak üzere pek çok tarihinin çalışmasına esin kaynağı olan, sosyal kuramcı Michel Foucault'nun görüşlerine de yer verilecektir. Yeni tarihçilerin “kayıp tarihleri” tekrar keşfederken, baskı ve yönetim mekanizmalarının nasıl çalıştığına, sosyal hiyerarşinin nasıl oluşturulduğuna, yani kilise, monarşi ve yüksek tabaka arasındaki ilişkilerin nasıl işlediğine, politik bilimin disiplinlerine, antropolojiye, sosyal, siyasal, ekonomik kurumlara, ve kültür ağırlıklı çalışmalara önem vermeleri gerektiğini belirten Foucault, yaptığı bu açılımlarla yeni tarihselcilik kuramının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Diğer taraftan kültürel aktivitelerin de tarihsel analiz metinleri olarak değerlendirilebileceğini düşünen Foucault, “Geleneksel Tarihselcilik” anlayışına

gönderme yaparak, uzun dönemli olayların anlatıldığı büyük ve değişmez bir bütünü ele almak yerine o dönemde gelişen olayların ortaya çıkarttığı fikirlerle, temsillerle, imgelerle ve temalarla nasıl bir “söylem” (discourse) geliştirdiklerine bakmak gerektiğini belirtmektedir. Oluşturulan bu farklı söylemlerin, kendi kurallarını ve stratejilerini işlevsel hale getirdiğine değinen Foucault, belirli güç ilişkilerinin söylemler tarafından desteklendiğini iddia etmektedir (Hedges).

Foucault'nun “kayıp tarihler” terimi, üzerinde durulması gereken önemli bir saptamadır. Bilindiği gibi tarih boyunca yaşanan kıtlık, savaş, göç ve soykırım gibi nedenlerle pek çok topluluğa ait belgeler, anıtlar, tarihi ve edebi kaynaklar ya harap edilerek ya da bir takım politik ve sosyal entrikalarla yok edilmiştir. Bu şekilde varlığını yitirmiş ya da yitirmek üzere olan toplulukların incelenmesinde, onlara ait bütün tarihsel ve kültürel materyaller önemli kaynaklar olmaktadır. İşte burada, Foucault'un “kayıp tarihler” söyleminden yola çıkarak tezde incelemek üzere seçtiğimiz Kıtlık Kuşağı öyküleriyle, Büyük Kıtlık döneminde yaşanan pek çok tarihsel ve kültürel olay aydınlatılarak Kıtlık göçünde yaşanan gelişmeler farklı boyutlarıyla anlatılacaktır. Tarihle iç içe geçmiş bu gibi çalışmalar araştırılmaya ve incelenmeye devam ettiği sürece, tarihe şahitlik etmiş materyaller de varlığını koruyarak geçmişin sesi olmaya devam edeceklerdir. Foucault'nun söylem analizi açılımıyla, tezimizin ana malzemesi olan Kıtlık Kuşağı öyküleri incelenerek yazarların hangi söylemlerle ve ne şekilde Amerika'da oluşan İrlanda diasporasının yapılanmasında etkili oldukları ortaya konulacaktır. Bunun dışında Katolik kiliselerinde görev yapan din adamları ve Amerikan basınında, iş dünyasında ve siyasetinde etkili olmayı başarmış, ve dönemin önde gelen isimlerinin de kendi alanlarında geliştirdikleri söylemlerle İrlanda topluluğunu nasıl manipüle ettikleri, ve bu doğrultuda hangi değerleri ön plana çıkardıkları ve nasıl bir İrlandalı kimliği oluşturmaya çalıştıkları araştırılacaktır.

Öykü ve roman incelemelerine bakıldığında yazarın anlatımıyla ortaya çıkan söylem, incelenen eserin hangi bağlamda geliştiğini göstermektedir. Örneğin, F. Scott Fitzgerald'ın *The Great Gatsby* (Muhteşem Gatsby) adlı romanında Amerikan Rüyası'nı anlatan “zenginlik” söylemi romanın başkahramanı Gatsby karakterini daha belirgin bir hale getirmektedir. Kıtlık Kuşağı öyküleri incelenirken yazarların hangi söylemlerle, neyi belirginleştirmek istedikleri de araştırılacaktır. Aslında yazdıkları göç

öyküsüyle, güçlü bir altyapısı olan Amerikan edebiyatçılarının yanında yer almaya çalışan Kıtık Kuşağı yazarları için bu öyküler önemli bir adımdır. Ne var ki, asimile olmadan Anglo-Amerikan toplumunda var olmaya çalışan Katolik İrlandalı göçmenlerin kendilerini ifade edebilecekleri değerleri güçlü bir şekilde ortaya koyup, bunları savunabilecek mekanizmayı en iyi şekilde oluşturmaları belli bir zaman gerektirmekteydi.

Kıtık Kuşağı yazarlarının “İrlandalılık” kimliğini oluştururken kullandıkları ideolojik söylemler ve sosyolojik bağlamda gelişen tarihsel, kültürel, ekonomik, siyasi ve milli doğrular daha iyi aydınlatılmış olacaktır. Öykülerde kullanılan imgelerin altı çizilen simgelerle konuyu farklı boyutlara taşıyan mecazların ve genel söylemin analizi yapılarak, metinlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için Michel Foucault ve Roland Barthes gibi düşünürlerin “yapısöküm” (deconstruction) ile ilgili öne sürdükleri ilkelerden faydalanılacaktır. Yapısöküm yöntemine göre metinlerdeki tutarsızlıklar, değişkenlikler ve çelişkiler ayrıntılı bir şekilde inilerek yazarın söylemek istediğiyle metnin dile getirdiği anlam arasındaki fark ortaya konulmaktadır (Moran, 205). Kıtık Kuşağı öykülerinde, yazarların kendi üsluplarını nasıl oluşturduklarına ve kendi farklılıklarını nasıl yapılandırdıkları araştırılacaktır. Bunun dışında, öyküler incelenirken Northrop Frye’nin 1950’lerde öne sürdüğü “yakın okuma” tekniği kullanılarak öykülerdeki öznel görüşler, söz dizimi, cümle düzeni ve belirgin fikirlerin kullanılan ironiler ve metaforlarla metinlerin nasıl biçimlendirildiği de araştırılacaktır (Leitch 26). Kıtık Kuşağı yazarları, kullandıkları temaları gerçek olaylar üzerine oluştururken çeşitli metoforlar ve ironiler kullanarak okuyucunun, anlatılan olayı zihninde canlandırmasına olanak sağlamaktadırlar.

Tezimizde, İrlandalı-Amerikalı Diaspora Edebiyatının gelişim sürecinde gösterdiği ilerlemeyi anlayabilmek için öncelikle, İrlandalı-Amerikan Edebiyatında yer alan türleri incelemek gerekmektedir. On dokuzuncu yüzyılda İrlanda’dan Amerika’ya yaşanan göçle birlikte gelişen ve üç kuşaktan oluşan İrlandalı-Amerikan Göç Edebiyatı dönemsel farklılıklarıyla birlikte anlatılacaktır. Bu üç kuşak edebiyatın ilki, 1840 yılında meydana gelen “Büyük Kıtık” öncesinde oluşturulmuştur. İrlanda milliyetçiliği söylemlerinin şekillendirdiği bu edebiyat türünün örnekleri genellikle yergi niteliğinde yazılmıştır. İkincisi, 1845 ile 1875 yılları arasındaki “Büyük Kıtık” döneminde gelen

bazı Katolik göçmen yazarların oluşturduğu “Kıtlık Kuşağı Edebiyatı”dır. Öğretici nitelikte geliştirilen bu edebiyat türü, Katolik dini ve ahlaki öğretilerinin yanı sıra İrlanda milliyetçiliği söylemlerini de içermektedir. Üçüncüsü ise, 1875’ten Birinci Dünya Savaşı’na kadar olan dönemde ortaya çıkan üçüncü kuşak İrlandalı yazarlar tarafından oluşturulan “orta sınıf İrlandalı-Amerikan Edebiyatı”dır. Üçüncü kuşak yazarlar Amerika’da oluşmaya başlayan İrlanda burjuvazisine hitaben yüksek tabaka değerleri doğrultusunda anlatılar üretmişlerdir (Fanning, ed., *Exiles*, 1).

Özellikle 1845-1875 yılları arasında yaşanan göçle birlikte gelişen olayların irdeleneceği bu tez çalışmasında, dönem boyunca yasa dışı yollardan kaçak göçmen olarak Amerika’ya gelen Katolik İrlandalı göçmen yazarlar ve “İrlandalı-Amerikan Diaspora Edebiyatı”nın ilk örnekleri olarak kabul edilen ve tezimizin ana materyalleri olan Kıtlık Kuşağı öyküleri şöyledir: John T. Roddan, ve öyküsü *John O’Brien; or, the Orphan of Boston* (1850), Marry Anne (Madden) Sadlier, ve öyküsü *The Blakes and Flanagans* (1855), Hugh Quigley, ve öyküsü *The Cross and the Shamrock; or How to Defend the Faith* (1853), Charles James Cannon, ve öyküsü *Bickerton; or, the Immigrant’s Daughter* (1855), John Boyce, ve öyküsü *Mary Lee, or the Yankee in Ireland* (1860), Charles G. Halpine, ve öyküsü *The Life and Adventures of Private Miles O’Reilly* (1864), Peter McCorry, ve öyküsü *The Lost Rosary; or, Our Irish Girls, Trials, Temptations, and Triumphs* (1870), John McElgun, ve öyküsü *Annie Relly; or the Fortunes of an Irish Girl in New York* (1873). Bu yazarlardan bazıları öykülerinde Amerika’daki İrlandalıların “İrlandalılık” bilincindeki değişimi yansıtırken, bazıları da Katolik ahlaki ve değerleri üzerinde durarak Katolik İrlanda topluluğunu bir arada tutmayı amaçlamışlardır. Tezimizde özellikle, bu yazarların yazdıkları öğretici öykülerle okuyucuya aktarmak istedikleri hedefler doğrultusunda kurgularını nasıl yapılandırdıkları araştırılacaktır.

Kıtlık Kuşağı öyküleri işledikleri konu bakımından, “Katolik Dini ve Ahlakını İşleyen Öykü” (Catholic-Tract-Fiction), “Göçmen Rehber Kitabı” (Immigrant-Guide-Book), ve “Milliyetçi Siyasi Roman” (Nationalistic-Political-Fiction) olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. Bu öyküler konuları bakımından dil, inanç, ahlak, gelenek, yaşam şekli, sınıf, ideoloji gibi kültürün kapsadığı çeşitli kavramları yansıtmının yanı sıra göçmenlerdeki siyasi, kültürel ve sosyal değişimi de gösteren önemli anlatılardır. Kendi

anavatanlarından uzakta başka bir coğrafi bölgede kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamda bir geçiş dönemi yaşayan göçmenler yeni İrlandalı-Amerikan kimliğini ve dolayısıyla İrlanda diasporasının köklerini büyük ölçüde, yaşadıkları bu yeni kültür içerisinde ürettikleri bu yeni edebiyat sayesinde oluşturmuşlardır diyebiliriz. Edebiyat alanında üretilen öyküler, romanlar, şiirler ve diğer çalışmalar Amerika'ya yerleşen İrlanda diasporasının antropolojik ve sosyolojik açıdan bilinmeyen yönlerini de inceleyebilmek için önemli bir kaynak oluşturmaktadır, çünkü Anglo-Sakson olmayan ve çoğunluğu Katolik olan İrlandalılar ilk zamanlarda “içe dönük” bir yaşayış tarzı sergilerken, yeni kuşakların Amerikan halkıyla kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasi etkileşim içine girmesiyle yavaş yavaş dışa dönük bir yapı oluşturmaya başlamışlardır.

Atlantik Okyanusunun iki tarafındaki, yani “eski dünya” ile kastedilen İrlanda’yla “yeni dünya” ile kastedilen Amerika ekseninde kültürel bir sentez oluşturan ve Katolik dini gelenekleri, ilkeleri ve kuralları temel alınarak geliştirilen Kıtık Kuşağı öyküleri köklerinden sökülerek göç etmeye zorlanan İrlandalıların Amerikan toplumu içinde yer edinme çabalarını anlatan en önemli çalışmalardır. Birbirinden tamamen farklı kültür, din, sosyal yapı ve geleneklere sahip İrlanda topluluğuyla ve yerleşik Amerikan toplumunun bir araya geldiği noktada ortaya çıkan “eytişim” (dialectic) Kıtık Kuşağı öykülerinde ikili zıtlıklarla yansıtılmıştır. Bu yönüyle bakıldığında bu öykülerin Amerikan edebiyatı için bir zenginlik olduğu söylenebilir. Bu öyküler Katolik ahlakı, değerleri, prensipleri ve geleneklerini yansıtan, ve çoğunlukla dini söylemi ön plana çıkartan öğretici öyküler olarak sınıflandırılmış olduklarından, anaakım Amerikan anlatıları içinde yer bulamamışlardır. Bugüne kadar Amerikan edebiyatına önemli katkıları olan ünlü edebiyatçıların ürettiği eserlerin yanında adları hiçbir şekilde geçmeyen Kıtık Kuşağı yazarlarının kim oldukları, ne söyledikleri, ve okuyucularının kimler olduklarının incelenmesi bize sadece, İrlandalı-Amerikan göç edebiyatının nasıl yapılandığını anlatmamaktadır, aynı zamanda çok-kültürlü bir zeminde ortaya çıkan Amerikan kültürü ve edebiyatının karakteristik özelliklerini de ortaya koyma açısından önemlidir. Bu öyküler, ekonomik, siyasi ve coğrafi stratejilerle köklerinden sökülerek göç etmeye zorlanan bir insan ırkının yaşadığı acıların edebiyata yansımalarıdır. Nitekim çeşitli etnik gruplardan gelen göçmenlerin kendi deneyimlerini

tarihsel bir uzamda gelişen olayları neden sonuç ilişkisi içinde öyküleyerek edebiyat yoluyla anlatmaları Amerikan kültürünün oluşumu açısından önemli bir zenginliktir.

Öyle ya da böyle, Amerika'nın geniş kültür ve edebiyat yelpazesinin bir parçası olmayı başarabilmiş Kıtık Kuşağı yazarlarına göre ülkede gelişmekte olan Amerikan edebiyatı ile kendi edebiyatları arasında önemli bir fark vardır: Kıtık Kuşağı öykülerinin yaşanmış olaylardan yola çıkılarak tarihsel gerçekleri olduğu gibi anlatan “öğretici” eserlerdir. Bu özellikleriyle genellikle Protestan ahlakı ve ideolojisi üzerine kurulu olan ya da seçkinci İngiliz geleneğini takip eden Amerikan edebiyatına alternatif oluşturduğu iddia edilmektedir. Kısacası, Kıtık Kuşağı yazarları Amerikan edebiyatçıları tarihi olayları ve kişileri kurgusallaştırarak ve gerçeğin üzerini kapatarak edebiyat ürettiklerini ileri sürerken kendi yazdıkları öyküleri zaman, yer ve şartları açıkça anlatan tarihsel gerçeklerin doğru bir ürünü olduklarını savunmaktadırlar.

Edebiyatı kavrama yolunun sosyal sorunları anlamada etkili olduğuna işaret eden pek çok eleştirmen edebiyat aracılığıyla toplumların sosyal gelişimleri hakkında bilgi edinebileceğimizi belirtmektedir. Bu görüşten hareket ederek, İrlandalı Katolik göçmenlerin sosyal yaşantılarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak için öykülerin yazıldığı dönemin tarihsel artalanına, yani 1845-1875 yılları arasında İrlanda'da ve Amerika'da gelişen ekonomik, sosyal ve politik olaylara değinilerek bunların her iki toplumun sosyo-ekonomik ilişkilerine nasıl yansıdığına bakılacaktır. Ayrıca, bu değişimlere neden olan olaylara yapılacak olan referanslar öykülerin neden ve nasıl yazıldıklarını daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Kısacası, İrlandalıların modern dünyaya girdiklerinde neyi aradıklarını, neyi bulduklarını ya da neyi kaybettiklerini bu öykülerin üzerinden incelemeye çalışacağız.

Tezimizin ana temasını oluşturan İrlandalı-Amerikan diasporasının oluşumunda ilk olarak, İrlandalıların göç etmelerine neden olan ekonomik, dinsel ve siyasal sorunlar Marksist kuramcı Antonio Gramsci'nin “hegemonya” ile ilgili düşüncelerinden yola çıkılarak incelenerek, İrlandalı göçünün bir “rıza” ve “kabul ediliş” sürecine nasıl girdiği açıklanacaktır. Gramsci, hegemonyayı “zorlama ve rıza”nın birleşimi olarak tanımlamaktadır (Leitch, 1136). Bu konuyla ilgili gerekli açılımlar yapılırken İngiliz hükümetinin siyasi ve ekonomik alanda uyguladığı zorlayıcı politikalarla İrlandalıları “İngilizleştirme” çabaları ve işleyen pazar ekonomisinin gerisinde kalan İrlanda

ekonomisinin giderek kan kaybetmesi sonucu İrlanda halkının fakirleşmesi, konuyla ilgili farklı görüşler bildiren sosyologların yorumlarına yer verilerek açıklanacaktır. Tezde sadece İngiliz hükümetinin baskı politikaları değil, aynı zamanda Amerika’da çoğunluğu oluşturan Protestan Anglo-Saksonların eğitim sisteminden, sosyal kurumların işleyişiyle ilgili yapılan yeniliklere, gazete ve dergilerde yer alan İrlandalı alaycı tiplere ve karalayıcı ibarelere, sözlü ve yazılı saldırılardan, bölgesel çete savaşlarına kadar İrlandalı Katoliklere karşı takınılan ayrımcı hareketler tartışılacaktır. Bütün bunlar gerçekleşirken hem Protestan Amerikalıların hem de Katolik İrlandalıların kültürel, sosyal, siyasal, dinsel ve ekonomik aygıtlarını kullanarak kendi baskı mekanizmalarını nasıl oluşturdukları anlatılacaktır.

Ayrıca, İrlandalı Katoliklerin İrlanda’da yaşanan sıkıntıların ardından, Atlantik Okyanusu’nu geçerken karşılaştıkları trajik olaylar ve acı deneyimlerin Amerika’da başlayacakları yeni hayata nasıl yansıdığı da anlatılacaktır. İrlandalı göçmenleri taşıyan ve “tabut gemileri” adı verilen ucuz yolcu gemileri bahsedilen trajedinin diğer ayağını oluşturmaktaydı. Temiz su, yiyecek ve kamara bulamayan göçmenlerin sağlığını ve psikolojisini tehdit eden bu gemiler çeşitli hastalıklara neden oluyor, hatta ölümlere yol açıyordu. Bu koşullarda ortalama dört-beş hafta yolculuk etmek zorunda kalan göçmenler bu gemilerde ortak kaderi paylaşıyorlardı, yani yurtlarından ve sevdiklerinden ayrılmak zorunda kalan bu insanlar yolculuk ettikleri gemilerde çaresizce yaşanan insanlık dramına şahit oluyorlardı. Özellikle altını çizdiğimiz bu duygusal kopuşlar neticesinde oluşan “ortak bellek” (collective memory) Amerika’da kurulan İrlanda diasporasının temelini oluşturmaktadır. Bu konuyla ilgili açıklamalar yapılırken farklı sosyologların ve tarihçilerin görüşlerine yer verilerek İrlanda topluluğunun etnik yapısı, sosyal yaşantısı, kültürel değişimi ve dinsel pratiklerini nasıl oluşturulduğu anlatılacaktır.

Amerika’ya gelen İrlandalı göçmenlerin sona eren yolculuklarının ardından onları bekleyen işsizlik, evsizlik ve ırkçılık gibi sorunlarla ortaya çıkan olaylar tarihsel kesitleriyle birlikte neden-sonuç ilişkisi içinde açıklanacaktır. Çiftlik işleriyle uğraşmanın dışında başka bir yeteneği olmayan İrlandalı göçmenlerin Amerikan halkıyla bir araya geldiği modern kentlerde ortaya çıkan kültürel, ekonomik, siyasal ve dinsel çatışmalar tarihsel boyutlarıyla aydınlatılacaktır. Ayrıca, on dokuzuncu yüzyılda

Amerika'daki bütün etnik gruplar için tartışılan konulardan birisi olan “erime potası” (melting pot) içinde yer almak ya da bunun dışında kalabilmek için uğraşan İrlandalı-Amerikalıların kendi yaşantılarını nasıl oluşturdukları, Amerikan iş dünyasında ve siyasetinde etkin olabilmek için hangi süreçlerden geçtikleri, Katolik kilisesi etrafında nasıl bir yaşam oluşturdukları, ve bu yaşam alanlarında karşılaştıkları sıkıntıların anlatılacak olması tez için incelenecek öykülerde değinilecek konulara da referans oluşturacaktır.

Amerika'ya gelen pek çok etnik grup gibi İrlandalı göçmenler de uyum zorluğu çekmişlerdir. Bu zorluklara neden olan en önemli etmen fiziksel olarak vatanlarından ayrı düşen göçmenlerin kendilerini yersiz yurtsuz hissetmeleridir. Bir taraftan kendi yerel aksanını, yani İrlandacayı konuşamayan, geleneklerini, ve göreneklerini uygulayamayan, uyguladığında da tepki gören, kırsal yaşantıda sürdürdüğü sıkı komşuluk ilişkileri gibi pek çok alışkanlığını terk ederek yabancısı olduğu milletin konuşma dilini, gelenek ve göreneklerini, sosyal, kültürel ve dini yaşantısını öğrenmeye çalışan İrlandalı göçmenler hep bu iki yaşantı arasında bocalamışlardır. İşte İrlandalı göçmenlerde gözlenen bu sıkıntıları anlattıkları farklı karakterler, temalar ve konularla anlatan Kıtık Kuşağı yazarları İrlanda diasporasının antropolojik açıdan değerlendirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM: BÜYÜK KITLIK ÖNCESİNDE VE SONRASINDA İRLANDALI KATOLİKLERİN AMERİKA'YA GÖÇ HAREKETLERİ VE GÖÇ ETME NEDENLERİ:

İrlandalılar tarih boyunca belli aralıklarla daha iyi bir iş, eğitim ya da rahat bir hayat sürebilmek için farklı ülkelere göç etmişlerdir. Bu bölümde özellikle on dokuzuncu yüzyılın ortalarında İrlanda'da yaşanan Büyük Kıtlık nedeniyle Amerika'ya yapılan göç akışında gelişen olaylar incelenecektir. Dönemin daha iyi anlaşılabilmesi için on yedinci yüzyılın sonlarından itibaren devam eden olaylara da değinilecektir, çünkü her ne kadar tezin konusu 1845 ile 1875 yılları arasındaki olayları kapsasa da bu tarihlerin öncesinde ve sonrasında gelişen olaylar tarihsel süreci etkileyerek, meydana gelen göç hareketine bu etkilerini yansıtmışlardır. Bu konulara geçmeden önce İrlanda tarihinde yaşanan ve göçe neden olan olaylara kısaca değinmek gerekmektedir.

Tarih boyunca İngiltere'ye boyun eğmek zorunda bırakılan İrlanda tam bir tarım kolonisi şeklinde varlık göstermekteydi. Özellikle II. Henry'nin egemenliği döneminde, yani 1169 yılında yaşanan savaşlar, isyanlar, entrikalar, yerleşim çabaları, yoksulluk ve terörizm gibi olaylar İrlanda tarihinin en çalkantılı dönemleriydi. Sonraki dönemlerde kıtlık ve politik baskılar nedeniyle varlık gösteremeyen ve İngiltere'nin "kırsal kolonisi" olarak kalan İrlanda ekonomisi, İngiltere'nin on sekizinci yüzyılın sonlarına doğru endüstrileşmeye başlamasıyla birlikte ekonomik olarak çökmeye başlamıştır. Yaklaşık 4.5 milyon kadar olan İrlanda nüfusu 1845 yılında 8 milyona ulaşmış, yaşanan nüfus artışıyla birlikte işlenen topraklar daha fazla bölünmeye başlamıştı. İrlanda ekonomisinin çöküşünü sağlayan nedenlerden bir diğeri de İngiliz hükümetinin çıkarttığı "Ceza Yasaları"dır. Özellikle Katolik çoğunluk için ayrımcılık anlamına gelen bu yasalar Katoliklerin milli ve dini kimliklerini yok saymaktaydı. Katolik İrlandalılar pek çok kez kendi hakları için mücadele etmişlerse de her defasında Protestan İrlandalıların ve İngilizlerin tepkileriyle karşılaşmışlardır. Bunun dışında 1800, 1807, 1816, 1839, 1845- 1848, 1863 ve 1879 yıllarında yaşanan kıtlıklar büyük çapta göçlerin yaşanmasına neden olmuştur (Horgan, 40-41). Görüldüğü gibi İrlandalı göçmenlerin göç etmelerine neden olan unsurlar hem ekonomik hem de siyasal nedenlere dayanmaktadır. İrlandalı göçünün karakteristik yapısının daha iyi anlaşılması için

öncelikle Amerika'ya hangi yıllarda ne kadar göçmenin geldiğine ve gelen göçmenlerin mesleki yeteneklerine bakmak gerekmektedir. İrlanda'dan yapılan göç üç bölüme ayrılmaktadır:

1. Koloni dönemi (1815'e kadar): 1790'da Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan nüfus sayımında yaklaşık 44.000 İrlandalı göçmenin bulunduğu tespit edilmiştir. İrlanda'nın kuzeyinden gelen ve çoğu İngiliz ve İskoç kökenli Protestan olan bu göçmenler genç ve bekâr olan küçük çiftçilerdi.

2. 1815-1845 yılları arasındaki dönem: İrlanda'dan 1819'da 50-60.000 kişinin, 1820-1826 yılları arasında 15.000 kişinin, 1827-1828 yılları arasında 45-50.000 kişinin, ve 1829-1845 yılları arasında yaklaşık 400.000 kişinin göç ettiği belirtilmektedir. Toplam göçmen sayısı yaklaşık 500.000 kadardır. Göç edenlerin çoğu küçük çiftçiler olmak üzere aralarında tüccar, dokumacı, çırkırıç, balıkçı, tezgâhtar ve uşak olanlar da vardı. 1818-1819 yılları arasında göç edenlerin Katolik Keltler oldukları ve sayılarının büyük miktarda olduğu bilinmektedir. 1830 yılında göç edenlerin %35'ini kadınlar oluştururken bu miktar 1835'te % 48 oranındadır. Yine bu tarihte göç edenlerin %60'ını Güney İrlanda'dan gelen Katolikler oluşturmaktaydı.

3. Büyük Kıtlık Dönemi (1845): 1845-1846 yılları arasında yaklaşık 120.000, 1847-1854 yılları arasında ise 1,5 milyon İrlandalının Amerika'ya geldiği belirtilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfus sayımı raporlarına göre: 1821-1850 yılları arasında 1 milyon, 1851- 1900 yılları arasında 3 milyon, 1901-1924 yılları arasında 700.000'in üzerinde İrlandalının Amerika'ya geldiği, fakat 1924 yılından sonra göçmen sayısında azalma olduğu belirtilmektedir. Bu dönemlerde gelen Katolik köylüler çoğunlukla İrlanda'nın güney bölgelerindendi. 1850-1877 yılları arasında gelenlerin %66'sı 15-35 yaşları arasındaydı. 1900 yılına kadar bu oran hiçbir zaman % 80'in altına düşmedi. Yani genel olarak genç bir nesil Amerika'da İrlanda diasporasını oluşturacaktı. Büyük Kıtlık döneminden önceki yılların haricinde, evli göçmen sayısı %16 civarında kalmış, 1870'lerden sonra bekâr göçmen kadın sayısında bir artış gözlenmiştir. Yirminci yüzyılda gelen kadın göçmen sayısı erkelerden daha fazladır (Biddle, 96-97).

On yedinci yüzyılın başlarından yirminci yüzyılın ortalarına kadar verilen tarihler ve rakamlara bakıldığında en fazla göçün 1845 yılında, yani Büyük Kıtlık döneminde

yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde farklı meslek gruplarından gelen göçmenler olsa da büyük çoğunluğu küçük çiftçiler oluşturmaktadır. Bu da, İngiliz hükümetinin ekonomik alanda uyguladığı politikalar altında ezilen ve patates yetiştirmekten başka alternatifini olmayan köylünün yaşanan kıtlık nedeniyle göçmekten başka çaresinin olmadığını göstermektedir. Verilen rakamlarda dikkat çeken başka bir unsur da 1835 yılında gelenlerin %48'inin evli kadınlardan oluşmasıdır. Katolik dinine göre kadınların kendi evleri dışında herhangi bir yerde çalışması mümkün değildi fakat yaşanan kıtlık nedeniyle aile içinde sürdürülen bu katı kuralların yumuşadığı, rol paylaşımının değiştiği gözlenmektedir.

1.1 İrlandalı Göçünün Arkasındaki Nedenler:

Büyük Göçün tarihsel aralanı, on sekizinci yüzyılın başlarında meydana gelen ve uzun bir zaman dilimine yayılan üç önemli olayla temellendirilmektedir. İlk olarak, 1690 yılında yapılan “Boyne Savaşı”nda Protestan Orange’lı William güçlerinin Katolik II. James güçlerini mağlup etmesiyle İrlanda tarihinin sonraki dönemlerinde meydana gelecek olan sosyal, ekonomik ve siyasi gelişmeleri de etkileyecek olmasıdır. İkinci olay ise, 1704 yılında Roma Kilisesi’ne karşı tutum içinde olan İngiliz Parlamentosu’nun İrlanda’da “Katolik Kilisesinin Öğretilerinin ve İbadet Biçimleri”nin ilerlemesini önleyici bir dizi yasa çıkartmasıdır. Çıkartılan bu “Ceza Yasaları” ile İrlandalı Katoliklerin kültürel, dinsel ve vatandaşlık hakları neredeyse tamamen yok sayılıyordu. Bu yasaların, İrlandalı Katoliklerin aleyhine işlediğini gösteren en belirgin gelişme ise İrlanda’da “Protestan Yükselişi Partisi”nin kurulmasıdır. Üçüncüsü ise, 1717 yılında adada yaşayan İskoçların düşük hasat ve yüksek kira bedeli gibi nedenlerden dolayı kontratlarını iptal etmeleri üzerine buralarda çalışan yoksul köylülerin işsiz ve aç kalmalarıdır. Bu dönemde yaklaşık 3.000 kişinin İrlanda’yı bu nedenle terk ederek Amerika’ya göç ettiği belirtilmektedir (Fanning, ed., Exiles, 2).

Göç hareketi özellikle İrlanda’nın üç büyük kenti Ulster, Leinster ve Munster’da daha fazla gözlenmekteydi. İlk olarak 1740-1741 yıllarında yaşanan patates kıtlığıyla 200.000’den fazla İrlandalı hayatını kaybetmiş, çok sayıda tarım işçisi de işsiz kalmıştı.

Sonraki yıllarda ortaya çıkan zehirli bir mantar küfünün patates ürününde ciddi bir hasara yol açması, tek geçim kaynağı patates olan İrlandalı çiftçileri ekonomik olarak bozguna uğratmıştır. 1822'den 1842 yılına kadar tarımsal alanda etkisini sürdüren bu olay İrlanda tarihinde yaşanacak olan Büyük Kıtık döneminin ilk belirtisiydi. 1845 yılında açlık ve sefaletin iyice kendini hissettirmeye başlamasına neden olan kıtlık, 1847 yılında açlıkla birlikte salgın hastalıkların da boy göstermesine neden olmuştur (Fanning, ed., *Irish*, 2). Tarihte “Kara 47” olarak da bilinen Büyük Kıtık döneminde yetersiz ve kötü beslenme nedeniyle kolera, iskorbüt ve ateşli hastalıklardan dolayı yaklaşık 1 milyon insanın hayatını kaybettiği, yine 1 milyona yakın insanın Liverpool, Glasgow, ve Cardiff'den hareket ederek Atlantik yolculuğuna çıktığı belirtilmektedir. Bu tarihte ekonomik bunalımla birlikte yaşanan can kayıpları İrlandalı çiftçilere ve tarım işçilerine göç etmekten başka bir çare bırakmamıştır (Hachey, 92). O dönemlerde İrlanda'da ekonomik bunalım ve siyasi baskılar yaşanırken Amerika'nın hem fabrikalarda çalışacak işçiye hem de Amerikan İç Savaşı'nda orduda savaşacak askere ihtiyacı olması İrlandalıların “Yeni Dünya”ya göç etme kararlarını hızlandırmıştır.

İrlanda'da yaşanan göç hareketinin nedenleriyle ilgili farklı yorumlar yapılmaktadır. *Emigrants and Exiles: Ireland and the Irish Exodus to North America* adlı kitabında, temelde İrlanda toplumunda kıtlık öncesi dönemde başlayan ve artarak devam eden problemleri ne yoksulluk ne de Amerika'nın sunduğu fırsatlar olarak değerlendiren Kerby A. Miller, nedenleri tarımın ticarileştirilmesi, kırsal endüstrinin azalması ve İrlanda kültürünün İngilizleştirilmesi olarak sıralamaktadır. Miller, kıtlık öncesi İrlanda toplumunun daha karmaşık ve dinamik olduğunu, toplumsal yapının oluşturduğu ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerin on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda gerçekleşen göçlerin ve İrlanda ve İrlandalı-Amerikan milliyetçiliğinin de kaynağı olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda 1750-1840 yılları arasındaki dönem sadece göç dalgalarının değil aynı zamanda milliyetçilik hareketlerinin de en çalkantılı dönemleri olmuştur (127).

Ayrıca, ekonomik alanda meydana gelen bu gelişmelerin belli bir kesimi zenginleştirdiğini savunan Miller, çiftçilikle uğraşan İrlandalı köylülerin ekonomik olarak güçsüzleştiğini belirtmektedir. Pazar ekonomisinin oldukça gerisinde kalan bu insanlar için işledikleri toprakların iyi bir gelecek vaat etmeyeceği açıktı. Dolayısıyla,

ya denizaşırı yerlere göç edecekler ya da yok edilen kırsal alanlarda yaşam mücadelesi vereceklerdi. Ekonomik etkenlerin yanı sıra yaşanan kültürel değişiminde göç hareketinde etkili olduğunu belirten Miller, İngiliz kültürünün yaygınlaşmasıyla birlikte Kelt kültürünün işlevsel alanın daraltılarak zayıflatılmış olduğunu, yani İrlanda dili ve sürdürülen geleneklerin daha dar bir alana sıkıştırılarak Katolik İrlandalılara göçme fikrinin cazip hale getirildiğini vurgulamaktadır. Kırsal İrlanda'nın ticarileştirilmesi demek aynı zamanda nüfusun azalması ve kültürel olarak Protestanlığa ve İngilizlerin materyalist kültürüne boyun eğmek anlamına geliyordu (127).

Miller'in da vurguladığı gibi ekonomik ve siyasi üstünlük sağlamış olan İngiliz toplumunun kendi dili, gelenekleri ve sosyal yapısını oluşturan kültürel değerlerini İrlanda toplumuna baskı yoluyla benimsetmeye çalıştığı açıkça anlaşılmaktadır. İngilizleştirme çabaları, yoğun göç ve bölgenin ticarileştirilmesi gibi nedenler Katoliklerin "Protestan Yükselişi" hareketine karşı kendi Katolik geleneklerini koruma mekanizmasını zamanla geliştirmelerine neden olmuştur. Miller, Katolik İrlandalıların bunları ideolojik araç olarak kullanmaya çalıştığını fakat onların göç etmelerini engelleyemediğini vurgulamaktadır. Aslında Miller, burada göç olayını bir eytişim sonucu ortaya çıkan itme bir güç olarak tanımlamaktadır, yani İngiliz hükümetinin baskısına tepki olarak İrlandalı Katoliklerin dinsel bir organizasyon etrafında birleşmeleri, onların Katolik kimliğiyle özdeşleşmelerine neden olmuştur. Verilen bu bilgilerin ışığında İrlandalıların göç hareketi dinsel, siyasal ve ekonomik boyutlarıyla üç aşamada incelenip açıklanacaktır.

1.1.1 Dinsel Çatışmalar:

Pek çok tarihçi İrlandalılar ile İngilizler arasındaki çatışmaların temelde mezhep farklılığından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Büyük bir kısmı Katolik olan İrlandalılar, Protestan İngiliz halkı ile tarih boyunca mezhep kavgası yaşamıştır. Hıristiyanlığın üç büyük mezhebinden biri olan Protestanlık, 1529 yılında Martin Luther ve Jean Calvin gibi reformcu din adamlarının Katolik kilisesinin kurumsal otoritesine karşı çıkması, Avrupa'daki mevcut sosyo-ekonomik gelişmelerin (burjuva sınıfının

yükselişi vs.) etkisiyle halk tarafından destek bulması sonucu yaygınlaşmıştır. Katolik, Ortodoks ve Protestan mezhepleri arasındaki farklılıklar kısaca şöyledir: Katolikler ve Ortodokslar, Papa ya da diğer ruhani başkanlarının sözlerini Tanrı sözüymüş gibi kabul edip uygularken, Protestanlar papazlara ve diğer din adamlarının aracılığına gerek duymadan İncil’i okuyup anlayabileceklerini öne sürmektedirler. Katolik kilisesinin Papa’ya verdiği, kuralları uygulama ve yorum hakkı gibi geniş yetkileri aynı şekilde kendi din adamlarına tanımayan Protestanlar dini inançların daha kişisel boyutta yaşanması gerektiğine inanmaktadırlar. Yani ibadet Tanrı ile kul arasında olmalıydı, kutsal kitap bir yol gösterici, İsa ise öğrettikleri ile ön plana çıkması gereken bir peygamber olarak kabul edilmeli ve bunun dışındakiler sadece süs ve ayrıntı olarak değerlendirilmeliydi. Protestanlar, Kiliselerde heykel ve tasvir gibi şeyler bulundurmaya karşı olup, İsa’nın kilisedeki varlığını sembolize eden “ekmek ve şarap” ayinlerini, azizler için düzenlenen özel günleri, belirli günlerde et yenilmemesi gibi gelenekleri fazla önemli olmayan ayrıntılar olarak görüyorlardı. Ayrıca Katolik rahiplerin tersine Protestan rahipler evlenebilirler. Protestanlar, İncil’deki bazı kitapları “apokrif” (uydurma) olarak nitelendirerek bunların Tanrı sözü olmadığını iddia etmektedirler. Diğer taraftan, Katolikler ve Ortodokslar İncil’i Yunanca ve Latince olarak okurken Protestanlar kendi dillerinde okumayı tercih edeceklerdi. Protestanlar bu gibi dinsel geleneklerin Tanrı’nın bir emri olmadığına, Katolik din adamlarının halkı baskı altında tutmak amacıyla yaptıklarına inanıyorlardı. (“Katolik”).

Hatta İncil’e göre, Katoliklerin siyasi birer düşman olduğu, Katolisizmin de sapkınlıktan başka bir şey olmadığı hükmüne varan bazı Protestan gruplar İrlandalı Katoliklere karşı düşmanca tutumlarını her geçen gün daha da arttırmışlardır. Bir dönem İngiliz Parlamentosunu da ele geçiren askeri ve siyasi lider Oliver Cromwell, İrlanda’da yerli halkı etkisiz hale getirmeye çalışarak neredeyse bütün “Katolikler ya cehenneme ya da hiçbir ürünün yetişmediği taşlık bir bölgeye Connaught’a gitsinler!” diyerek Katoliklere karşı geliştirdikleri düşmanca tavrı açıkça göstermiştir. 1600’lü ve 1700’lü yıllarda yürütmeye konulan ve sözde modern İrlanda’nın temelini oluşturmak amacıyla hazırlanmış Ceza Yasaları orta sınıf Katoliklerin ilerlemesini önlemekle kalmayıp zamanla Protestan İrlandalılar ile Katolik İrlandalılar arasındaki bölünmenin simgesi haline gelmiştir. Katolisizmi tamamen yasaklayan bu yasalara göre Katolikler ister satın

alma, ister evlenme, isterse miras yoluyla olsun toprak ve mülk edinmiyor, mallarını çocuklarına paylaştıramıyorlardı. Ayrıca bu yasalarla Katolik eğitiminin de yasaklandığı ülkede din dersleriyle ilgili sınavlar ancak resmi kurumlarda yapılabiliyordu (Coffey, 67-68).

Michael Coffey *The Irish in America* adlı kitabında dinsel yasakların dışında Kelt kültürünün bir parçası olan İrlanda dilinin Katolik olmakla özdeşleştiği gerekçesiyle yasaklandığını ve İngiliz Parlamentosu Katolik rahipleri de yasa dışı ilan edildiğini belirtmektedir. Fakat bütün bu yasalarla haklarının sınırlandırılmasına rağmen, pek çok rahip özgürlüğü ve canı pahasına, resmi olarak eğitim alamayan Katolikleri, kendi oluşturdukları müfredatlarla gizlice eğitmeye çalışmışlardır. Bu yasalarla Katoliklerin İngiliz Parlamentosu'na girmesi de engellenince, Katolikler Daniel O'Connell'in önderliğinde kitleler halinde "Katolik Özgürleştirme" hareketini başlatmak amacıyla 1829 yılında pasif direniş gerçekleştirme yoluna gitmişlerdir. Diğer yandan, ne Katolik ne de Protestan bir cumhuriyet olarak kurulan "Yeni İrlandalılar" teşkilatı sadece İrlanda'nın İngiltere'den bağımsızlığını kazanmayı amaçlayan bir organizasyon olarak kurulmuştur (68).

İngiliz hükümeti'nin İrlandalı Katoliklerin kültürel yapısını oluşturan dil, din, gelenek ve yaşayış biçimleri üzerine ipotek koyarak oluşturduğu egemenlik altında ezilen Katolikler oluşturdukları organizasyonlarla tepkilerini güç birliği yaparak göstermeyi seçmişlerdir. Protestanların geliştirdikleri bütün bu önyargıların ve baskıların Katolikler üzerinde nasıl bir etki yarattığını göstermeye çalışan Katolik din adamı Rahip Tom Burke şunları söylemektedir,

Herhangi bir İrlandalıyı ele alalım. Onu nerede bulduğunuz benim için hiç önemli değil. Onun aklındaki ilk şey 'Ben bir İngiliz değilim, çünkü ben bir Katolik'im' olacaktır. Dünyanın herhangi bir yerindeki bir kişi, bir İrlandalı gördüğünde 'O bir İrlandalı, o zaman o bir Katolik'tir' diyecektir. Bu iki yargı hep böyle devam edip gidecektir (69).

Burada belirtilen "O bir İrlandalı, o zaman o bir Katolik" sözü milli kimlik belirlemelerinde ait olunan mezhebin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Sosyolojik açıdan bakıldığında İrlandalı kimliğinin Katolik mezhebiyle özdeşleştirilerek

ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Aslında, Tom Burke yaptığı bu saptamayla Katoliklerin Protestanlar tarafından basmakalıp tipler olarak algılandığına ve ötekileştirildiğine dikkat çekmek istemektedir.

Kimlik belirlemelerinde bir grubun ya da topluluğun geliştirdiği söylemlerin etkili olduğunu söyleyen Fransız düşünür Michel Foucault, “söylem belli bir nesne hakkında konuşma, o nesneyi temsil etme ya da bilme yollarını şekillendirmektedir” diyerek kimliğin hammaddesinin bu söylemler içinde oluştuğuna, daha sonra bireyler tarafından benimsenerek içselleştirildiğine, ve bütün bunların zaman içinde kimlik duygusunu şekillendirdiğine dikkat çekmektedir (Marshall 406). Söylemin kimlik üzerindeki etkisinin vurgulandığı bu tanımdan yola çıkarak, ait oldukları dinin gelenekleri ve ibadet şekilleriyle kendilerine dinsel bir yaşam tarzı belirlemiş olan İrlandalı Katolikler için “Katolik eşittir İrlandalı” söyleminin kabul gördüğü söylenebilir. Dolayısıyla, Katolik dininin ilkeleri doğrultusunda oluşturulan bu yaşam tarzı onların milli kimlikleriyle de özdeşleşmiştir.

James S. Olson, *The Ethnic Dimension in American History* adlı kitabında, siyasi ve dinsel boyutları olan İngiliz emperyalizmiyle uzun zamandan beri savaştan İrlandalılar için Anglo-Sakson zulmüne karşı din ve milliyetçilik kavramlarının iç içe geçtiğini vurgulamaktadır. Olson, İngiltere'nin İrlanda'yı İngilizleştirme çabalarının İrlandalıların hayatlarında bir yandan Roma Katolisizmine karşı derin kişisel bir saygı beslemelerine diğer yandan da İrlanda milliyetçiliğine karşı gururlu bir bilinç geliştirmelerine neden olduğunu ileri sürerek, birbirine karşıt olan din ve milliyetçilik ilkelerinin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan “ikilik” (dualism) olgusuna değinmektedir (32). Olson'a göre, yapılan baskılara rağmen, Katolikler din değiştirmek yerine ait oldukları dinsel kurumlara, inançlarına ve pratiklerine daha fazla sahip çıkarak bunu vatanseverlik duygusuyla pekiştirmiş ve İrlanda milliyetçiliği boyutuna taşımışlardır. Emperyalizme karşı oluşturulan bu direnç din ve milliyetçilik duygularının nasıl bir ters döngü meydana getirdiğini, yani bir birinden tamamen farklı olan iki kavram Katolik İrlandalıları motive eden bir güç haline gelmektedir.

Katolik İrlandalıları yasal olarak etkisiz hale getirmek için, İngiliz hükümeti tarafından 1695'ten 1746'ya kadar uygulanmış olan Ceza Yasaları da İrlandalıların zihninde milli kimlikleriyle dini kimliklerinin bir olduğu düşüncesini yerleştirmelerine

neden olmuştur (Biddle, 91). Bu yüzden, İrlandalılar nereye giderlerse gitsinler onları tanımlayan İrlandalı eşittir Katolik denklemi problem yaratmaya devam edecekti. Ancak, Katolik İrlandalılar dini inançlarından dolayı sadece Protestan İngilizler tarafından dışlanmayacaklar, Büyük Kıtık döneminde Amerika'ya geldiklerinde Protestan İrlandalıların önyargılı ve düşmanca tavırlarına da maruz kalacaklardı (Fanning, ed., Exiles, 8).

1.1.2 Siyasal Sebepler: İngiliz Emperyalizmi

İrlandalıların göç etmelerine yol açan nedenlerden bir diğeri de kuşkusuz İngiliz hükümetinin çıkardığı yasalarla ortaya koyduğu baskıcı tutumdu. İrlanda tarih boyunca ekonomik, politik ve sosyal olarak hep İngiliz hükümeti yönetimine ve tahta bağımlı bırakılmıştı. Ekonomisi büyük miktarda tarıma dayalı olan İrlanda'da geçimini en çok ürün aldıkları patatesten sağlayan köyüler, toprak sahibi olabilmek için İngiliz yönetimine para ödemek zorundaydılar. Özellikle Kraliçe I. Elizabeth döneminde “büyük çiftlikler” (plantations) haline getirilen İrlanda topraklarına İngiliz göçmenler yerleştirilmiş, ülkenin en önemli şehirlerinden Ulster'ın kuzeydoğusundaki İskoç bölgesi de sömürgeleştirilmişti. Yayılımacı bir politika güden İngiliz hükümetinin asıl amacı, İngiliz ve Protestan kökenli aristokrasiyi adaya yerleştirerek ekonomik üstünlüğünü perçinlemek ve ülke üzerindeki egemenliğini genişletip güçlendirmektir. İngiliz hükümeti bu amacını on sekizinci yüzyıl boyunca İrlanda'nın yönetildiği Ceza Yasaları'yla (Penal Laws) gerçekleştirmeye çalışmıştır. İlk olarak 1688 yılında yürürlüğe konulan Ceza Yasaları, 1728 yılına kadar varlığını korumuştur. Ekonomik, siyasi, kültürel ve dinsel baskı unsurları içeren ve İrlanda'yı hukuken yok sayan bu yasalara göre:

- 1- İrlandalılar oy kullanamazlar, Parlamento'da görev alamazlar, okul açamazlar, öğretmenlik yapamazlar, özel öğretmen olamazlar, üniversiteye gidemezler ya da oğullarını yurt dışında okutamazlardı.
- 2- İrlandalıların silah fabrikalarında bulunmaları ya da silah, gazete, kitap satmaları, silah taşımaları ya da sahip olmaları yasaktı.

- 3- Bir Katolik en fazla beş pound'luk değeri olan bir at satın alabilirdi.
- 4- Katolikler satın alma yoluyla, miras yoluyla ya da Protestanlardan hediye alma yoluyla toprak sahibi olamazlardı.
- 5- İrlandalılar bir yılda otuz şilinden fazla değeri olan toprakları kiralamayacakları gibi, bu toprakları sadece 31 yıllığına kiralayabiliyorlardı.
- 6- Eğer bir Katolik erkek çocuğu Protestan dinine geçerse babasının malını mülkünü elinden alarak diğer kardeşlerini mirastan mahrum edebilirdi.
- 7- Eğer toprak sahibi bir Protestan, bir Katolik ile evlenirse vatandaşlık haklarının hepsini kaybetmiş sayılıyordu.
- 8- Ülkeyi terk etmeleri emredilen bütün Katolik kilisesi piskoposları eğer ülkede kalmaya devam eder ya da ülkeye geri dönerlerse “Ölüm Cezası Yasası” uygulanırdı. Hiçbir rahip yasal olmayan yollardan ülkeye giremezdi.
- 9- Bütün İrlandalılar gibi Katolikler de İrlanda Protestan Kilisesi'ni vergi ödeyerek desteklemek zorundaydı.

Katolik yetim çocuklara gelince, onların Protestan okullarında eğitilip iyi bir Protestan gibi yetiştirilmesi uygun görülüyordu (Ignatiev, 34-35). Bu yasalarla, aynı zamanda köle sahibi de olan Protestan İrlandalılar aylak, har vurup harman savuran, görevlerini yerine getirmeyen insanlar haline gelirken, işleyecekleri toprakları olmayan ve bu yasaları düşman olarak gören Katoliklerse işsiz güçsüz, tembel ve kanunsuz insanlar olarak gösteriliyorlardı (Hayden, 367). Öyle anlaşılıyor ki, Ceza Yasaları'nın kapsamı ve belirtilen maddelerin uygulanış biçimi İrlanda halkını siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan yarı felçli bir duruma getirerek, özellikle Katolik İrlandalıların anavatanından göç etmeleri için gerekli zemin hazırlanmıştır.

İrlanda'yla aynı kaderi paylaşan ülkelerin içinde bulunduğu sıkıntıya dikkat çeken Edward Said, *Kültür ve Emperyalizm* adlı kitabında, on dokuzuncu yüzyılda İngiltere gibi pek çok sömürgeci ülkenin, pazar ekonomisi için hammadde, ucuz toprak ve büyük kâr sağlamak amacıyla, İrlanda gibi pek çok ulusu yok etmeye çalıştıklarını ve bunun dış politikada etkili olan güçler tarafından hedeflenerek yapıldığını ileri sürmektedir (Said, 106-7). İngiltere'nin emperyalist politikasını, “Kâr sağlayacak toprakların açlığı içindeydi” sözleriyle eleştiren Said, uygulanan siyasi ve ekonomik baskılarla, İrlanda'nın sistemli bir şekilde boyunduruk altına alındığını, böylece İrlanda'nın sadece

siyasi olarak değil aynı zamanda ekonomik ve sosyal olarak da köşeye sıkıştırıldığını belirtmektedir.

On altıncı yüzyılda İngilizlerin, İrlanda ve İrlandalılarla ilgili “onlar tahakküm edemez; onlar aşağı, biz üstünüz” görüşünde olduğunu da vurgulayan Said, pek çok ülkenin bu şekilde Avrupa’nın kölesi haline getirildiğini iddia etmektedir (Said, 106-7). Said’e göre, İrlandalılar yüzyıllardır dini ve milli bağlılıklarından dolayı baskı görmüşlerdir; fakat onları bozguna uğratan asıl neden ekonomik zorluklardır. Şimdi, İngiliz hükümetinin sözü edilen ekonomik politikalarla İrlanda üzerinde nasıl bir oyun oynadığına bakmak gerekmektedir.

1.1.3 İngiliz Hükümetinin Ekonomik Alanda Uyguladığı Politikalar ve İrlanda Ekonomisinin Çöküşü:

1800’lü yıllarda İrlanda’da sadece Kuzey’de bir tekstil fabrikası, Dublin’de ise “Guinness Bira Fabrikası” ve “Jacobs Bisküvi Fabrikası” vardı. İrlanda çoğunlukla Birleşik Krallık için ucuz hammadde sağlamaktaydı. Gönderilen ürünler arasında en çok kereste, sığır eti, sebze ve mermer bulunmaktaydı. İrlanda ekonomisi, Napolyon Savaşları çıkıncaya kadar büyük bir gelişme göstermiş, ancak on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, özellikle 1845 yılında yaşanan ve halkın göç etmesine neden olan Büyük Kıtık nedeniyle düşüş göstermişti çünkü köylülerin toprakları, hem yasalarla hem de sosyal geleneklerle sınırlandırılınca ekonomik sıkıntılar baş göstermişti. İrlanda geleneklerine göre, bir çiftlikteki bütün erkek evlatların miras alması demek toprağın küçük parçalara bölünmesi anlamına geliyordu. Tarımsal alanların bu şekilde sınırlı olması ve coğrafi koşulların verimsizliği ancak ve ancak patates yetiştirilmesine olanak sağlıyordu. 1840’lı yıllarda ortaya çıkan zehirli bir mantarın patates ürünüde yol açtığı hastalık, küçük topraklarda, tek ürün yetiştirmek zorunda kalan İrlandalı çiftçileri zor durumda bırakmıştır. Bütün bunlara ek olarak, yaşadıkları barınaklar için mal sahiplerine yüksek kira bedeli ödemek zorunda bırakılan çiftçiler ekonomik olarak iyiden iyiye sarsılmışlardı (“Economic”).

1845 yılında Büyük Kıtık meydana geldiğinde, Başbakan Robert Peel gibi pek çok İngiliz politikacı, serbest ticaret sistemini öngören ve gerekli olmadıkça hükümetin ticarete müdahale etmemesi anlamına gelen “bırakınız yapsınlar” (laissez-faire) ekonomik doktrinini uygulamayı sürdürmüşlerdir. Bu sisteme göre büyük şirketler ve toprak sahipleri yüksek oranda kâr elde ederken, işçiler ve küçük çiftçiler giderek fakirleşmişlerdir (Nichols, 1076). Marksist kuramı temel alan iktisadi kuramlara göre “emperyalizm, kapitalist sanayileşmenin ve bu sürecin daha çok gelişmiş ülkelerde ulaşmış olduğu sınırın zorunlu bir ürünüdür” şeklinde açıklanmaktadır (Marshall, 193). Buradan hareketle, ekonomik büyümeyi sağlamak amacıyla toprakları ticarileştirilen İrlandalıların yürürlüğe konulan Ceza Yasaları’yla nasıl ve ne şekilde mal mülk edinebileceklerine, ne kadar ve hangi yollarla toprak sahibi olabileceklerine karar veren ve bu şekilde özgürlüklerini kısıtlayan İngiliz hükümetinin emperyalist amaçlarına hiç kuşkusuz laissez-faire doktrini de hizmet etmiş olmaktadır.

Napolyon savaşları, Avrupa tahıl üretimindeki azalma, toprak kira bedellerinin artışı, hali hazırdaki stokların İngiltere’ye ihraç edilmesi gibi nedenlere bir de İngiliz hükümetinin kendi ekonomik ve siyasi çıkarları doğrultusunda uyguladığı yasalar da eklenince, her geçen gün daha da fakirleşen köylülerin üzerinde yaşadıkları, ve ekip biçtikleri toprakları boşaltmaktan başka çareleri kalmamıştı; daha doğrusu, ekonomik olarak zayıflatılarak topraklarından çıkmaya zorlanmışlardır. Bu nedenlerden dolayı 1815 ile 1825 yılları arasında yaklaşık 100.000 köylünün Amerika’ya göç ettiği belirtilirken, 1845 yılında meydana gelen ve 1847 yılında iyice artan patates ürünündeki bozgun açlık, hastalık ve ölümlere neden olduğu için göç akışı daha da hızlanmıştır (Olson, 33).

İrlandalılara sorulduğunda, onlar Amerika’ya yaptıkları göçü Kelt dilinde “deori” “sürgün”, “ditchreabhach”, “yurtsuzluk” ve “dibeartach” “kovulmuş” sözleriyle tanımlayarak ve “Dob eigean dom imeacht go Meirice” yani “Amerika’ya gitmek zorundaydım” diyerek İrlanda tarihinde yaşanan bu olayı kısa ve öz bir biçimde ortaya koymaktaydılar. Tarihçi Kerby A. Miller de, İrlandalıların topraklarını asla bırakıp gitmek istemediğini sıklıkla vurgular (Takaki, 139). İrlandalı göçmenler tarafından söylenen pek çok şarkı Miller’in saptamasını doğrulamaktadır. Bu şarkılardan bir tanesi şöyledir:

Çekilen bütün sıkıntılar,
Güçlü İrlandalı kalpleri oradan oraya savurdu.
Ve o evlatlar yurtlarından kovuldular.
Bu tepeleri ve vadileri öyle seviyorum ki,
Okyanus'un ötesine, ta uzağa göç etmeye zorlanmak,
Ve bunlardan ayrı kalacağımı bilmek acı veriyor bana (Takaki, 140).

Bu şarkıdaki sözlere bakıldığında, özellikle “güçlü İrlandalı kalpleri oradan oraya savurdu” sözleriyle, yaşanan ekonomik zorlukların ve baskıların İrlandalı göçmenleri dünyanın farklı yerlerine göç etmeye zorlaması anlatılmaktadır. “Bu tepeleri ve vadileri” sözlerinin arkasından söylenen “Okyanus'un ötesine, ta uzağa” sözleri anayurttan kopan göçmenlerin İrlanda'ya hissettikleri sevdıyla ters düşen ayrılış acısının büyüklüğü gösterilmektedir. Bu şarkıda da anlatıldığı gibi, doğup büyüdüğü topraklardan, yaşanan dinsel, siyasal ve ekonomik baskılar yüzünden kendi topraklarında nefes alamadığı için ayrılmak zorunda kalan İrlandalı halk için yol, demiryolu, kanal inşaatı gibi altyapı işlerinde çalışacak işçiye ihtiyacı olan Amerika göç etmek için en cazip ülkelerin başında geliyordu. Amerika sadece sunduğu iş fırsatlarıyla değil, aynı zamanda dinsel hoşgörü, siyasal özgürlük, ekonomik fırsatlar ve boş topraklarıyla da göçmenlere evlerini-barklarını kurabilecekleri yaşam ortamlarıyla birlikte sosyal, siyasal ve kültürel gelişmeye olanak sağlayacak şartları da sunuyordu.

İKİNCİ BÖLÜM: İRLANDALI-AMERİKAN DİASPORASI

Diaspora, terminolojik açıdan Yahudi ve Ermeni gibi dinsel ve etnik grupların siyasi nedenlerden dolayı başka ülkelere zorla göç ettirilmeleri sonucu ortaya çıkan bir terimdir. Modern çağda ise sürgünler, etnik gruplar, kendi isteğiyle başka ülkeye göç etmiş olanlar, iltica edenler, geçici işçiler ya da malı mülkü elinden alınmış olanlar da bu terime dâhil edilmişlerdir. Gérard Chaliand ve Jean-Pierre Rageau, Yahudiler için kullanılan “diaspora” teriminin benzeri dinsel, etnik ya da azınlık gruplara da uygulandığına dikkat çekmektedirler. Diasporayı daha geniş bir bağlamda açıklayan Chaliand ve Rageau, bir grubun diaspora sayılabilmesi için o grubun hem tarihsel gerçekler hem de kültürel miras yoluyla ortak bir bellek oluşturarak bu mirası taşıyabilmesi ve zamanla kendi içinde uyum göstermesi gerektiğini söylemektedirler. Robin Cohen, diasporayla ilgili sayılan bu özelliklere bir de, belirli bir travma sonucu dağılarak başka bir yerde oluşan o grubun, yapılan tarihsel bir haksızlıktan dolayı acı çekmiş olması gerektiğini ve yaşam alanını daha öncesinde olduğu gibi yeni geldiği yerde de inşa etmiş olması gerektiğini belirtmektedir (Seyhan 11).

Öte yandan, William Safran diasporayı, “Doğup büyüdüleri vatanlarından çıkıp en az iki bölgeye dağılan, kendi vatanlarına ait bir ‘bellek, mitos ya da vizyon’ taşıyan, gittikleri ülke tarafından tamamıyla istenmediklerine inanan, zamanı geldiğinde kendi vatanlarını eninde sonunda geri dönecekleri topraklar olarak gören ve orayla ilgili taahhütlerde bulunan, grup bilinci ve dayanışması ile hareket eden azınlık” olarak tanımlamaktadır (Clifford, 304-305). Diaspora’yla ilgili yapılan bu tanımlara bakıldığında, arka planında sebebi ister ekonomik ister politik ister dinsel isterse sosyal nedenler olsun, bir “sürgün ediliş” hareketi olduğu açıkça gözlenmektedir.

Amerika’daki İrlanda diasporasını kademeli olarak ele alacağımız bu bölümde sırasıyla, İrlandalıların göç yolculuğu, Amerika’da yaşanan teknolojik gelişmeler ve modernleşme süreci, İrlanda topluluklarının yaşam alanlarını nasıl oluşturdukları ve karşılaştıkları problemler anlatılacaktır. Ayrıca, İrlandalı-Amerikan diasporasının oluşum sürecinde İrlandalı göçmenlerin barınak, iş ve sağlık sorunlarının yanı sıra Amerikan siyasetinde etkinleşme süreçleri, göçmenlerin İrlanda ile bağlantıyı nasıl

sürdürdükleri, Amerika'daki yaşam alanlarını yani ev, kilise ve okullarını hangi ideolojiler doğrultusunda oluşturduklarını araştıracağız.

İrlandalıların, Protestan İngilizlerle yaşadıkları dinsel çatışmalar, siyasi haklardan yoksunluk ve ekonomik çöküntü nedeniyle kendilerine sahip olabilecekleri yeni yerleşim alanları ve dinsel özgürlüklerini elde edebilecekleri fırsatlar sunarak “çekim” sürecini başlatan Amerika Birleşik Devletleri göç hareketine ivme kazandırmıştır. Amerika'ya bu şekilde gelen pek çok İrlandalı, bu ülkede yeni yaşam alanları oluştursa bile hiçbir zaman İrlanda'yla bağını koparmamış, bir gün geri dönme hayaliyle yaşamıştır. İrlandalılar öz vatanlarından “ayrı” olsalar bile hiçbir zaman kendilerini oradan “kopuk” hissetmemişlerdir. Bu noktada başlayan “kökten ayrılış” ve “izlenen rota” ekseninde gelişen fiziksel ve ruhsal ayrılış ele alınarak İrlandalı göçmenlerin Amerika'ya yolculukları sırasında karşılaştıkları sıkıntıların ardından, Amerika'da sürdürdükleri günlük alışkanlıklar, dinsel gelenekler, aile yaşantısı ve akrabalık ilişkileri çerçevesinde yapılanan İrlandalı-Amerikan diasporası anlatılacaktır.

2.1 İrlandalı Katoliklerin Göç Yolculuğu ve Yaşanılan Zorluklar

Buraya kadar İrlandalı göçünün arkasındaki ekonomik, sosyal ve siyasal nedenler tarihsel süreçleriyle birlikte verildi. Şimdiyse, ekonomik ve siyasal baskılarla fakirleştirilmiş, toprakları ticaretleştirilerek malı mülkü elinden alınmış İrlandalıların İrlanda'da yaşadıkları bu trajediyle birlikte kendilerine yeni bir hayat kurmak için Atlantik Okyanusu'nda yol alırken çektikleri fiziksel ve ruhsal sıkıntılar açıklandıktan sonra, İrlandalı-Amerikan diasporasını kültürel miras ve grup bilinciyle nasıl oluşturmaya çalıştıkları anlatılacaktır.

Büyük Göç hareketi öz vatandan ayrılmanın verdiği acılardan seyahat edilen gemilere, yolculuk esnasında yaşanan trajik olaylardan varılan ülkede karşılaşılan sıkıntılara kadar ekonomik olduğu kadar psikolojik boyutlarıyla da incelenmesi gereken sosyal bir olaydır. İrlandalı göçmenler arkalarında doğup büyüdükleri mekânları, ekip biçtikleri topraklarını, yaşadıkları evlerini, alışkanlıklarını, sosyal ilişkilerini, akrabalarını ve yüzyıllardır uğruna savaştıkları uluslarını geride bırakıp, belirsizliklerle

dolu bir geleceğe ve hiç bilmedikleri bir ülkeye doğru yol alırken heyecan, korku ve endişe gibi karmaşık duygular içindeydiler.

Bu psikolojiyle göç eden insanları bekleyen felaketlerden ilki onları yolculuk ettikleri gemilerde bulmuştu. Göçmenleri taşıyan gemilere “tabut gemiler” (coffin ships) adı verilmekteydi. İnsan kalabalığının fazla olduğu ve bulaşıcı hastalıkların kol gezdiği bu yolcu gemilerinde yenilen yiyecekler ve içme suları da oldukça sağlıksızdı. Bu şartlarda yolculuk eden göçmenlere sadece belirli miktarda içmek, yemek pişirmek ve çamaşır yıkamak için kısıtlı miktarda temiz su veriliyordu ama yolculuk tahmin edilen süreyi aştığında yolcular hem susuzluk çekiyor hem de pislikten dolayı hastalanıyorlardı. Ayrıca, gemiler zorlu ve uzun deniz yolculukları için tasarlanmadığından, göçmenlerin bazıları için yolculuklar kelimenin tam anlamıyla, daha gemi limandan ayrılır ayrılmaz son buluyordu (“McKinley”).

Yaklaşık dört hafta süren gemi yolculuğunda ışısız, hatta havasız kamaralarda birbirini tanıyan tanımayan, bekâr erkekler ya da kadınlar aynı ranzayı paylaşıyor, ya da bir aile tek bir ranzada uyumak zorunda kalabiliyordu. Yataklar, koridorlar yemek yenen bölümler pislik içinde, tuvalet görevi gören fakat günlerce boşaltılmayan kanalların yol açtığı bulaşıcı hastalıklar hiçbir sıhî önlemlerin alınmadığı bu gemilerde dizanteri ve tifüs gibi ölümcül hastalıklara ve pek çok yolcunun hayatını kaybetmesine neden oluyordu. Yolcu taşıma ticareti yapan tüccarların bütün bu sağlıksız şartlarla ilgili hiçbir düzenlemeye gitmemelerine rağmen bu gemiler Atlantik Okyanusu’nu geçmek için bulunabilecek en ucuz gemiler olduğundan göçmenlerin bunlara binmekten başka çareleri yoktu. (“McKinley”).

Çaresizlik içinde, hayatları pahasına bu gemilerde göç eden, ve belki de sadece tek yön bileti olan pek çok göçmen için bu yolculuklar Amerika’da oluşturulacak İrlanda diasporasının ilk basamaklarıydı. Fakat İrlandalı göçmenlerin sıkıntıları bununla da kalmıyordu. Amerika’ya gelen ve modern yaşam şartlarına uyum sağlama sürecinde yerli Amerikan halkının tepkisiyle karşılaşan İrlandalı göçmenleri bekleyen pek çok farklı zorluk vardı. Bu zorluklara geçmeden önce, on dokuzuncu yüzyılda Amerika’da sanayi devrimi ve modernleşmeyle birlikte meydana gelen belli başlı değişimleri irdelemek yerinde olacaktır.

2.2 Amerika'da Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Alanda Gelişmeler (1840-1875)

1829'da Andrew Jackson'ın yönetime geldiği tarihten 1861 yılında çıkan İç Savaş dönemine kadar Amerika'nın toplumsal yapısında pek çok değişiklik olmuştur. Ülkenin sınırlarını 1846–1848 yılları arasında yapılan Meksika Savaşı'yla güneybatı yönünde genişleten Amerika aynı zamanda teknolojik alanda yaptığı yeniliklerle de hızla gelişmeye ve değişmeye devam etmiştir. Endüstrileşmeyle birlikte köyler, çiftlikler ve küçük kasabalar gelişmiş, kentleşme hızla artmış, sokaklar, binalar ve toplumsal yaşayış biçimi daha modern bir hale gelmişti. Teknolojik alanda icat edilen biçer-döver ve diğer tarım makineleri sayesinde batıdaki geniş araziler ekilip biçilmeye başlanmış yeni yollar, kanallar inşa edilmiş, büyük kentler arasında tren yolu ağları birbiri ardına kurulmuştu. Bir yandan uzak mesafeler arasındaki ulaşım daha kısa sürede sağlanırken diğer yandan sağlanan para akışıyla birlikte ekonomik gelir elde edilmiştir. Ayrıca, ilk olarak 1844 yılında Baltimore ve Washington arasında kurulan telgraf hattı daha sonra 1861 yılında California'ya kadar ulaştırılmıştır. Diğer yandan, Amerika Bağımsızlık Bildirgesi'nde de vurgulandığı gibi bireysel özgürlük ve fırsat eşitliği haklarından yoksun bırakılmış bütün fakir ve eğitimsiz insanların bu hakları elde etmeleri için yeni reformlar geliştirilmiştir (Hodgins, 200).

Sanayi alanında seri üretime geçilmesiyle birlikte kullanılan makineler için yetenekli işçiler yerine düşük ücretli işçilerin ya da kadın ve çocukların çalıştırılmaya başlanması kalifiye işçiliğin öneminin azalmasına yol açarken İrlandalı göçmenler gibi diğer göçmenlerin, yani ucuz işçi olarak görülen insanların rağbet görmesine neden olmuştur. Durum böyle olunca yerli Amerikan halkı göçmen işçilere karşı düşmanca bir tutum içine girmişti çünkü göçmen işçiler Amerika'da hayatta kalabilmek için çok düşük ücretlere çalışmaya razı oluyorlardı. Öte yandan, üretim artışı sağlayan bu düşük ücretli işçilerin çalışma koşulları ağır, çalıştıkları ve yaşadıkları ortamlarsa oldukça sağlıksızdı (Hodgins, 201).

Artan göçmen sayısı, kalifiye iş gücünün giderek azalması ve göçmen barınaklarının düzensizliği nedeniyle Amerikan değerlerinin kaybolacağına inanan bazı reform grupları 1820 ile 1850 yılları arasında oluşturulan ekonomik ve dinsel kuramlarla örnek sosyal modeller geliştirerek çeşitli dernekler kuracaktı. Amerikan

tarihinde “İkinci Büyük Uyanış” olarak adlandırılan bu gelişmelerle başta kiliseler olmak üzere eğitim kurumlarında yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve eğitimin öncelikli olarak genişletilmesi için mücadele edilecekti. Eğitim alanında uygulanan yeni müfredatlar ve ilkeler sadece eğitimin gelişmesini sağlamakla kalmayacak aynı zamanda gazete, dergi, kitap gibi materyallerin artmasına ve yetişkin eğitimi için kullanılan diğer araçlarla birlikte kütüphane, müze, ticaret ve meslek kuruluşlarının çoğalmasına da ortam hazırlayacaktı (Hodgins, 200-207).

Aynı dönemde azınlık olarak görülen kadınlar ve kölelik kurumundan henüz kurtulmuş olan zenciler de yasal haklarını almak yolunda mücadeleye başlamışlardı. 1861 yılında köleliğin kaldırılması için Kuzey ile Güney arasında çıkan İç Savaş ulusal trajedilere sosyal, ekonomik ve siyasi alanlarda dengesizliklere yol açmış olsa da ülkeye akın eden göçmen sayısında herhangi bir azalma olmamıştır (Hodgins, 204-207). Aksine, savaşın ardından teknolojinin ilerlemesine bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik büyümenin sağlanması ülkeye gelen göçmen sayısının artmasına neden olmuştur. Savaş sonrası, 1870 ile 1890 yılları arasında nüfus iki katına çıkmış, aşırı tüketim, haksız servet edinme, doğal kaynakların ve insan kaynaklarının kötüye kullanılması gibi olumsuzluklarda artış gözlenmiştir. Tarihçilerin “Soyguncu Baronlar Çağı” olarak isimlendirdiği bu dönemde materyalizmin insani değerleri yok ettiği belirtilmiştir. Dönemin sosyal ve ekonomik çarpıklıklarını dile getiren Mark Twain bu konuyu *The Gilded Age* adlı romanında çarpıcı bir şekilde yansıtmıştır. Teknolojik alanda birçok yenilik ve ilerleme sağlanmasına rağmen bu dönem Amerikan tarihinde sosyal problemlerin tırmanışa geçtiği ve ekonomik dengesizliklerin meydana geldiği çalkantılı bir dönemdir (Hodgins, 338-340).

Yapılan savaşlarla genişletilen toprakların ve teknolojik gelişmeyle modernleşen şehirlerin ardından Amerika’ya gelen göç miktarında büyük bir artış gözlenmiştir. Örneğin, 1840 ile 1870 yılları arasında New York’un nüfusu her on yılda % 50 artmış, Chicago’nun nüfusu ise 1840’ta 4000 iken 1900 yılında 1.700.000’a ulaşmıştı. En çok göç alan liman kentleri Boston, Philadelphia, Baltimore, New Orleans ve New York’tan ayrılanlar tren yolu ya da nehir yolu vasıtasıyla iç bölgelere Cleveland, Chicago, Cincinnati, Pittsburgh ve St. Louis’e yerleşmek üzere yollarına devam ediyorlardı. Ana kentlerde artan nüfus için kalacak yer sorunu büyük problemlere yol açmaya başlamıştı.

Nitekim şehirler bu kadar nüfusa yer sunacak şekilde kurulmadığı için büyüyen gecekondu bölgeleri beraberinde birçok soruna neden olacaktı. (Handlin, ed., Uprooted, 130).

Diğer yandan büyük kentlerde yerleşen göçmenlerin ev satın alabilecek kadar parası olmadığından, büyük evler küçük parçalara bölünerek göçmen barınakları haline getiriliyordu. 1850 yılında New York'un arka sokaklarında bu şekilde oluşturulan 7000 tane göçmen barınağının bulunduğu belirtilmektedir. Bu bölgelerde sağlık şartlarının düşük oluşu, zaten kalabalık şekilde yaşayan göçmenlerin arasında enfeksiyona bağlı olarak gelişen hastalıkların artmasına hatta ölümlerin yaşanmasına neden oluyordu (Handlin, ed., Uprooted, 134-35). Büyük umutlarla Amerika'ya gelen fakat kaderlerine terk edilmiş olan göçmenlerin ruhsal durumunu yansıtan bir göçmenin söylediği şu cümleler yaşanan çaresizliği en iyi şekilde anlatmaktadır, “Sanki dünyada sadece bir sokak varmış, ve bu sokakta bir ev dışında hiçbir şey yokmuş gibi görünüyordu... sadece duvarlar ve birkaç insan, ve ben Amerika'dayım ama burası Amerika mı, değil mi bilmiyorum” (Handlin, ed., Uprooted, 151). Farklı umutlarla Amerika'ya gelen fakat kendi ülkelerindeki sefil hayattan çok da farklı olmayan bu manzaralar karşısında hayal kırıklığına uğrayan göçmenlerin buna katlanmaktan başka çareleri yoktu.

2.3 İrlanda Topluluğunun Kilise ve Aile Yaşantısı:

Amerika'ya gelen İrlandalılar genellikle Boston, New York, Jersey City, Philadelphia, Pittsburgh, Chicago, St. Louis ve San Francisco gibi bölgelere yerleşmişlerdi. Yerleşmenin ardından yaptıkları ilk şey kendi kiliselerini kurarak bir arada yaşamaya devam etmek olmuştur. İrlandalı Katolik kiliseleri Roma Katolik kilisesine bağlı olarak “hiyerarşik piramit” adı verilen bürokratik ve oldukça sıkı bir yönetim tarafından sistematik bir şekilde kontrol edilip denetleniyordu. Protestan kiliseleri gibi esneklik göstermeyen Katolik kiliseleri, aile kurumunu güçsüzleştiren Amerikan sosyal sistemine karşı İrlandalı Katolik aileleri kontrol ederek aile içinde erkeğin, kadının ve çocukların görevlerini belirleyerek İrlanda topluluğunu bir arada tutmaya çalışıyorlardı (Warner, 119-20).

Amerika'ya ilk gelen göçmenler çekirdek aileler şeklinde bir yaşam sürerken, 1855 yılında artan göçle birlikte gelen yakın akraba, yani kardeş, yeğen, büyükanne ve büyükbaba hatta uzak akrabaların da katılımıyla birlikte “kalabalık aile” modeli oluşmaya başladı. Aynı bölgede yaşayan İrlandalı aileler akrabalık ilişkilerini çok sıkı bir şekilde sürdürmekteydiler. Doğumlarda, hastalıklarda ya da ölümlerde herkes birbirine yardım eder, maddi sorunlarda birbirlerine parasal destek sağlardı (Biddle, 97-98).

İrlandalıların semt kilise bölgelerinde oluşturdukları yaşantı bize o dönemde meydana gelen İrlanda diasporasının yapısıyla ilgili önemli bilgiler vermektedir. Bu bölgeler, ikinci, üçüncü ve dördüncü kuşak İrlandalı aile topluluklarının ve kilise üyelerinin oluşturduğu bir çevreden ibaretti. Bu bölgelerde eczane, çamaşırhane, manav, ayakkabıcı, fırın ve eğlence yerleri bulunmaktaydı. Rahipler kiliselere yakın yerlerde yaşıyorlardı. Okullar ve parklar kiliselerden daha uzak yerlerde inşa edilmişti. Kilise bölgesinde verilen bütün bu hizmetlerle halkın sosyal etkileşim içinde olması amaçlanmıştı. Rahipler gençleri ve yaşlıları yakından kontrol eder, kadınlar ve genç kızlar alışverişlerini kolayca yapabiliyordu. Öte yandan kilise bölgelerinde oluşturulan bu tablonun saygınlığını koruyabilmek için hem aile bireyleri hem de din adamları özel hayatın gizliliğine önem verirlerdi. Aileler özel sorunlarını çocuklarından gizleyerek halletmeye çalışırken, rahipler ailelerin kullandıkları oylardan maddi gelirlerine, yaptıkları harcamalardan cinsel eğilimlerine, kilise ziyaretlerinden iş değişikliklerine ve çocuklarının kişisel sorunlarına kadar aile içinde yaşanan pek çok konuyla ilgili dışarıya sır vermeden halletmeye çalışıyorlardı. Rahipler kiliselere yapılan yardımları ve yardımı yapanların adlarını kaydederken, kilise üyeleri organizasyonları ayarlayarak, seçimlerden önce oy kullanacakların listesini parti merkezlerine bildirirlerdi (Biddle, 103-5)

Bunların dışında Katolik geleneğinin sürdürülmesi için dini törenlere oldukça önem verilmekteydi. Kiliselerde yapılan evlilik törenleri bütün aile bireyleri ve akrabalar katılabilen diye genellikle cumartesi günleri öğleden sonraları yapılırdı. Törenlerde öğleden önce yemek yenir daha sonra dans edilirdi. Aileler, düğünlerde hem kilise hem de festival için yapılan masrafları karşıyorlardı. Katolik kilisesinde evlenmek isteyen çiftler eğer farklı bir mezheptense, rahipler bu çiftlerin isteğini ilerde doğacak

çocuklarının birer Katolik olarak yetiştirilmeleri şartıyla kontrat imzalayarak kabul ederlerdi. Böylece, bir anlamda Katolik mezhebine çevirme girişimini gerçekleştirmiş oluyorlardı. Evlilik öncesi cinsel ilişkinin kesinlikle yasak olduğu Katolisizme göre, eğer gelin hamile ise ancak kilise bölgesi dışında bir yerlerde evlilik gerçekleştirilebilirdi. Cenaze törenlerinde ise ölen kişinin aile yakınları, dostları ve akrabalar bir araya gelir, dualar edilir, ardından ölen kişi Katolik mezarlığına defnedilirdi. Eğer ölen kişi intihar etmişse tören yapılmadan gelişigüzel bir yere gömülürdü. Çocukların vaftiz töreni genellikle pazar günleri öğleden sonra kilisede yapılırdı, fakat parti verilerek evlerde yapılan vaftizler de oluyordu (Biddle, 107-112).

Ailelerin yaptıkları aktiviteler, okullardaki ders programları ve erkeklerin çalışma saatleri daima kilise takvimine göre ayarlanır, dini törenlerse kiliselerde yapılırdı. Dini eğitimlerde görev alan ev kadınları aynı zamanda çocuklarına da dini eğitim verirlerdi çünkü oğulları rahip veya kızları rahibe olacak olan annelerin Allah katında ödüllendirileceği düşünüldüğü için özellikle ilk evlatlar bu amaca yönelik yetiştirilirdi. Kızlar kutsal sayılan perşembe ve cuma günleri yapılan törenlere yardım ederlerdi. Okullarda rahibelerin ilmiyal öğrettiği çocuklar, cumartesi günleri öğleden sonra kilisede tövbe eder ertesi gün sabaha kadar oruç tutarlardı. Liseye giden kız ve erkek çocuklar ayrı sınıflarda, rahipler tarafından din eğitimi alırlardı. Günah işleyenlerin dışında, kilise bölgelerinde yaşayan bütün halk kutsal törenlere ve pazar ayinlerine katılmak zorundaydı. Cuma günleri Katoliklerin et yemesi yasaktı; o gün herkes şeker yemekten, sinemaya gitmekten kendini alıkoyarak dua eder ya da kilise ziyaretinde bulunarak dinsel ibadetlerini yaparlardı (Biddle, 105-6).

Katolik İrlandalıların aile yapısına bakıldığında, hiyerarşik düzende işleyen Katolik kilisesinin kurallarının ve ilkelerinin etkisini hissetmek mümkündür. Katolik inancında evlilik İsa ile Kilisenin bir araya gelmesini sembolize etmektedir. Evlilikte erkek İsa'yı, kadınsa kiliseyi sembolize etmektedir. Bu nedenle Katolik inancında kutsal bir yeri olan evlilikte, İsa'nın kilisenin reisi olduğu gibi, evin reisi sayılan erkek aynı zamanda kadının da reisi sayılmaktaydı. Katolik inancında kadın kocasını sevmek ve ona itaat etmek zorundadır. Evlilik yüzüğü ise kadının bedeninin artık kendine değil eşine ait olduğunu simgelemektedir (Warner, 120-21).

Katolik İrlandalı-Amerikalı aileler her insanın ruhunun ölümsüz olduğuna, günahkâr doğduğuna, ve bütün bunlardan sadece Katolik ayiniyle kurtulabileceklerine, Tanrı'nın “baba”, “oğul” ve “kutsal ruh” olmak üzere üçlü doğasına, İsa'nın annesi Meryem'in bakire olduğuna ve öldükten sonra cennete gittiğine inanmaktadırlar. Katoliklere göre, kiliseler kurarak insanlara nasıl yaşamaları gerektiğini öğreten İsa, Tanrı'nın oğludur ve insanların cennete ulaşmasını sağlayan yüce bir varlıktır. Onlar için Katolik kilisesi gerçek olan tek kilisedir ve diğer mezheplerin destekçisidir. Katolik inancına göre, bir kimsenin işlediği günahlardan kurtulabilmesi için, ruhu cennete gitmeden önce azap yeri olan Araf'a gitmesi gerektiğine inanılmaktadır. Katolik dininde, eğer ölümlüler günahlarından bu dünyada arınmazlarsa cennete gidemeyeceklerine, bu nedenle düzenli olarak günah çıkarmaları gerektiğine inanılmaktadır. Bunların yanı sıra adam öldürmek, hırsızlık yapmak, büyüklerine karşı gelmek, cinsel sapıklık, zina, boşanma, kürtaj, Katolik töreni yapmadan evlenme, intihar etme, pazar günleri ve kutsal günlerde yapılan törenlere katılmamak gibi unsurlar da günah sayılmaktadır. Yine Katolik inancına göre, eğer bir insan iyi bir Katolik ise ve Tanrı'nın ihsanına layık olabilmişse, ebediyen cennette Tanrı'yla birlikte kalacağına inanılmaktadır. Günahkâr olmaktan kurtulmak isteyenlerinse kilisenin öğretilerini izlemeleri, törenlere katılıp dua etmeleri, anne-babalarına itaat etmeleri gerekmektedir (Biddle, 106).

İrlanda topluluğunda genellikle evli bir kadının çalışmasına sıcak bakılmazdı çünkü çalışan kadının, kocasının toplum içindeki statüsünü sarsacağına inanırlardı. Ataerkil bir toplum olan İrlandalılara göre kadın evinde temizliğini yapmalı, çocuklarına bakmalı, kocasının hizmetini yerine getirmeliydi. Diğer yandan, evli olmayan genç kızlar İrlanda'da olduğu gibi Amerika'da da çalışabiliyorlardı fakat ekonomik olarak evlerinin geçimini sağladıkları için ömür boyu bekâr kalanlar oluyordu. Amerika'da yaşanan Büyük Bunalım döneminde ve İkinci Dünya Savaşı boyunca, kocaları, babaları ya da erkek kardeşleri olmayan pek çok İrlandalı kadının çalışarak ailelerinin geçimini sağladıkları bilinmektedir (Biddle, 91).

İrlandalı ailelerde kararları genellikle erkekler alırlar, parasal durumları onlar kontrol eder, çiftlik işleriyle ilgilenirler ama kadınların yaptığı ev işlerine ellerini sürmezlerdi. Kadınlarsa ev işlerini yaptıkları gibi hayvanları güderler, beslerler,

bitkilerle uğraşır çiftlik işlerine yardım ederlerdi. Erkek çocuklar çiftlik işlerinde babalarına yardım ederken, ev işlerinde sadece kız çocukları annelerine yardım eder, akşamları babalar ve oğullar dinlenirken, anneler ve kız çocukları ev işlerini yapmaya devam ederlerdi. Daima erkelerine itaat etmeleri gerektiği öğretilen kadınlar kendilerinden çok onları düşünürlerdi. Söz gelimi, bir kadın yemek sofrasında en taze ve en fazla yemeği kocalarına ve oğullarına verirdi. 1840'lı yıllarda aile ilişkilerinde erkek egemenliği daha fazla hissedilirken, 1870'li yıllarda hem kırsal kesimde hem de şehirde yaşayan kadınların sosyal ve ekonomik beklentilerinin artmış olduğu dolayısıyla kadın erkek rollerinde değişimin başladığı gözlenmektedir (Biddle, 92-96).

Katolik kiliseleri de bu geleneksel İrlanda aile yapısını koruyabilmek için onlara destek vermeyi sürdürüyorlardı. Bütün bu çabalara rağmen, yaşam koşulları nedeniyle, İrlanda'dayken aile içinde otoritesi hissedilen erkekler artık çiftlik işiyle uğraşmadıkları için aile içinde eskisi kadar baskın olamıyorlardı. Amerika'da çalışma saatleri daha uzun olduğundan, erkeklerin görevlerini de kadınlar üstlendikleri için elde ettikleri gücü istedikleri gibi kullanmaya başlamışlardı. İlk zamanlarda kararları tek başına alan erkeklerin artık eşlerinin görüşlerini de alarak karar verdikleri fakat çocuklarının eğitimine, onların çalışacakları işe ya da yapacakları evliliklere daha çok babaların karar verdikleri gözlenmekteydi. İrlandalı-Amerikan aile yapısı hiçbir zaman kadının egemen olduğu bir yapı olarak gösterilmemiştir, bu da ailede zorlukları göğüsleyen yetenekli İrlandalı kadınların hep geri planda kalmasına neden olmuştur (Biddle, 107).

Amerika'da bulunan pek çok diasporada olduğu gibi, asimilasyon nedeniyle İrlandalı Katolik aile yapısı için çok fazla bir şey söylenemeyeceğini belirten Ellen Horgan Biddle, Büyük Göçün üzerinden neredeyse 200 yıl geçmesine rağmen çok az kişinin bu konuyla ilgili çalışmalar yaptığını söylemektedir. Bunun nedenini, özellikle Kıtık döneminde Amerika'ya gelen İrlandalı göçmen ailelerin çoğunun okuma-yazma bilmemesine bağlayan Biddle, onların çocuklarına İrlanda ve İrlanda tarihi ile ilgili pek bir şey öğretilmediğine, bu nedenle çok az İrlandalının İrlanda'yla ilgili bir şeyler bildiğine değinmektedir (89-90).

Şimdi, diğer göçmenler gibi Amerika'ya hayallerini gerçekleştirmek için gelen İrlandalı göçmenlerin karşılaştıkları problemler ve İrlanda diasporasında yaşanan sürekli

yoksulluk, işsizlik, evsizlik ve yerli Amerikan halkı tarafından geliştirilen önyargılı tutumlara karşı bu zorluklarla nasıl mücadele ettikleri anlatılacaktır.

2.4 İrlandalı Göçmenlerin Amerika’da Karşılaştıkları Problemler ve İrlandalı-Amerikan Kültürünün Yapılanması:

1780 ile 1820 yılları arasında Amerika’ya göç eden İrlandalılar genellikle tüccar, zanaatkâr, öğretmen ya da değişik meslek gruplarından insanlarken, 1815 ile 1845 yılları arasında gelen göçmenlerin çoğunun ya çiftçi ya da vasıfsız işçiler olduğu gözlenmektedir. Sonraki yıllarda İrlanda’dan Amerika’ya gelen göçmen sayısı giderek artmaya devam edecekti. Göçmen sayısındaki bu artış, İrlanda’da yaşanan Büyük Kıtılık nedeniyle 1846-1855 yılları arasında 1.442.000’e, 1856-1865 yılları arasında 582.400’e, 1866-1875 yılları arasında 645.700’e ulaşmıştır. Hatta bu rakamların bilinenden çok daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir (Fanning, ed., *Irish* 73). Göçmenler özellikle İrlanda’nın önemli kentleri olan Belfast, Dublin ve Derry limanlarından yola çıkıyorlardı. 1830 yılına kadar önce Kanada oradan da Amerika’ya giden bir göç rotası izlenirken, 1830’dan sonra İngiltere ile Amerika arasında yapılan ticaretin artması İngiltere’den yapılacak olan yolculukları daha avantajlı bir hale getirmiştir. Dolayısıyla göçmenler önce Liverpool’a oradan da Amerika’nın New York, Philadelphia ve Boston gibi en çok göç alan şehirlerine doğru çizilen rotayı izlemişlerdir. 1858 yılından sonra artık Belfast, Cobh ve Galway’den de Amerika’ya seyahatler direk yapılabilirdi (Laxton, 1-8).

Bu göç rotasını izleyerek gelen ve toprak satın alabilecek kadar parası olan göçmenler için Amerika söylendiği gibi “vaat edilmiş toprak” anlamına gelirken demircilik, inşaat, kanal kazıncılığı ve taş kırma gibi işlerde çalışan vasıfsız İrlandalı göçmenler için aynı şey söz konusu değildi. Bu nedenle, on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda Amerika’ya gelen İrlandalı göçmenlerin pek çoğu ilk olarak büyük şehirlere yerleşmektense, Appalachia ve Blue Ridge dağları gibi çorak topraklara yerleşerek buraları işleyip evlerini kurmuşlardır. Fakat İrlandalıları Yeni Dünya’da bekleyen pek çok zorluk vardı. Günlük hayatlarını devam ettirebilecekleri iş, barınacak yer ve sağlık

güvencesi gibi kaygıları olan İrlandalı göçmenler sadece bu sıkıntılarla baş etmek zorunda kalmayacaklar, aynı zamanda özellikle mensubu oldukları Katolik mezhebinden dolayı yerli Amerikan halkının sistematik ve özellikle göçmen karşıtlığı ve Katolik karşıtlığı gibi ırkçı tutumlarına da maruz kalacaklardı (Norton, 97).

Göçmenlerin Amerika'ya geldiklerinde karşılaştıkları diğer bir sorun da İrlanda'da sürmüş oldukları yaşantıdan tamamen farklı bir yaşama adım atmalarıydı. Toprakla bütünleşerek kırsal bir yaşantı sürmüş olan göçmenler, geleneksel toprak ekip biçme alışkanlıklarını Amerika'da devam ettirememişlerdir. Çünkü çoğunun toprak satın alabilecek kadar parası yoktu ya da satın alsalar bile büyük miktarda toprağı ekip biçme becerisine sahip değillerdi. Üstelik Amerikan çiftliklerinin birbirinden uzak bölgelerde kurulması İrlandalılar için alışıl gelmiş bir hayat tarzı değildi çünkü onlar kendi ülkelerinde birbirine yakın çiftlikler kurarak oluşturdukları komşuluk ilişkileriyle, dayanışma içinde yaşıyorlardı. Bu nedenle, New York, California, Pennsylvania, New Orleans ve Boston gibi, Amerika'nın modern ana kentlerinde yaşamaya hazır olmayan İrlandalıları bu şehirlerde bekleyen pek çok zorluk vardı. Bu şehirlerin kıyı kesimlerinde kendilerine gecekondü bölgeleri oluşturmaya başlayan göçmenler genellikle kalabalık aileler için yapılmış ve küçük odalar şeklinde bölünmüş yıkık dökük evlerde yaşıyorlardı (Magnusson, 1-2). Bunun dışında, mahzenlerde, avlularda, tavan aralarında yaşayanlar hatta şehrin arka dar sokaklarını mekân tutanlar bile vardı. Öte yandan, kanalizasyon sorunu yaşayan ve temiz su bulamayan göçmenler kolera, tifüs, tüberküloz gibi bulaşıcı hastalıkların yanı sıra bazı zihinsel hastalıklarla da mücadele etmek zorunda kalıyorlardı. Pek çok göçmen bulaşıcı hastalık, yangın, alkolizm, hırsızlık ve sokak kavgaları gibi hayatı tehdit edici unsurlardan kaçabilmek umuduyla şehir civarındaki kırsal bölgelere taşınyordu (Norton, 352-53).

İrlandalı göçmenlerin yaşadıkları sıkıntıları *The Irish in America* adlı kitabında dile getiren Michael Coffey, Doğu Boston gibi Amerika'nın kuzey şehirlerinde yaşam koşullarının göçmenler için biraz daha iyi olduğunu vurgulamaktadır. İrlandalıların kıtlık öncesi ve sonrasında yaşadıkları sıkıntılardan dolayı çiftlik hayatını çok fazla tercih etmediklerine de değinen Coffey, bunun yerine pansiyon ya da derme çatma odalarda yaşamayı tercih ettiklerini belirtmektedir. Pek çoğı İrlandalı olan 20.000 kadar göçmenin New York'taki Central Park'ta adeta bir koloni görüntüsünü oluşturduğunu

belirten Coffey, Philadelphia’da Schuylkill ırmağı boyunca İrlandalı aileler tarafından kurulan gecekondu'lara dikkat çekmektedir. Bu şekilde oluşturulan gecekondu'larda olumsuz şartlara rağmen barınmaya çalışan fakir göçmenlerin hiçbir sağlık ve sosyal güvencesinin olmadığı, İrlandalıların diğer Amerikalı vatandaşlar gibi sağlık hizmeti alamadığı, bu yüzden de 1848 yılında Boston ve New York'ta pek çok göçmenin koleradan öldüğü belirtilmektedir. Yine bulaşıcı hastalıklardan dolayı New York'ta yaşayan İrlandalı göçmenler arasındaki çocuk ölümlerinin %80'i aştığı, hayatta kalan çocuklarınsa anne-babalarından en az birini yitirdikleri vurgulanmaktadır (31-32).

Göçmenlerin sorunları sadece barınabilecek yer bulmakla kalmıyor ayrıca hayatlarını sürdürebilmeleri için kalıcı işler bulmaları da gerekiyordu. Büyük Kıtık dönemi göçmenleri 1845 yılında geldiklerinde ekonomik olarak büyümekte olan Amerika'nın köprü, kanal, demiryolu, otoyol, baraj ve fabrika yapımı gibi işlerde çalışacak insan gücüne ihtiyacı vardı. Bu tür yorucu ve tehlikeli işlerde çalıştırılan fakir, ucuz ve vasıfsız işçiler olarak görülen İrlandalı göçmenler sadece kas gücüne dayanan ağır işlerde çalıştırılıyorlardı. İş bulmak için kaçak göçmen olarak gelenlerin yanı sıra bazı Amerikan şirketlerinin İrlandalı müteahhitlerle yaptıkları anlaşmalar aracılığıyla gelen sözleşmeli işçiler de vardı. Kıtık öncesi gelen göçmenlere bakıldığında çoğunun çukur kazıcı, demiryolu işçisi, maden işçisi ve yevmiyeli işçi olarak çalıştıkları görülmektedir. Andrew Jackson dönemindeki İrlandalıların %60'ı ya dışarıda işçi ya da ev işlerinde hizmetli olarak çalışıyorlardı. 1855'te New York'ta bulunan İrlandalıların %20'si vasıfsız işçi olarak çalışmaktaydı ve bu durum 1875 yılına kadar bu şekilde devam etmiştir (Coffey, 137).

Farklı iş deneyimleri olmayan, sadece kas gücüyle çalışan İrlandalı göçmenlerin ihtiyacı olan parayı kazanabilmeleri için onlara ne iş verilirse verilsin çalışmaya hazırlardı. Amerika'da, o dönemin büyük projelerinden olan "Erie Kanalı" inşaatının projesi De Witt Clinton adında bir Protestan İrlandalı tarafından yapılmaktaydı. Clinton, bu projenin sadece İrlandalı göçmenlere iş imkânı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda bunun sonraki nesil için bir gurur kaynağı olacağını düşünüyordu. Durumlarının İrlanda'dakinden daha kötü olmayacağını düşünerek Clinton'ın projesinde çalışmayı kabul eden göçmenlerden kimisi iş kazasıyla kimisi de yaşadıkları niteliksiz

barınakların sağlıksız koşullarından dolayı hayatlarını kaybedeceklerdi. İşçiler, bu hastalıklardan en yaygın olan kolera için bir türkü bile yapmışlardı:

Onbinlerce İrlandalı (Micks)
Yeni Kanalı kazmak için
Kazmalarını salladı,
Ama kolera onlardan daha güçlüydü,
Ve iki kez onları öldürdü (140).

Burada vurgulanan “iki kez onları öldürdü” sözleriyle zaten fakir ve çaresiz olan göçmenlerin yaşadıkları hastalıklarla çektikleri sıkıntı dile getirilmektedir.

Bunun dışında madenlerde ve tekstil alanında çalışan çok sayıda göçmen çalışma koşullarından dolayı çeşitli kazalara maruz kalarak hayatlarını kaybediyorlardı. Erie demiryolu yapımında çalışan binlerce İrlandalı göçmen 1853 yılında greve giderek hem çalışma şartlarının düzeltilmesini, hem de 1.25 sent’e günde on saat çalışmayı talep etmişlerdi. Göçmen işçilerin bu trajik durumlarını Henry Thoreau’ya yazdığı bir mektupla dile getiren Ralph Waldo Emerson, Massachussets’teki İrlandalıların düzenli olarak günde 15 saat çalıştıklarını ama karşılığında sadece beş sent kazanabildiklerini ve bunun kendisini ne kadar üzdüğünü ifade etmiştir. O zamanlar, İrlandalı göçmenler Pennsylvania’dan Ohio’nun ıssız sayılabilecek bölgelerine kadar inşa edilen “Ulusal Yol” yapımında ayda sadece altı dolara çalıştırılıyorlardı. Boston’da çıkan *The Pilot* gazetesi de okuyucularının dikkatini, kanal ve demiryolu işlerinde çalışan bu binlerce fakir göçmenin içinde bulunduğu, bu zor duruma çekmeye çalışarak onlara destek sağlıyordu (Coffey, 137-146). Diğer yandan, İrlandalı erkekler gibi İrlandalı göçmen kadınlar da ağır ve tehlikeli işlerde çok düşük ücretlere çalışıyorlardı. Bunun yanında, bakıcılık, aşçılık ve hizmetçilik gibi ev işlerinde çalışanlar ya da tekstil fabrikalarında ve atölyelerde işçi olarak çalışan kadınlar da vardı. Ekonomik bunalım yaşayan pek çok İrlandalı göçmen kadının New York ve Philadelphia gibi şehirlerde hayat kadınlığı yaptıkları da bilinmektedir (Miller, 318-19).

Amerikan tarihinde “Altın Çağ” (Gilded Age) olarak bilinen dönemde Amerika hem ekonomik ve endüstriyel gelişimini sağlama yoluna gitmiş, hem de nüfus ve toprak genişleme siyaseti gütmüştür. Fakat bütün bunlar için aşırı ve doyumsuz bir şekilde harcama yapıldığı halde göçmen işçilere hiçbir hak tanınmaması İrlandalı işçilerin

seslerinin *The Irish World* gibi haftalık gazetelerde yükselmesine neden olacaktı. Gazetenin yayıncısı Patrick Ford işçilere yapılan bu haksızlıkları “İrlandalı Dünyası ve Endüstriyel Özgürlükçü” başlığı altında yayınladığı yazısında, bunun bir ekonomik sömürü ve siyasi yozlaşma olduğunu ileri sürecekti (Coffey, 146).

Göçmenlerin yaşadıkları yerlerin olumsuzluğu ve düşük ücretlere gösterdikleri tepkiler zaman içinde dinsel çatışmalarla gerilimin daha da artmasına neden olmuştur. Protestanlarla Katolikler arasında yüzyıllardır süre gelen mezhep kavgası Amerika’da da sözlü saldırılar ve şiddet olaylarıyla kendini göstermeye başlamıştı. Gerçi yerli halkın İrlandalı Katoliklere bu şekilde davranmasının nedeni sadece Roma Kilisesinin Amerikan toplumuna zarar vereceği endişesi değildi; aynı zamanda düşük ücretlere çalışan vasıfsız İrlandalı işçilerin Amerikalı işçileri ve zanaatkârları yerinden edeceği korkusu hâkimdi. Amerika hızlı bir şekilde tarım ekonomisinden endüstriyel ekonomiye geçmiş, buna paralel olarak, kurulan fabrikalarda çalışan göçmen işçi sayısı giderek artmıştı. Bu artış ilk zamanlarda Amerika için iyi bir fırsatmış gibi görünse de bazı Amerikalılar ülkelerinin ekonomik olarak zarar görebileceği endişesini taşıyorlardı çünkü bu büyüme yoksulluk, kargaşa, yeni vergi düzenlemeleri ve sosyal dengesizlik gibi toplumsal problemleri de beraberinde getirebilirdi (Norton, 351).

Bunun ötesinde yerli halk arasında, İrlandalıların kullandıkları İrlandaca, dinsel yaşantıları, geleneksel yaşam biçimleri ve kıyafetleri, kendi ülkelerinden taşıdıkları alışkanlıkları ve eğitimsizlikleriyle mevcut Amerikan geleneklerini ve milli değerlerini bozabileceği düşüncesi hâkimdi. Nitekim ne zaman toplumsal bir problem meydana gelse, ahlaksızlıktan aşırı alkol kullanımına, çete savaşlarından hırsızlık olaylarına ya da yoksulluğun getirdiği ekonomik kargaşaya kadar, hemen İrlandalı göçmen Katolikler hedef olarak gösterilmekteydi. Aslında İrlandalı Katoliklere karşı geliştirilen bütün bu önyargılı davranışlarla ilgili, tarih boyunca İngiltere’nin onları sosyo-kültürel anlamda aşağılık bir toplum olarak yansıtmaya çalışması olası sebeplerin en önemlisi olarak gösterilmektedir (Norton, 352). Amerika’da bulunan pek çok diasporada olduğu gibi İrlandalılar da sosyal ve kültürel yaşantılarını alışmış oldukları şekilde kurmaya çalıştıklarında Amerikan toplumunun tepkisiyle karşılaşmışlardır. Bu da homojen bir kültür yapısına sahip İrlanda kültürü ile çeşitli kültürlerin bir araya gelerek oluşturduğu Anglo-Amerikan kültürünün çatıştığı noktayı göstermesi açısından çarpıcıdır.

Bazı İrlandalı-Amerikalı gazete editörleri İrlandalılarından bahsederken, coğrafi anlamda yer değiştirdikleri halde (onların kültürel tutuculuklarına gönderme yaparak) kendi doğalarını değiştirmediklerini belirtmişlerdir. Amerika'da sosyo-kültürel hayatın düzenlenmesinde bireysel girişimcilikle ilgili döngü hızla devam ettiği halde, İrlandalıların hem çalışma ortamlarının hem de yaşadıkları yerlerin pislik ve düzensizlik içinde olması dikkat çekmekteydi. Durum böyle olunca, gecekondü bölgelerinde yaşayan ve düzensiz ortamlarda çalışmak zorunda kalan İrlandalıların oluşturdukları görüntü yani kırsal İrlanda'da sürdürdükleri sosyal yapının tekrarı biçiminde oluşan yaşayış tarzı Amerika'nın modern yaşam şekli, dini gelenekleri ve toplumsal işleyişiyle asla örtüşmüyordu. Bununla ilgili verilen en çarpıcı örnek, İrlandalı göçmenlerin pek çoğunun aynı soyadı taşıyor olmasıdır, çünkü bu insanlar genellikle aynı bölgelerden göç ederek geldikleri için Amerika'da da bir arada klan hayatı yaşamaya devam etmişler, kendi bölgesel geleneklerini, sosyal motiflerini ve anma günleri gibi geleneksel yapılarını ısrarla sürdürme çabasında olmuşlardır (Miller, 326-27).

Zamanla kolektif bir direniş bilinci geliştirmeye başlayan İrlandalı göçmenleri karmaşık ve ilginç bir mücadeleye iten başka bir sorun da Protestanların göçmen karşıtlığı ve Katolik karşıtlığı gibi iki olumsuz tepkiyle öfkelerini göstermeleriydi. Anglo-Sakson Protestanlar, on yedinci yüzyıldan beri Papalığın çürümüş bir zorbalık sisteminden başka bir şey olmadığına inanıyor, bu yüzden de Katolik kilisesinin Amerika'da yerleşmesine ve yaygınlaşmasına izin vermek istemiyorlardı. Amerikan İhtilali'nden sonra Katolik karşıtlığı hareketler biraz gerilemiş görünse de 1830'larda tekrar ortaya çıkmış, özellikle Papalığı ve Kiliseyi karalayıcı yazılı saldırılar devam etmiştir. Hatta 1836 yılında yazılmış olan, İrlandalı rahiplerle rahibeler arasındaki ahlaksız ilişkileri anlatan *The Awful Disclosures of Maria Monk* adlı roman halk arasında elden ele dolaşmıştır. Şiddet olaylarına devam eden Protestanlar 1831'de New York'taki St. Mary Katolik kilisesini yakmışlar, 1844 yılında Philadelphia'da rahiplerle rahibelere saldırılmış ve çıkan kanlı ayaklanmada 13 kişi hayatını kaybetmiştir. Katolisizm karşıtlığı hareketlerin en yoğun yaşandığı yer Boston şehriydi. 1834 yılında Charlestown'da ve Massachusetts'te Protestanlardan oluşan kalabalık, bir Katolik kilisesini yakmış, 1854 yılında Lawrence ve yine Massachusetts'te İrlandalıların yaşadığı bölgeler Protestanlar tarafından yerle bir edilmişti. Şimdi, bahsedilen bu

gelişmeleri daha iyi anlayabilmek için olayların çıkış nedenleri ve gelişmelerine farklı boyutlardan bakmak gerekmektedir.

1848-1860 yılları arasında yaklaşık 3,5 milyon göçmen Amerika'ya gelmiştir. O dönemde Demokratların bu yeni gelen göçmenlerin oylarına ilgi göstermesi yerli Amerikan halkının tepkisine yol açmıştır. Böylece, 1840'larda başlayan göçmen-karşıtlığı ve Katolik-karşıtlığı hareketler geleneksel Amerikan idealini sürdürmek isteyen yerli halkın Amerikan partisi kurmasına kadar gitmiştir. Bu partinin üyelerinin takma adı "Know-Nothing" olarak bilinmektedir çünkü onlara parti kurucuları ya da partinin aktiviteleriyle ilgili herhangi bir şey sorulduğunda "hiçbir şey bilmiyorum!" diyerek cevap veriyorlardı. 1840-1850 tarihleri arasında Boston'da kurulan ve yabancı göçmenlere karşı olan Know-Nothing partisinin özellikle İrlandalı Katolik göçmenleri hedef alarak geliştirdiği slogan "Amerikalılar Amerika'yı yönetmeli!" şeklindeydi. Know-Nothing partisi seçimlerde, Protestan ahlakını ve Amerikan ideolojisini koruyacağını ve sınırlı oy kullanma sistemiyle sadece yerli halkın oy kullanarak devlet işlerine yerleştirilebileceğini taahhüt etmiştir.

1854 yılında bir milyona yakın üyesi olan ve seçimlerde sekiz tane vali çıkartan partinin Boston, Chicago ve Philadelphia gibi şehirlerde belediye başkanları ve yüze yakın bölgede seçilmiş resmi görevlisi bulunmaktaydı. Massachusetts'te oy verenlerin üçte ikisinin desteklediği Know-Nothing adayları seçimlerden sonra bu bölgede, özellikle İrlandalı göçmenler için zorunlu yasalar çıkartarak onların sosyal yaşantılarını kısıtlamaya çalışmışlardır. Bunlardan en ilginç olanı Protestan İncil'inin devlet okullarında ve İrlandalıların bulunduğu askeri birliklerde okutulmasının zorunlu hale getirilmesiydi. Seçimlerin ardından New England, Maryland, Kentucky ve Delaware'dan yaklaşık yetmiş beş Know-Nothing milletvekili Başpiskopos ve onun Katolik taraftarlarıyla mücadele etmeye ant içerek görevlerine başladılar. Yaklaşık dört yıl boyunca varlığını sürdüren Know-Nothing başkanlık seçimlerinin ardından başarısızlığa uğrayıp önemini yitirecek ve bir süre sonra Amerikan siyasetinden silinip gidecekti (Norton, 410-11).

İrlandalı-karşıtlığına verilebilecek örneklerden bir diğeri de yazılı basında çıkan iş ilanlarıdır. Bazı gazetelerde yayınlanan ilanların pek çoğunun altında büyük harflerle yazılmış olan "HİÇBİR İRLANDALI BAŞVURAMAZ" (NO IRISH NEED APPLY)

şeklindeki ibareler Amerikan Yankilerinin ırkçı tutumlarını açıkça göstermekteydi. Fakat Amerikalılar ırkçı tutumlarını daha çok Katolikler için kutsal sayılan mekânlara yönelik hareketlerle, yani kiliselere veya manastırlara saldırarak ya da yakarak göstermişlerdir çünkü onlar kilisenin öğretilerinin ve rahiplerin sözlerinin Katolik göçmenler üzerindeki etkisinin oldukça farkındaydılar. Bunun en iyi örneği bir dinsel ayaklanma sonrasında, Philadelphia’da birkaç Katolik kilisesinin yakılmasının ardından New York Valisinin, Başpiskopos John Hughes’e “Kiliselerinizden bazıları yanacağı için korkuyor musunuz?” diye sorduğunda, Hughes’un “Hayır efendim, ama sanırım sizlerden bazıları korkacak” şeklinde gözdağı vermesi olarak gösterilebilir. Kilise üzerinde otorite sahibi olan Başpiskopos Hughes’un Katolik halk üzerinde etkili olduğunu düşünen devlet görevlileri ayaklanma esnasında Katoliklerle başa çıkamayacaklarını anlayınca Başpiskopos’tan onları durdurmasını isterler. Hughes “Buna gücüm yetmez... onların kışkırtılmadıklarını bilmelerini sağlamalısınız” diyerek karşılık verir (Coffey, 75-76). Anlaşıldığı üzere, İrlandalılar için kilise sadece ruhlarını arındırdıkları bir dinsel mekân ya da ibadethane değil aynı zamanda onların hakları için mücadele eden sosyal kurumlara dönüşmüştür. Din görevlilerinin yadsınamaz etkileri de göz önüne alındığında, Amerikan halkının özellikle neden Katolik kiliselerine ve din adamlarına yönelik şiddet eylemlerinde bulduklarını anlamak mümkündür.

Yine basın yoluyla gerçekleştirilen başka bir karalama örneği de “Paddy” figürleriyle karikatürize edilen İrlandalıları hayvan silüetinde göstererek onları aşağılamalarıydı. Korkunç benzetmelerle çizilen bu karikatürlerin amacı İrlandalıları Amerikalıların gözünde küçük düşürmektir.

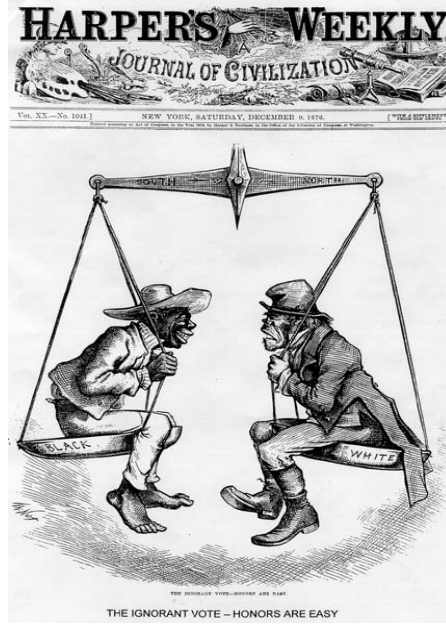

Fig. 1. Thomas Nast, “The Ignorant Vote.”

Örneğin, Katolik karşıtı olarak bilinen Amerikalı siyasi karikatürçülerden Thomas Nast’ın Harper’s Weekly (Fig. 1) için çizdiği yukarıdaki karikatürde, ilkel adam ya da maymuna benzeterek karikatürize edilen İrlandalının yine Amerikalılar tarafından aşağılanan bir zenciyle terazi kefelerinde birbirinin dengi ağırlığında gösterilmesi İrlandalıların cehalet ve ilkelik bağlamında zencilerden farksız olduğunu, her iki grubun da ülkenin utancı olduğuna işaret etmek istemektedir. Karikatürün siyasi bir yönü de bulunmaktadır. Siyah (zenci) adam güneyi sembolize ederken, beyaz (İrlandalı) adam kuzeyi sembolize etmektedir. Dolayısıyla Nast bu karikatürde, güneyde zencilerin olduğu kadar kuzeydeki İrlandalıların oylarına da karşı olduğunu vurgulamaya çalışmıştır (McNamara, Kişisel).

Aradığı özgür dünyayı bulamayan pek çok İrlandalı için Amerika, Protestanlığın ve Demokrasinin birbirinden ayrılmadığı bir ülke olarak görünmeye başlamıştı, yani eğer Protestansan özgürsün yoksa değilsin diye düşünüyorlardı. Amerikalıların belleğindeyse “Orange Günü” (Orange Day) isyanı olarak bilinen kanlı olaylardan kaynaklanan bir İrlandalı önyargısı ve korkusu devam etmekteydi. İrlanda’nın Protestan ağırlıklı bölgesi olarak bilinen kuzey İrlanda’da “Anma Günü” (Memorial Day) olarak kutlanan bu özel gün 12 Temmuz 1690 yılında, Boyne Irmağı yakınında Protestan Kral William Orange’ın, Katolik Kral II. James’i mağlup ederek İrlanda’yı Protestanlar için

güvenli bir yer haline getirmesi üzerine kutlanmaya başlanmıştır. Boyne Savaşı'nın yılı dönümü özgürlüğün simgesi olarak her yıl kutlanır ve bu kutlamada Katolikler de özgürlük düşmanları olarak anılırlardı. Oysa Orange Günü'nde meydana gelen kanlı olaylar Katolik İrlandalılar tarafından bir yenilgi anlamına geliyor ve kendilerine karşı kuşaklar boyu süren önyargı ve ırkçılığın galibiyetini temsil ediyordu (Coffey, 69).

İrlandalı Katolikler Amerika'ya geldiklerinde bütün bunların geride kaldığını düşünse de zaman içinde öyle olmadığını anlarlar. Daha önce de belirttiğimiz gibi Katolik İrlandalıları istemeyenler sadece yerli Amerikan halkı değildi, özellikle Protestan İrlandalılar da, İrlandalı kimliğini kötü temsil ettiklerine inandıkları için onları bu ülkede görmek istemiyorlardı. İşte İrlandalı Protestanların New York'ta "Katolik Karşıtlığı Amerikan Protestan Derneği" adına küçük anma törenleri düzenleyerek 12 Temmuz'u kutlamaları ve bu kutlamalarda Katoliklere karşı nefretlerini göstermeleri bunun en belirgin kanıtıydı. Katolik İrlandalı vatandaşlarının varlığından rahatsız olan Protestan İrlandalılar 1870 yılı 12 Temmuz'unda Central Park yakınlarına doğru New York sokaklarında bir yürüyüş düzenlerler. Katolik işçilerle alay edilen yürüyüşte, saldırı altındaki Katolik kiliselerinin fetva vermesiyle kanlı bir isyana dönüşen ayaklanmada yaklaşık 8 kişi ölürken, artık kendileri de bir siyasi güç ve çoğunluk haline gelen İrlandalı Katolikler hiçbir Orange'ının bundan böyle kendilerine eziyet edemeyeceğine dair o gün ant içerler. Bir sonraki yıl 12 Temmuz yaklaştığında şehirde yürüyüş yasaklanmıştır, fakat belediyenin Katolik üyelerin kuşatması altında olduğu suçlamalarını ileri süren feryatlar artınca belediye başkanı yasaklara rağmen kalabalığın yürüyüşüne izin verir. Protestanlar, İrlandalı Katolik işçi sınıfının oturduğu Manhattan'ın 8. caddesine doğru asker eşliğinde yürümeye başlayınca İrlandalı Katolikler saldırıya geçerler. Bunun üzerine askerler Katoliklere ateş açarlar. New York Times bu olayı 'kan panoraması' ve 'geçmişe dönük pıhtılaşmış kan' (a vista of gore) manşetleriyle verir. İsyanda 28'i İrlandalı göçmen olan 60 tane sivil öldürülmüş, 100 kişi de yaralanmıştır. Bir katliam olarak nitelendirilen bu olay, *Harper's Weekly*'de, adaleti temsil eden, sert bakışlı bir kadının, bıçak ve değnek kuşanmış maymun yüzlü bir İrlandalının boğazını tutmaya çalışması şeklinde resmedildiği bir karikatürle gösterilmiştir. Karikatürde yer alan manşet şöyledir: 'Bravo! Bravo!'" (Coffey, 70). Tüm bu olanlar Protestanlarla Katolikler arasındaki husumetin ciddiyetini göstermektedir.

Öte yandan, *Harper's Weekly*'de yayınlanan karikatür Amerika'da da Katoliklere özgürlüğün kolayca verilmeyeceğinin bir işareti olarak gözükmektedir.

Bütün bu olumsuz şartlarda, çekilen sıkıntılara, aşağılanmalara ve ırkçı tutumlara rağmen İrlandalıların büyük çoğunluğu karşılaştıkları yoksulluğu ve insanlık dışı yaşam koşullarını, kendi aralarında iyi organize olarak aşabilecek ve yabancısı oldukları bu topluma kendilerini kabul ettirmeyi başarabileceklerdi. Bunu da kurdukları siyasi ve sosyal amaçlı organizasyonlar aracılığıyla kendi dinamiklerini oluşturarak başaracaklardı. İrlandalı-Amerikan diasporasının yapılanmasında etkili olan ve toplumsal fayda sağlamak amacıyla kurulan pek çok organizasyon vardı. Bunlardan "The Ancient Order of Hibernians" (AOH) İrlandalı Katoliklerin Amerika'da kurdukları en eski organizasyondur. 1836'da New York'ta gerçekleşen organizasyon Kelt geleneklerini sürdürmek ve korumak amacıyla kurulmuştur. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında AOH'nın İrlandalı göçmenleri ve Katolik din adamlarını yerli halkın saldırılarına karşı koruduğu da bilinmektedir. Organizasyonun savunduğu ilkelere "dostluk, birlik ve Hıristiyan hayırseverliği" şeklindeki bütünleyici kavramlardan oluşmaktaydı. Bunun dışında kurulan "Knights of Columbus", "Muintirna H'eireann", "The Mahoning Valley Gaelic Society" gibi toplulukların amacı ise insanları İrlanda kültürü hakkında bilgilendirerek, onların desteğini ve takdirini kazanmaktı. Diğer taraftan, "Irish Heritage Society" adında kurulan dernek tarih ve sanat alanlarında İrlanda'nın ve İrlandalıların beşeri ilimlerini korumayı amaçlamıştır. Ayrıca, bu organizasyonlar ve topluluklar toplumsal mirası korumak için, İrlandalılarca önemli olan "Aziz Patrick Günü" gibi özel günleri çeşitli geleneksel aktivitelerle kutlamaktaydılar (Barnes, 113).

Diğer yandan İrlanda'dan gelen pek çok göçmenin insan tacirleri tarafından maddi ve manevi sömürülmelerine engel olmak amacıyla 1841 yılında bir grup İrlandalı New Yorklu "İrlanda Göçmen Topluluğu" (Irish Emigrant Society) adında bir dernek kurdu. Bu dernek çalışanları, gelen göçmenleri gemilerden iner inmez "size kalacak yer ve çalışabileceğiniz iş sağlayacağız" diye kandırıp dolandıran bazı sahte işletmecilere ve benzeri olumsuzluklara karşı uyarmaktaydılar. İrlandalı Göçmen Topluluğu bir süre sonra faaliyet alanını daha da genişleterek 1850 yılında "Göçmen Endüstriyel Tasarruf Bankası"nı (Emigrant Industrial Savings Bank) kurmuştur. Bu banka "zincir göçü"nü

sağlanmasında önemli rol oynamıştır. 1845 ile 1854 yılları arasında yaşanan ve Büyük Kıtık döneminin en sıkıntılı zamanında Tasarruf Bankası'na yatırılan yaklaşık 19 milyon doların İrlanda'ya yollandığı belirtilmektedir. Tarihçi Arnold Schrier, on dokuzuncu yüzyılın son yarısında Amerika'daki İrlandalı göçmenlerin İrlanda'ya yaklaşık 260 milyon dolar gönderdiklerini söylerken, tarihçi Dennis Clarke, bunu o dönemde Atlantik ötesine yapılan en büyük yardım olarak nitelendirmektedir (EMILE).

Sosyal yardım amaçlı kurulan derneklerin yanı sıra İrlanda milliyetçiliğini korumak amacıyla kurulan dernekler de vardı. 1858'de James Stephens, Dublin'de, John O'Mahony ise New York'ta "İrlanda Cumhuriyeti Kardeşliği"ni ve onun Amerika'da bir kolu olan "Fenian Kardeşliği"ni kurdular. Bu organizasyonların amacı ordu gücüyle İrlanda'nın özgürleşmesini sağlamaktı. İrlandalı göçmenler de bu kurumlara finansal destek sağlıyorlardı. Thomas N. Brown, İrlanda milliyetçiliği hareketinin temelini yalnızlık, yoksulluk ve önyargıdan aldığını söylemektedir (Fanning, ed., *Exiles*, 6). İşte bu duygularla oluşturulan Fenian Kardeşliği ya da diğer organizasyonlar için söylenebilecek şey İrlandalıların Amerikan toplumunda varlık kazanmalarını sağlayan bu topluluklar ister siyasi ister ekonomik isterse sosyal amaçlı olarak kurulmuş olsunlar, İrlandalıların geleneklerini, ve günlük alışkanlıklarını sürdürmelerinde, birbirlerinden ve yapılanlardan haberdar olmalarında, kültürel miraslarını korumalarında ve zamanla bu oluşumları Amerikan halkına kabul ettirmelerinde önemli rol oynamışlardır.

İrlandalılar on dokuzuncu yüzyılda Amerika'da oluşturdukları organizasyonlarla bir taraftan fakir göçmenlere yardım sağlarken diğer taraftan Amerikan siyasetinde etkinlik kazanabilmek için siyasi çalışmalara destek veriyorlardı. Katolik İrlandalılar kurdukları kilise, okul, yetimhane ve yardım dernekleri gibi sosyal amaçlı kurumların yanı sıra Amerika'da yasal olarak söz sahibi olabilmek ve azınlık haklarını savunabilmek için siyasi kurumlara, yani oy kullanma mntıkalarına, parti kulüplerine, itfaiye teşkilatlarına da önem vermişlerdir. Bu siyasi organizasyonlardan en çok bilineni ve bugün farklı amaçlarla New York'ta faaliyetine devam eden "Tammany Hall" ilk zamanlarda fakir göçmenlere yardım etmek amacıyla kullanılmıştır (Coffey, 95). 1850'lere kadar İrlandalı Katoliklerin Tammany'e üye olarak kabul edilmemiştir; ancak zamanla oy potansiyelleri büyük oranda artan İrlandalıların üye sayıları da artınca

dernek içinde daha etkin siyaset yapmaları söz konusu olmuştur. İrlandalı Katolikler konfederasyon başkanı İskoç-İrlandalı William Marcy Tweed'i destekliyorlardı. Fakat Tweed'in işlemiş olduğu bir suç yüzünden hapse atılmasından sonra 1871'de onun yerini alan John Kelly'i desteklemeye başladılar. Kelly, Tammany Hall'un sosyal yapılanma üzerindeki etkisiyle ilgilenmiyor daha çok politikadaki çarpıklığı düzeltmeye çalışıyordu. Sıkı bir Katolik olarak bilinen Kelly, kilise modelinde yapılandığı Tammany'i bir monarşi düzeninde oluşturmaya çalışmıştı. On dokuzuncu yüzyılın başlarında İrlandalılar tarafından alınarak politik bir güç, yani "makine" adı verdikleri siyasi bir mekanizma haline getirilen Tammany, şehir siyasi organizasyonlarının oluşumunda etkili bir yapı olarak tanımlanmaktadır, çünkü bu kuruluş zamanla diğer Amerikan şehirlerine de sıçrama yaparak, ilerleme sağlamıştır. Örneğin, Kansas şehrinde "The Pendergast", Jersey şehrinde "The Hague Machine" Chicago'da "Daley Machine" bu şekilde yaygınlaşan makinelerdendir (McCaffrey, 121-122).

İşte, "makine" adı verilen bu politik organizasyonlar, 1824 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde John Quincy Adams ile karşı karşıya gelen Andrew Jackson'ın özellikle batılı ve doğulu birçok çiftçi, zanaatkâr ve küçük tüccarın oylarını alarak seçimi kazanmasında önemli rol oynamıştır. İrlandalı-Amerikalıların Amerikan siyasetinde böylesine etkin olabilmeleri onların azınlık grup potansiyellerini kullanarak pek çok şeyi başarmış olduklarının bir göstergesidir. Amerikan siyasi tarihinde ciddi gelişmelerin gözlemlendiği Jackson dönemi özellikle çiftçi kesiminin haklarının korunması açısından önemlidir. Jackson ve onu destekleyen Demokratlar, Jefforson gibi ziraatçı bir toplum ve sınırlı merkezi hükümet yapısını öngörmektedirler. Seçkin tabakayı karşısına alan Jackson hükümeti, egemenliğin eyaletlerin ya da mahkemelerin değil halkın kendisinde olması gerektiğine inanıyordu. Jackson'ın en çok eleştiri aldığı konu başkan seçildikten sonra "kayırcılık ekonomisi" olarak isimlendirilen, devlet kademelerindeki pek çok memurun yerine kendi taraftarlarını atması ve yeni kurumların oluşturulması olarak gösteriliyordu. Fakat Jackson ancak bu şekilde siyasi kurumların yeni halk tabakalarına ulaşabileceğini, bunun da demokrasinin gerekliliği olduğuna inanıyordu (Norton, 379). Amerika Birleşik Devletleri'nin cumhuriyetçi bir tarım ülkesi olması gerektiğini savunan Jackson, çiftçileri ve işçileri desteklemek amacıyla kurulan fakat vurgunculara ve sanayicilere çeşitli avantajlar sağlayan "İkinci Birleşik Devletler

Bankası'nın, 1832 yılında tekrar kurulması isteğine engel oldu. Daha sonra, 1838 yılında bankanın ayrıcalıklarının uzatılması konusu gündeme geldiğinde radikal demokrat konuşmalar yayınlayan Jackson sadece zenginlerin ve güçlülerin çıkarlarını gözeten bu yasayı da veto etmiştir ("Andrew").

İrlanda'dan Amerika'ya göçleri hızlandıran, İrlanda diasporasının yapılanmasında rol oynayan sosyal ve siyasal kurumların Katolikler lehine iyileştirilmelerinin yanı sıra bu ülkeyi çekici kılan bir başka unsurda göçmen mektuplarıdır. 1854 yılında İrlanda'dan Amerika'ya gelen göçmenlerin İrlanda'daki yakınlarına milyonlarca mektup gönderdiği belirtilmektedir. Örneğin, İrlanda'nın Cobh şehrinden 1385 torba mektubun Amerika'ya gönderilmek üzere "Titanik" gemisine yüklendiği belirtilmektedir. Atlantik Okyanusu'nun diğer tarafındaki İrlandalı göçmenler yaşadıkları hayatı gönderdikleri mektuplarda çizdikleri resimlerle tasvir ediyorlardı. Böylece anayurtta kalan İrlandalılar Amerika'nın nasıl bir ülke olduğunu, neye benzediğini, oradaki yaşam şartlarını ve iş fırsatlarını öğrenebiliyorlardı. Bu da Amerika'ya göçmek isteyen pek çok insanın karar vermesini kolaylaştırmış oluyordu. İşte göçmen mektuplarının bu şekilde oluşturduğu döngü zamanla zincir göçünü hızlandıracaktı. Genellikle içinde bir miktar para yollarken yanında birkaç satırın ve resimlerin yer aldığı, bu yönüyle de bir çeşit davetiye niteliğinde olan bu mektuplar içerik olarak göçmenlerin vatanlarına ve sevdiklerine karşı duydukları özlemi dile getiren, ve onların akrabalarıyla iletişimlerini sürdürebilmelerini sağlayan en önemli haberleşme araçlarıydı. Örneğin, İrlanda'dan Amerika'ya çalışmak için gelen Margaret ailesine gönderdiği bir mektupta, onları ne kadar özlediğini ve onların yanında olmak için gece gündüz durmadan çalıştığını, kavuşacakları günü büyük bir özlemle beklediğini anlatmaktadır:

Sevgili annem, babam, erkek kardeşlerim ve kız kardeşlerim,
Bu birkaç satırı, benim şu anda sağlıklı olduğum gibi, sizi de iyi bir şekilde bulma umuduyla yazıyorum. Tanrıya şükürler olsun. 22 Mayıs tarihli mektubunuzu aldım. Sevgili babacığım, sadece size buranın iyi bir yer ve iyi bir ülke olduğunu söyleyebilirim. Burada, eğer bir insan bulunduğu yerden memnun değilse onu memnun edebilecek başka bir yere kolayca gitmesi mümkün. Babacığım size

mektupla birlikte 20 dolar, yani 4 pound, gönderiyorum. Sizin hepinizi burada görmek beni ne kadar mutlu ederdi bilemezsiniz.

Sevgili çocuğunuz Margaret (EMILE)

Göçmen mektuplarında alışlageldiği gibi, Margaret de yazdığı bu mektupla hem aile bireyelerine duyduğu özlemi dile getirmiş, hem de onlara bir miktar para göndererek Amerika'ya gelmeleri için destek sağlamış olmaktadır. Başka bir İrlandalı göçmen işçi olan Patrick Muphy'nin ailesine 1885'de yolladığı başka bir mektup da Amerika'nın göçmen işçilere sunduğu iş imkânlarından bahsetmektedir:

New York muhteşem bir şehir! Ama etrafta o kadar çok İrlandalı var ki, insan kendisini İrlanda'daymış gibi hissediyor. Bazıları devletin önemli kademelerinde çalışırken çoğumuz zor işlerde çalışıyoruz, ama iyi ücretler alıyoruz. Amerikalılar durmadan inşaatlar yapıyorlar. Tom, bir ya da iki yıl önce Brooklyn ırmağı üzerinde inşa edilen o büyük köprüde çalıştı. Şimdi bana da yeni çalıştığı yerde bir iş buldu. Bu ülkede eğer bir insan çalışmak istiyorsa daima çalışabileceği bir iş var (Coffey, 154).

Murphy gibi pek çok göçmen tanıdıklarına yolladıkları bu mektuplarda yukarıda yazıldığı gibi, modernleşme sürecinde olan Amerika'nın yaptığı inşaatlarla göçmenlere sunduğu iş fırsatlarından ve maddi imkânlarından söz ederek, Amerika'ya göçmek isteyenlere önyak olmuşlardır. Yazılan bu mektupların göç sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğunu, ve para gönderirken eklenen satırların ya da çizilen resimlerin Amerika'yla ilgili bilgi sağladığını vurgulayan James Charles Roy da bu mektupların Amerika'ya göçmek isteyenlerin tereddütlerini gidermelerinde ve kararlarını kesinleştirmelerinde daha bir isteklendirme uyandırdıklarını, ve göç hareketine bir ivme kazandırdığını belirtmektedir (EMILE).

Bugün büyük bir kısmı Kuzey İrlanda Devlet Kayıt Bürosu'nda tutulmakta olan göçmen mektupları, göçmenlerin düşüncelerini, duygularını ve eski ülkeden yeni ülkeye geçerken edindikleri deneyimleri yansıtması açısından da önemli materyallerdir. Mektuplar farklı dönemlerdeki göç hareketlerini inceleme imkânı da yarattığı için tarihsel olayların açığa çıkarılmasında başvurulan önemli referanslardır. Özellikle mektuplarda çizilen resimler bize eski ve yeni ülkeyi karşılaştırma imkânı vermektedir.

Örneğin, göçmenlerin Amerika'ya geldiklerinde ortaya çıkan kaynaşma süreci nasıl sağlandı? İrlandalılar nasıl Amerikalı oldu? Göçmenlerin Amerika'daki yeni dostları kimlerdi, Amerikalılar mı yoksa kendi vatandaşları mı? Göçmenlerin yeni gelenekleri nelerdi? Kilise etkinlikleri ve aile yaşantıları nasıldı? Bu tür soruların yanıtlarını bu mektuplardan öğrenmek mümkündür. Bunun dışında, göçmen mektupları dilbilimi alanına da kaynaklık etmiş, zaman içinde Avrupa dillerinin nasıl etkilendiği ve değiştiğini ya da göçmenlerin dillerinde ne gibi değişikliklerin olduğunu izlemek açısından da önemli kaynaklar olmuşlardır. Sosyal konuların aydınlatılmasında da kullanılan bu mektuplar, ayrıca İrlandalı göçmen kadınların yaşantıları, iş ve iş koşulları, evlilikleri, erkeklerin zamanla öne çıktığı siyasi çalışmalara, ekonomi ve iş hayatına katkıları gibi çeşitli konuların araştırılmasında da kaynaklık etmişlerdir (EMILE).

Göçmenlerin ülke özlemiyle nasıl başa çıkabildikleri ve yeni geldikleri yerlere uyum sağlamaya çalışırken çektikleri adaptasyon zorlukları yine bu mektuplar aracılığıyla öğrenilmektedir. Örneğin, 1852'de Chicago'ya ilk geldiğinde ülkesiyle ilgili nostaljik duygular taşıyan ve bir gün ülkesine geri dönme taahhüdünde olan Protestan İrlandalı, William Porter bundan iki yıl sonra yazdığı bir mektupta, "Biz karışıklık içindeki o ülkeye dönmeyi asla düşünmüyoruz!" diyerek İrlanda'daki huzursuzluğa işaret ederken 1868'de yazdığı bir başka mektupta, "burada hiç kimseye şapka kaldırmadan başın dik yürüyebilirsin" sözleriyle Amerika'nın Protestan İrlandalılara sağladığı özgürlüğe işaret etmektedir. (Miller, 313). Bu bağlamda yazılan mektuplar göçmenlerdeki değişimi, yani yeni ülkeye uyum sağlamalarında neyi göz önünde bulundurduklarını gösteren en çarpıcı belgelerdir.

Lawrence J. McCaffrey de *The Irish Catholic Diaspora in America* adlı kitabında Kerby A. Miller'in 1985 yılında yayınladığı *Emigrants and Exiles: Ireland and the Irish Exodus to North America* adlı kitabında İrlandalılarla ilgili, onların göç dönemi boyunca yazdıkları mektuplardan hareket ederek, "sosyal uyumsuzluk" (social misfit) terimini kullandığına işaret eder, ve bu konu üzerinde önemle durur. Miller'i bu sonuca götüren nedenlerin başında İrlandalı-Amerikalı Katoliklerin kendilerini hep sürgünde hissetmeleri, yurt özlemi çekmeleri, bir gün İrlanda'ya döneceklerini hayal etmeleri ve yeni durumlarını benimseyememeleri olarak gösterilmektedir. Fakat McCaffrey,

Miller'ın göçmen mektuplarına dayanarak böyle bir teze ulaşmasını kuşkuyla karşıladığını belirtmekte, aslında bu mektupları kimin yazdığına bakmak gerektiğini söylemektedir. Yazarlar Amerika'da başarıya ulaşamadıkları için yabancılışıp ev özlemi çeken göçmenler mi, yoksa ilerleme sağlamış olan göçmenler mi? Acaba, yazarlar sadece babalarından, annelerinden, erkek kardeşlerinden, arkadaşlarından ve eski yurtlarından haber alarak özlem gidermek eğiliminde miydi? Bu soruları soran McCaffrey, Miller'ın tezine eleştirel yaklaşmaktadır çünkü o, göç gibi sosyal bir olayla ilgili herhangi bir saptamada bulunurken duyguların da hesap edilmesi gerektiği vurgulamaktadır (2).

Miller'ın da söylediği gibi göçmenler Amerika'ya geldiklerinde yalnızdı, fakat şunu da unutmamak gerekir ki onlar pek çok göçmenin de belirttiği gibi, İrlanda'da çektikleri acılarla kıyaslandığında Amerika'da daha mutluydular. Amerika'daki şehir hayatı yeni gelenler için doğal olarak yabancı ve alıştıkları yapının dışında olduğundan onların bu yeni düzene hemen uyum sağlamaları beklenemezdi. Bunun yanı sıra, göçmenler kırsal kesimden geldikleri için yerleşik halk tarafından kaba saba insanlar olarak görülüp dışlanıyorlardı. Fakat Miller bütün bunlara rağmen, gelen Avrupalı göçmenler arasında, buldukları ortama en kolay uyum sağlayan etnik grubun İrlandalılar olduğunu öne sürmektedir çünkü gelen grupların yaklaşık %50'si kendi yurtlarına geri dönerken %10'dan daha az İrlandalının yurda geri döndüğü belirtilmektedir (3). Miller'ın sözlerini destekleyici bir saptama yapan McCaffrey de İrlandalı Katolik diasporasının Protestan İrlandalılardan daha başarılı olduğunu ve daha önceleri İrlandalı Katoliklerin çadır ve ziraat işçileri olarak çalışırken yirminci yüzyılda üniversitelerde profesör ya da ilk ve ortaokul öğretmeni, romancı, oyun yazarı, şair, sahne sanatçısı, fizikçi veya siyasi lider olduklarını belirterek Katolik İrlandalıların zaman içinde gösterdiği gelişmeyi ve değişimi belirtmektedir (3-4).

İrlandalı-Amerikan diasporasında ve etnik kimliğinin oluşumunda önemli olan unsurlardan bir diğeri de Katolik kilisesi ve bunun etrafında oluşturulan yaşantıdır. Kiliseler, İrlandalı göçmenlere ibadet etme olanağının dışında, onlara birlikte yaşayabilecekleri, geleneklerini paylaşabilecekleri ve bütün bunları gelecek kuşağa aktarabilme olanağı sunmuştur. Etnik İrlandalı kültürünün yapılanmasında önemli olan bu dinsel mekânların arasında New York'un Mott caddesinde 1815'te kurulan "Saint

Patrick” katedrali ve 1785 yılında Barclay sokağında açılan “Saint Peter” kilisesi en önemlileriydi. Saint Patrick katedralinin açıldığı gün “Saint Patrick Günü” olarak her yıl kutlanmaktadır. Bu özel günde, İrlandalılar yeşil giysiler giyer, yeşil bira veya buna benzer şeyler içerler ve anayurtlarının sembolü olan yeşil yonca motifleriyle New York sokaklarını süslerlerdi. Saint Patrick katedrali düz ve tuğladan örülmüş yapı modeliyle, Katoliklerin Amerika’ya geldikleri ilk dönemlerdeki İrlandalı mimarisini ve deneyimini yansıtmaları bakımından da önemlidir. Ayrıca, katedralin etrafında gerçekleştirilen çeşitli organizasyonlar, bir taraftan farklı kültür ve gelenekler arasındaki diyalogu sağlarken diğer taraftan da özellikle günah çıkarma günü olan cumartesi günleri fakirlerin, aile problemleri olanların veya kimsesizlerin bir araya gelerek sorunlarını paylaşmalarına olanak sağlıyordu (Coffey, 50). Kilise etrafında yapılan hastane, okul ve alışveriş yerleri sadece İrlandalıların yaşantılarını kolaylaştırmıyor, aynı zamanda dışarıdan gelecek ırkçı saldırılara karşı koruyucu bir duvar görevi gören bu binalar yerli Amerikan halkı ile Katolik halk arasındaki sınırı simgelemekteydi.

1840’larda Kıtık göçmenleri gelene kadar İrlandalı Katolikler hafta sonları ibadetleri dışında kiliseye pek fazla gitmezlerdi. O yıllarda Katolik kiliselerinin ve rahiplerin sayısı daha azdı. Kilise için toplanan para masrafları karşılamaya yetmiyordu. Fakat Büyük Kıtık döneminde göçmenlerinin gelmesiyle birlikte kilise sayısı 1850-1860 yılları arasında artış gösterdi. Kiliseler günlük organizasyonlar düzenleyerek İrlandalılar arasındaki siyasi ve sosyal bağı güçlendirmişlerdir. Kıtık göçmenleri topraklarından taşıdıkları dine dayalı toplumsal ve ahlaki yapıyı, din adamlarının da katkısıyla Amerika’da da sürdürmüşlerdir. Nitekim Amerika’nın 17 kardinalinden 13’ü İrlanda kökenliydi. Ayrıca, Franklin D. Roosevelt hükümeti döneminde, Amerikan ekonomisini bunalımdan kurtarmak için uygulamaya konulan ekonomik, sosyal ve siyasal nitelikli önlemlerin alındığı ve “Yeni Düzen” (New Deal) adı verilen bu harekette yaklaşık 464 İrlandalı başpiskopos da önemli görevler almıştır. Kiliselerdeki din adamlarının büyük bir bölümü İrlanda kökenli olduğundan İrlandalılar zamanla daha baskın bir topluluk haline gelmiştir, fakat bazı İtalyan, Fransız ve Alman Katoliklerin kendi kökenlerinden din görevlilerinin de bu kiliselerde hizmet vermesini istemesi üzerine zamanla Katolik cemaati içinde bölünmeler de olacaktı (Coffey, 55).

Katolik göçmen sayısındaki artış, Protestanların giderek endişelenmesine yol açıyordu. 1840 yılında yaklaşık 500.000, 1860 yılında ise yaklaşık 600.000 Katolik İrlandalı Amerika'ya geldi. Dolayısıyla, Kilise yönetim mekanizmasını genişletmiş, 1840-1850 yılları arasında yaklaşık 32 piskoposluk bölgesi oluşturulmuştu. 1850 yılında rahip sayısı dört kat artarken, kiliseler, kolejler ve kadın okulları iki katına çıkartılmıştı. Diğer yandan, İrlanda'da olduğu gibi rahiplerle İrlandalı halk arasında sıkı bir bağ vardı çünkü kiliseler aynı zamanda İrlanda'yı temsil eden bir kurum olarak görülüyordu (Wrobel, 138).

Amerika'da bulunan diğer etnik gruplarda olduğu gibi İrlandalı Katolikler için de Amerika'nın simgesi haline gelen "erime potası" içinde yok olmamak için, piskoposluk bölgesi sınırlarında oluşturulan kilise yaşantısı ve Katolik kurumlarıyla İrlandalı halk bir çerçeve içinde toplanarak asimilasyona karşı direnç oluşturmuşlardı. İrlandalı-Amerikalıların yaptıkları okullar, hastaneler ve yardım kurumlarıyla oluşturdukları bu homojen yapı Amerikan halkının büyük bir kesimini rahatsız etmezken bu şekilde sürdürülen izole bir yaşam tarzı pek çok Katolik karşıtı hareketin artışına da neden olmuştur. İrlandalıların Amerika'da oluşturduğu din temelli kültürel yapı, yani Katolik kiliselerinin kanunları temel alınarak oluşturulan yaşantı biçiminin Amerika'da yansıttığı imaj bir etnik ya da milliyet değil bir koloni sistemi görüntüsündeydi çünkü erke kimin sahip olacağına sadece kiliseler karar veriyor, Katolik dininin kuralları yasaymış gibi uygulanıyordu (Coffey, 67).

Kilise kanunları kadar Katolik İrlandalılar üzerinde etkili olan din adamları herhangi bir kargaşada sosyal düzeni sağlayabildikleri gibi, bunun tam tersini de yapabiliyorlardı. Örneğin, Protestanlara karşı Katolikleri istedikleri gibi kışkırtabiliyorlardı çünkü onların sözü Tanrı'nın emriymiş gibi uygulanıyordu. Şöyle ki, İrlanda doğumlu olan ve New York'un başpiskoposu olan Daggar John lakaplı John Hughes Katolik halkın eğitimi, sağlık sorunları ve sosyal yardım almaları gibi konularda da onlarla yakından ilgilenirken aynı zamanda saldırgan tavırlarıyla halkı istediği gibi kışkırtabiliyordu. Disiplinli, savunmacı ve inançlı bir lider olan Hughes "Büyük Kelt Reisi" olarak çağrılıyordu. Örneğin, 1844 yılında James Harper, belediye başkanı seçildiğinde Hughes, kutlama amaçlı yaptığı ziyarette Harper'a bulunduğu yerin göçmen karşıtı ve Katolik karşıtı bir yer olduğunu, Rusya'da Moskova'yı Napolyon'un

ellerine teslim etmektense yakmayı tercih eden halkın direnişini örnek göstererek, isterse Katoliklerin şehri ikinci Moskova'ya çevirebileceklerini söyleyerek gözdağı verir (Coffey, 55-56). Kiliselerde oluşturulan hiyerarşik yapı içerisinde en üst makamda yer alan ve Tanrı'yı temsil ettiği düşünülen başpiskoposlar ve diğer din görevlilerinin ellerindeki gücü istedikleri gibi kullanmaları bir taraftan İrlandalı halkı koruma çabasını gösterirken diğer taraftan da kendi otoritelerinin varlığını hissettirmektedir.

Katolik rahiplerin gücünü göstermesi açısından üzerinde durulması gereken önemli bir tarihsel gelişme de 1863 yılında New York'ta çıkan isyandır. Birleşik Ordu'ya alınmak üzere çıkartılan mecburi askerlik yasasıyla askere alınan fakat diğer askerlere sağlanan ücret ve erzak gibi haklardan muaf tutulan İrlandalılar bu yasayı protesto etmek amacıyla isyan çıkarmışlardı. Yaklaşık beş gün süren ve 105 üzerinde insanın hayatını kaybettiği isyan devlet güçleri tarafından bastırılmayınca John Hughes'dan kızgın kalabalığı yatıştırarak anarşiyi ve şiddeti önlemesi istenmiştir. Katolikler üzerinde söz sahibi olan Hughes Katolik halkla konuşarak isyanı durduracağını söyler. İrlandalı Katoliklere “Onlar size isyancılar diyorlar, ama ben aranızda hiçbir isyancı yüz görmüyorum” diyerek hitap eden Hughes arkasına eklediği sözlerle onların nasıl günah keçisi haline getirildiğini anlatır:

Hiçbir baskının olmadığı bu ülkeye geldiğim için Tanrı'ya şükürler olsun. Eğer siz İrlandalıysanız ve düşmanlarınız sizin İrlandalı olduğunuzu söylüyorsa, o zaman ben de bir Katolik'im. Çıkartılan isyanlar bittiğinde suç sadece İrlandalı Katoliklere yüklenir. Eğer bana hangi ülkede doğmak istediğimi sorsaydınız, kahramanların ve şairlerin anayurdu olan İrlanda'da doğmak istediğimi söyledim, korkakların değil (Coffey, 75-76).

“Hiçbir baskının olmadığı bu ülke” sözleriyle, herkese özgürlük tanıdığını iddia eden Amerika ve Amerikan demokrasisine gönderme yapan Hughes, yerli halkın göçmenlere yaptığı ırkçılığı iğneleyici bir dille ifade etmektedir. Hughes aynı zamanda, İrlandalılar ne kadar haklı olurlarsa olsunlar, Katolik ve azınlık oldukları için daima sosyal düzeni bozan taraf olarak görüleceğini belirterek kendilerine yapılan haksızlığı dile getirmektedir.

Bundan sonra Hughes, Katolik İrlandalılar için politik ve kültürel haklar elde etmek için mücadele etmeye devam etmiş ve New York şehrindeki Protestanlığın kalesi olarak da bilinen devlet okulları gibi ayrı Katolik okullarının kurulması için maddi yardım istemiştir. Hughes, Amerikan okullarında sadece Protestan kültürü, tarihi ve ülkesünden oluşan müfredatın geçerli olduğunu, Kral James'in İncil'inden hiç bahsedilmediğini, Katolik İrlandalıların kültürü ve tarihi gibi konuların müfredatta yer almadığını, İngiltere'den özgürlüğün ve bağımsızlığın alındığı “ana ülke” olarak söz edildiğini ileri sürerek Protestan okullarında okutulan ders içeriklerine karşı olduklarını belirtmiştir. Modern eğitim adı altında hazırlanan böyle bir müfredatın on dokuzuncu yüzyıl Amerika'sında, azınlık öğrencilerin gerçek hayat deneyimleri, tarihleri, kültürleri, ve sosyal yaşantıları göz ardı edilerek hazırlanmış olması Katolik topluluklar tarafından yanlı bir eğitim sistemi olarak değerlendirilmekteydi. Bu nedenle, Katolikler kısıtlı bütçelerle “kendini-yalıtma” olarak ifade edilen Katolik eğitim sistemini oluşturarak Katolik çocukların kendi kültürlerine ve milli değerlerine ait mirası sürdürmeleri yönünde müfredat hazırlayarak eğitim almalarını sağlamışlardır (Coffey, 77).

Bu amaç doğrultusunda pek çok Katolik üniversitesi ve koleji kurulmuştur. Bunlardan bazıları şöyledir: New York'ta “Fordham Üniversitesi” ve “Manhattan Koleji”, Philadelphia'da “Saint Joseph Koleji” ve “Villanova Üniversitesi”, Worcester'da “Holy Cross Koleji”, Chicago'da “Loyola Üniversitesi”, Wisconsin'de “Marquette Üniversitesi” ve “Boston Koleji”. Bunlar “Katolik çocuklar Katolik okullarına gitmeliler” diyen İrlandalı-Amerikalı rahipler önderliğinde on dokuzuncu yüzyılın ortalarında “Büyük İrlandalı Göç”ü boyunca kurulmuş okullardır (Coffey, 85). Metaforik anlamda bahsedilen, Katolik okulları ve üniversiteleri Katolik yaşantısının etrafındaki duvarların daha da kalınlaşmasına neden olsalar da, aslında var olma çabası içinde olan İrlandalıların oluşturdukları bu kurumsal mekânlarla kendi kimliklerini ortaya koymaya çalıştıkları, ve onları “diğeri” olarak gören Amerikalılara bu yapıyı benimsetme çabalarının bir uzantısıdır.

Bunların dışında İrlandalı-Amerikan kültürünün şekillenmesinde önemli rol oynayan çeşitli kitap, dergi ve gazete gibi yayınların katkısından da söz etmekte fayda vardır. İrlandalı göçmenlerin hayatlarını kolaylaştırmak amacıyla öğreti niteliğinde

yazılan öyküler, şiirler, kilise desteğiyle ya da vatanseverlerin katkılarıyla çıkartılan günlük gazetelerde yer alan haber yorumları ve verilen pratik bilgiler göçmenler arasındaki kültürel iletişimi güçlendirmekteydi. Amerika’da yayınlanan ilk İrlandalı gazete olan *The Shamrock* 1810 yılında yayınlanmıştır. Genel olarak İrlanda’da gelişen olaylara yer veren gazete Amerika’da yaşayan İrlandalıları bilgilendirmeyi amaçlıyordu. İrlandalıların çıkardığı gazetelerin en popüler olanı, Benedict J. Fenwick tarafından 1826 yılında Boston’da kurulan *The Pilot* gazetesidir. 1821 ile 1830 yılları arasında neredeyse her yıl 5000 İrlandalının Amerika’ya geldiği düşünülürse gazetenin okuyucu kitlesinin ne kadar yüksek olduğu tahmin edilebilir. Gazetede, Katoliklere yönelik İrlandalı karşıtlığı şiddet olayları ve İrlandalılarla ilgili günlük haberlerin yanı sıra çeşitli hikâyeler de yer almaktaydı. Diğer yandan, Fenwick tarafından kurulan ve ilk Katolik gazetesi olan *The Jesuit or Catholic Sentinel* dindar okuyucuları birleştiren ve Cizvit yaşam biçimini savunan bir gazete olarak yayın hayatına başlamıştı. Katolik inancını ön plana çıkartan bir başka gazete *The United States Catholic Intelligencer* da 1831 yılında kurulmuştur. Bu gazeteleri 1835’te çıkartılan *The Literary and Catholic Sentinel*, ve 1836’da çıkartılan *The Boston Pilot* gazeteleri izlemiştir. Zamanla okuyucu kitlesini artıran bu gazeteler Amerikan basınında yer almaya başlamışlardır. İrlandalılar bu tür kitap, gazete ve dergi yayıncılığının yanı sıra sahne sanatlarıyla da kendi kültürlerini geliştirmişlerdir. Sahnelenen oyunlar, yazılı basında olduğu gibi okuma-yazma becerisi gerektirmediğinden, herkes tarafından ilgi görüyordu (“Brief”). Gazete, kitap ve dergi gibi yazılı kaynakların yanı sıra sahne sanatlarına da önem verilmesi hem İrlandalı Katolik göçmenler arasındaki iletişimi kuvvetlendirmiş, hem de onların kültürel kimliklerini oluşturmalarına önemli katkı sağlamıştır.

Diğer yandan, İrlandalı Katoliklerin New York, Chicago ve Boston gibi büyük kentlerde üniversiteler kurmaları bir zamanlar sadece ayakkabıcılık, hizmetçilik ya da bakıcılık gibi önemsiz işler yapabilen göçmen imajının yıkılarak onların toplumda daha üst düzeyde çalışabileceklerini de göstermesi açısından önemlidir. Bir siyah Amerikalı entelektüel olan Booker T. Washington, siyahların mesleki eğitim almaları gerektiğini çünkü kapasitelerinin sadece buna yeteceğini söylediğinde onun bu görüşüne karşı çıkan W.E.B Du Bois Afrikalı-Amerikalıların beyaz Amerikalılar gibi üniversitelerde eğitim görerek birer doktor, avukat, hâkim ya da mühendis olabilecek kadar gerekli

zekâyâ ve yetiye sahip olduklarını iddia etmiş, ve yüzyıllardır ev ya da tarla işlerinde çalıştırılan siyahların hep aynı işlerde çalıştırılarak sanki sadece bu gibi vasıfsız işleri yapabilecekleri onlara dayatılmaya çalışılmıştır diyerek siyah halkın kendi kapasitesinin farkına varmasını istemiştir. Amerika'ya göçle gelen pek çok etnik grupta olduğu gibi, İrlandalı Katoliklere ve Afrikalı-Amerikalılara da sadece vasıfsız işlerde çalışabilecek kadar kapasitelerinin olduğu inancı dayatılmıştır. Burada verdiğimiz örnekten yola çıkarak, hem İrlandalı Katoliklerin hem de siyah Amerikalıların üniversitelerde eğitim aldıklarında sahip oldukları bilgi ve görgünün onların etnik gruplarına olduğu kadar Amerikan toplumuna da katkı sağladıkları bilinmektedir.

İlk geldiklerinde daha tutucu davranışlar sergileyen yani sadece kendi kültürünü ve sosyal yapısını muhafaza etmek için uğraşan İrlandalı Katolik göçmenlerin, yeni kuşaklar ortaya çıktıkça Katolik bölgesi sınırlarının ötesine geçtikleri ve orada olan biteni gözlemleyip anlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu şekilde başlayan değişim sürecinde gelişen en önemli olay, dışardan gelebilecek tehlikelere karşı binaların etrafına örülen kalın duvarların ikinci ve üçüncü kuşaklar ortaya çıktıkça koruyucu bir zırh olmaktan çıkıp dışarıdaki farklı kültürü ve toplumu tanıma ve anlama çabasının önünde bir engel olarak görülmeye başlanmasıdır. Katolik İrlandalılarda meydana gelen değişimde etkili olan başka bir etken de etnik gruplar arasında evlenme yoluyla ortaya çıkmıştır. İlk kuşaklarda karma evlilik biçimi ancak bir İrlandalı Katolik ile bir İtalyan ya da Polonyalı Katolik'in evlenmesi şeklinde mümkün olurken bu gelenek daha sonraları bozulmuş ve bir İrlandalı Katolik ile bir Protestan ya da bir İrlandalı Katolik ile bir Yahudi'nin evlenmesi olağan sayılmaya başlanmıştır (Coffey, 45-61). Bir zamanlar Amerikan topraklarında Amerikan halkından kendilerini soyutlayarak, kilise bölgelerinde okul ya da yardım amaçlı kurdukları derneklerde Katolik ahlakı ve gelenekleri çerçevesinde bir yaşantı süren İrlandalı göçmenler zamanla değişime uğramışlardır. Bu değişim kimi zaman eğitim yoluyla kimi zaman da evlilik ya da çalışma hayatıyla olmuştur.

Buraya kadar anlatılanlardan yola çıkarak İrlandalı Katoliklerin oluşturdukları Kilise, okul, yardım dernekleri, politik makineler adı verdikleri kurumlarla ve geleneksel olarak gerçekleştirdikleri kültürel aktivitelerle İrlandalı Katolik kimliğini ortaya koyarak kendi sosyal, ekonomik ve siyasal oluşumlarını daha fazla

güçlendirdiklerini söylemek mümkündür. Katolik İrlandalı diasporasının gelişimine bakıldığında kilise ve kilise içinde oluşturulan hiyerarşik yapının ne kadar etkili olduğu bilinen bir gerçektir. Aslında bu güce Katolik ideolojisini, yani Katolik ahlakını, geleneklerini ve yaşayış tarzını temsil eden bir yükseliş olarak bakmak gerekir. Kısacası, Katolik dininin İrlandalı diasporasının omurgasını oluşturduğunu söylemek mümkündür. Dini ilkeler, kutsal kitap, haç veya buna benzer dini kodlar Katolik göçmenler arasındaki birliği ve dayanışmayı sağlayan ideolojik semboller olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca, kilise bölgelerinde kurulan okullarda Katolik mezhebi, İrlanda tarihi ve kültürü gibi konulara dayalı müfredat programlarının hazırlanıp okutulması, İrlandalı Katoliklerin kendi kökenlerine ait sosyal, siyasi ve kültürel geçmişi sonraki kuşaklara aktararak asimilasyona karşı bir direnç oluşturmaya çalıştıklarını göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BÜYÜK KİTLİK DÖNEMİNDE ÜRETİLEN ÖYKÜLERLE İRLANDALI-AMERİKAN DİASPORA EDEBİYATI'NIN OLUŞUMU

Amerika'daki diğer pek çok etnik grup gibi İrlandalı Katolik göçmenler de kendi etnik kültürel kimliklerini yansıtacak şekilde göçmen edebiyatlarını oluşturmuşlardır. *Writing Outside The Nation* adlı kitabında göç edebiyatını farklı boyutlarıyla anlatan Azade Seyhan, “Göç hikâyelerinin, kişisel ya da kolektif bellek yoluyla ifade edilen hareketleri dilsel ve kültürel mirası taşıma çabasını temsil ettiğini” söylemektedir. Seyhan, bundan dolayı yazarları, hikâyeleri kaydedilmeyecek olan toplulukların tarihlerini anlatan tarihçiler olarak tanımlamaktadır. “Edebiyat, tarihin ve toplum hafızasının unutabileceği şeyleri kaydetmiş olur” diyen Seyhan, “edebiyatın dolaylı ve simgesel anlatım kullanarak hem sansürü önlemiş olacağını, hem de yapıtı okuyucunun yorumuna hazır hale getireceğini” vurgulamaktadır. Silinmiş, unutulmuş ya da göz ardı edilmiş herhangi bir sınıfın veya etnik grubun özelliği ve deneyimleri, kişisel koleksiyonlar oluşturularak ya da yorumlar yapılarak halkın belleğinde yeniden önem kazanır. Uluslararası bilinen örnek çalışmaların ve Amerikan etnik yazınının, bir yandan doğanın daha iyi algılanması için ortam hazırlarken diğer yandan çağdaş Avrupa'daki yeni kültür kimliğinin önemini anlaşılır hale getirmesine olumlu bakan Seyhan, göçmenlerin oluşturduğu bir ulus olan Amerika'nın yeni bir dünya ile başa çıkabilme yollarının, ve kültürel akışı sağlaması açısından muhteşem bir edebiyat yarattığını da belirtmektedir (Seyhan, 12).

İşte ürettiği romanlarla İrlandalı-Amerikan diasporasının gelişimine ve İrlanda topluluğunun kültürleşmesine katkıda bulunan Katolik İrlandalı “Kıtlık Kuşağı” yazarlarının öykülerini inceleyeceğimiz bu bölümde özellikle İrlandalı göç edebiyatının hangi konuları irdelediğini ve ne tür anlatımlarla Amerikan edebiyatında yer almaya çalıştığını, ve dolaylı olarak göç edebiyatının hedefi olan kimlik oluşturmaya yönelik ne tür stratejileri kullandıklarını anlatacağız.

3.1 İrlandalı-Amerikan Edebiyatı'nın Genel Çerçevesi:

İrlanda kültürü ile Amerikan kültürünün aynı coğrafyada buluşmasıyla ortaya çıkan hem göç hem de etnik özellikleri taşıyan İrlandalı-Amerikan edebiyatı on sekizinci yüzyılda ilk ürünlerini vermiş, on dokuzuncu yüzyılda yaşanan yoğun göç ile doğru orantılı olarak Katolik İrlandalılar tarafından oldukça ilgi görmüş, yirminci yüzyılda ise farklı, ve renkli etnik dokusuyla Amerikan edebiyatında yerini almıştır. İrlandalı-Amerikan edebiyatı geniş ve karmaşık bir tarihin ürünüdür. Burada şunu da vurgulamak gerekmektedir; İrlandalılar ülkelerinde sahip oldukları edebiyatın yanı sıra İngiliz edebiyatı sayesinde de zengin bir edebi geçmişe sahiptirler, ve bu birikimi Amerika'da edindikleri farklı deneyimlerle bir araya getirerek yeni anlatılar ortaya koymuşlardır. Özellikle on dokuzuncu yüzyılda üretilen ve ağırlıklı olarak yergi niteliğinde ve öğretici formda yazılmış romanlar ve öyküler İrlandalı-Amerikan edebiyatının İrlandalı göçmenlerin kendi kimliklerini oluşturmalarına da katkı sağladığı şüphesizdir (Fanning, ed., Irish, 1).

Genellikle İrlandalı göçmenlere rehberlik etmek amacıyla yazılan ve din, yurtseverlik, ahlaklılık, dürüstlük, ayrılık, acı gibi duyguların yanı sıra İrlanda milliyetçiliğini öne çıkaran motifler de taşıyan öykü ve romanlar belirli bir okuyucu kitlesine hitap edecek şekilde yazılmışlardır. Dönemlere göre farklılık gösteren İrlandalı-Amerikan edebiyatı, “Kıtlık Öncesi Kuşağı”, “Kıtlık Kuşağı” ve “Üçüncü Kuşak” olmak üzere üç bölüme ayrılmaktadır. Üretilen edebi eserlerin ortak özellikleri tarihsel akış içinde dini inanç, öteki dünya, sadakat, kimlik, milliyetçilik ve özgürlük gibi temeller üzerine dayandırılarak yazılmış olmalarıdır (Fanning, ed., Exiles, 1).

Daha önce bahsettiğimiz gibi Kıtlık Öncesi Kuşağı tarafından üretilen öyküler yergi niteliği taşıyan türde yazılmışlardır. Bu dönemdeki İrlandalı-Amerikalı okuyucuların çoğunun eğitilmiş olduğu, yazarlarının da bu kitleye yönelik çok sayıda parodi ve yergi niteliğinde roman ürettikleri bilinmektedir. Dönemin olaylarını alaycı bir biçimde ele alan bu yazınlar içerik olarak siyasi anlatılar, Katolik karşıtı yazıları, basında çıkan makaleleri, tiyatro oyunlarında sergilenen İrlanda karşıtı basmakalıp tipler ve ahlak dersi verir nitelikteki sevilen duygusal olay örgülerini konu edinmiştir. Bu tür edebi çalışmaların okuyucu kitlesi çok geniştir. Şöyle ki, eğer okuyucu

bir İrlandalıysa kendi kimliğini ve durumunu bildiği için kendisine gülebilirdi. Öte yandan eğer okuyucu bir Amerikalı ise kendisinin basmakalıp ve farklı gösterdiği İrlandalıya yine gülebilirdi; yani her iki durumda da bu tür yazılar ilgi çekiyordu (Fanning, ed., Irish, 1-2).

1840 yılından itibaren göçmen olarak Amerika'ya gelen ve ilk kuşak yazarlar olarak adlandırılan “Kıtlık Kuşağı Yazarları” ise ürettikleri öykülerin konusunu İrlandalı göçmenlerin göç süresince edindikleri deneyimlerden, duygu ve düşüncelerden almışlardır. Kıtlık boyunca İrlanda'da yaşanan sıkıntılar, göç esnasında yolcu gemilerinde edinilen acı deneyimler ve son olarak göç edilen yerlerde karşılaştıkları ırkçı tutumlar ele alınarak “göçmen öyküleri” oluşturulmuştur. Öykülerde yansıtılan konular göçmenlerin yaşadıkları tecrübelerle dayanarak yazıldığı için İrlandalı göçmenler kendilerini bu öykülerdeki kahramanlarla özdeşleştirebiliyorlardı. Öyküler yıkım, yolculuk, macera ve ölüm temalarıyla ön plana çıkan, tarihsel gerçeklerin kurguyla bulunduğu olay döngüsü içinde “eski vatan” ile “yeni vatan” ekseninde gelişen edebi eserlerdir (Fanning, ed., Irish, 2-3).

Büyük Kıtlık döneminde, kıtlık ve göçe zorlanan insanların dramını konu alan pek çok roman üretilmiştir. David Power Conygham'ın 1874'te yayınlanan *The O'Donnells of Glen Cottage: A Tale of the Famine Years in Ireland* adlı romanı açlıktan dolayı bir ailenin kış günü yurtlarından ayrılmak zorunda kalmalarını, ve annesinin ölümünün ardından para biriktirip yıllar sonra İrlanda'ya geri dönerek eski evlerini satın alan Frank O'Donell'in çabalarını konu edinir. Bu roman herhangi bir İrlandalı göçmenin kendisi ve ailesine dair izlenimler bulabileceği bir çalışmadır. Mary L.Meany'nin 1874'te yazdığı *The Confessors of Connaught; or, The Tenants of a Lord Bishop* adlı romanı ise Tuam'dan Protestan bir piskoposun 1860 yılında çocuklarını Protestan kilisesine göndermek istemeyen Katolik kiracıları kovmasını anlatan gerçek bir olaydan alınarak yazılan bir öyküdür. Alice Nolan'ın 1870 yılında yazdığı *The Byrnes of Glengoughlah: A True Tale*, Westmeath'de 1846'da yapılan haksız bir yargılanmanın arkasından asılan masum bir adamın hikâyesini anlatan roman, ayrıca Wicklow'da insanların evlerinden tahliye edilmeleri ve işlenen cinayetlerle birlikte gelişen olayları da konu almaktadır (Fanning, ed., Irish, 75).

3.1.2 Kıtık Romanlarındaki Olay Örgüsü ve Konu Seçimleri

Kıtık Kuşağı İrlandalı-Amerikan öyküleri temaları bakımından yoksulluk içinde yaşamak zorunda bırakılarak, topraklarını gönülsüz bir biçimde terk eden ve göç etmeye zorlanan insanların yaşadıkları acı deneyimler, ruhsal bozukluklar ve ölüm gibi derinden sarsıcı olayların işlendiği anlatılardır. Öykülerde işlenen konular ve olay örgüleri şöyledir:

- 1- Toprak sahiplerinin sömürüsü ve kıtlık sonucu ana vatandan acı içinde, isteksiz bir şekilde göç etmeye karar veren insanların dramı anlatılır.
- 2- Amerika'ya yapılan yolculuk, yine acıklı bir dinsel ayrılış olarak görülür ve bu durum genellikle denizdeki kızgın bir fırtınanın yarattığı şiddetle sembolize edilir.
- 3- Göçmenlerin “Yeni Dünya”ya geldiklerinde, ilk ayda yaşadıkları uyumsuzluk sorununun nedenlerinin başında maruz kaldıkları, dolandırıcılık ve aşağılanmadır. Fakat bunun en belirgin olanı da ahlak ve inancı tehdit eden unsurlara karşı koymaları gösterilir.
- 4- İnsanların verdiği mücadele ya da seçtikleri doğru ve yanlış yollar, inancını korumaya çalışan ya da kaybeden, birbirine zıt İrlandalı Katolik karakterlerle örneklendirilir. Başarısızlık çoğunlukla içkiye düşkünlük, israf alışkanlığı ve erken ölüm gibi temalarla işlenir. Başarı ise çok çalışmak, bir işte tutunabilmek ve kişinin ailesini iyi bir Katolik olarak bir arada tutabilmesi olarak gösterilir.
- 5- Özenli bir biçimde oluşturulan kurgularda göze çarpan bir başarı mitidi vardır; aksi takdirde acıması olmayan gerçek hayata tutunmaya çabalayan Kıtık Kuşağı için bu zalim bir fanteziden başka bir şey olmayacaktır.
- 6- Öykülerin son iki sayfasında ahlaklı olmakla ilgili özellikler dört ya da beş kez açık bir şekilde vurgulanmaktadır (Fanning, ed., *Exiles*, 99).

Bu maddelerde belirtilen temalar Kıtık Kuşağı yazarları tarafından kimi zaman ana vatanda yaşanan olayların göç etmek isteyen insanlar üzerinde bıraktığı etkileri tasvir ederek kimi zaman göç boyunca göçmenlerin bulunduğu mekânların fiziksel şartları anlatılarak kimi zaman da ahlaklılık, inanç ve gelenekler üzerine kurulu yaşantıların dinsel boyutları verilerek anlatılmaktadır.

3.2 Kıtık Kuşığı Yazarlarının Ortaya Çıkışı ve Bu Yazarların Özellikleri (1845–1875)

İrlanda’da meydana gelen Büyük Kıtıkla birlikte, kıtlık öncesi dönemde yazılan yergi niteliğindeki eserler yerini yavaş yavaş gerçek olaylara dayanarak yazılan anlatılara bırakmaya başlamıştı. 1845 yılında meydana gelen yoğun göç hareketi beraberinde bu deneyimi yaşamak zorunda kalanlarda acı, özlem, nefret, milliyetçilik gibi birçok duygunun ortaya çıkmasına neden olurken yeni yaşam alanlarında karşılaştıkları toplumsal çatışmaları da körüklemiştir. İşte bu nedenlerden ötürü “Kıtık Kuşığı” adı verilen İrlandalı-Amerikalı göçmen yazarlar daha ciddi, halkı yönlendirici ve öğretici nitelikte öyküler üretmeye başlamışlardır. Charles Fanning *The Irish Voice in America* adlı kitabında bu öyküleri genel olarak, “patates kıtlığı nedeniyle ekonomik sıkıntı çeken, ve İngiltere hükümetinin emperyalist tutumu yüzünden ülkesini terk ederek kötü şartlarda Amerika’ya deniz yolculuğu yapmak zorunda kalan İrlandalı göçmenlerin acılarını ve duygusal çöküntüleri sonucu yaşadıkları deneyimleri yansıtan türler” şeklinde tanımlamaktadır (Fanning, ed., *Irish*, 75).

1840’lı yıllarda ortaya çıkan Kıtık Kuşığı yazarları ilk nesil İrlandalı göçmenler olarak bilinmektedir. O dönemde, kendi kuşakları yazdıkları romanları belirli bir okuyucu kitlesine hitap edecek şekilde yazarken, bu yazarlar derinden sarsıntıya uğramış göçmenlerin hayatlarını kendilerine has bir üslupla kaleme almış ve onların seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Amaçları, yazdıkları eserlerle Katolik göçmenlere “Yeni Dünya”da hayatta kalabilmenin yolunu öğretmek ve onlara yardımcı olabilmektir (Fanning, ed., *Exiles* 14-15). Kıtık Kuşığı yazarlarının kendileri de Amerika’ya göçmenler olarak geldikleri için bu öykü veya romanları yazarken göçmenlerin sıkıntılarına ve acılarına bizzat şahit olmuşlardır. Bu yazarlardan John Boyce ve Hugh Quigly rahip, Peter McCorry, Charles G. Halpine, ve Dillion O’Brien ise gazeteciydiler. Mary Anne (Maden) Sadlier ise ilk İrlandalı-Amerikan kadın yazarlardandır.

Amerika’da on dokuzuncu yüzyıl boyunca birçok İrlandalı yazarın eseri yayımlanmıştır. Fakat Kıtık Kuşığı döneminde üretilen romanlar önceki dönemlerde üretilenlerden sayı olarak çok daha fazlaydı. Amerika’ya 1850 yılından önce gelen göçmenlerin neredeyse %75’i okuma-yazma bilmiyordu ama okuma yazma bilenlerin

oranı 1910 yılında artarak %90'ları bulacaktı. İrlandalı-Amerikan edebiyatının yaygınlaşmasında en önemli adım 1850'lerde yayınevlerinin açılmasıyla atılmıştır. Bunlardan New York'ta Edward Dunigan ve Kardeşleri, P. O'Shea ve P.J. Kennedy ve Oğulları, Boston'da Patrick Donohue en önemli yayınevlerindendi. New York, Boston ve Montreal'de D. ve J. Sadlier, Baltimore'de John Murphy, Hedian ve O'Brien yayınevleri 1850'lerin başında kendi ticari stoklarının yanı sıra hem İrlandalı hem de İrlandalı-Amerikan romanları yayınlamaya başlamışlardı. Kitapların dışında İrlanda müziği de koleksiyon haline getirilerek yayınlanmaya başlandı. Örneğin, şair ve söz yazarı Thomas Moore'un *Irish Melodies* adlı çalışması duygusal şarkılardan, *Song of Our Land* adlı çalışması ise yurtsever ezgiler taşıyan ve Patrick Donohue yayınevi tarafından basılan koleksiyonlardandır (Fanning, ed., Irish, 77).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: KİTLİK KUŞAĞI YAZIN TÜRLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Kıtlık Kuşağı roman türü üç bölüme ayrılmaktadır. Bunlardan, “Katolik Dini ve Ahlakını Temsil Eden Roman” (Catholic-Tract-Fiction) türünde yazan yazarlar öykülerini Katolik dinini temsil eden dinsel motiflerle şekillendirerek göçmenlere dini inanışlarından asla uzak durmamaları gerektiğini öğütlemeye çalışmışlardır. Bu yazarlar Katolik dini ve İrlanda milliyetçiliğini kendi deneyimleriyle harmanlayarak, kullandıkları dil ve üslupla, okuyucuyla bir çeşit diyalog kurarak, onların başlarına gelebileceklerle ilgili bilinçlenmeyi sağlamayı amaç edinmişlerdir. İrlandalı göçmenlerin varlıklarını ortaya koymayı amaçlayan bu hikâyelerde sadece Katolik dininin değil, Protestan dininin düzgüleri ve geleneklerine de değinilmektedir. Yazarların bunu yapmalarındaki amaç Hıristiyanlık dinine mensup Katoliklerin ve Protestanların mezhep farklılığından doğan önyargılarını ve çatışmaların nedenlerini göstermektir.

Bu dönemde üretilen diğer bir edebiyat türü de “Göçmen Rehber Kitabı” (Immigrant-Guide-Book) adı verilen yazın türüdür. Adından da anlaşılacağı gibi, Amerika’ya göç eden İrlandalı göçmenlerin nasıl hayatta kalabileceklerine dair, bir çeşit rehber niteliğinde yazılmış olan bir kitap türüdür. Göç döneminde İrlanda’dan gelen pek çok göçmen limanlarda bulunan insan tacirleri tarafından aldatıldığı için, bu tür öyküler bilinçlenmeyi artırmak ve yardımcı olabilmek için üretilmiştir.

Üçüncü roman türü ise “Milliyetçi Siyasi Roman” (Nationalistic-Political-Fiction) adı verilen, İrlanda milliyetçiliğini savunan ve İrlanda’nın İngiltere’den bağımsızlığını kazanma davası için neler yapılması gerektiğini anlatan bir anlatı türüdür. Peter McCorry’nin 1869 yılında yazdığı *The Irish Widow’s Son, or, The Pikermen of ‘98* milliyetçi propaganda içeren roman türüne en iyi örnek olarak gösterilmektedir. Romanda, kendilerini sevdikleri ülkelere adayın İrlandalıların, İrlanda’yı İngiltere’nin güdümünden kurtarabilmek ve yeniden özgür bir ülke yapabilmek için her şeyi göze alabilecekleri anlatılmaktadır. Ayrıca, roman İngilizler tarafından Ulster Katoliklerine yapılan zulmü anlatarak Katolik evlerinin, tarlalarının, kiliselerinin yakılmasını, masum kadın ve çocukların ayyaş askerler tarafından katledilmelerini de konu almaktadır. İşte

Kıtlık Kuşağı öykülerinin bazılarında da İrlandalılık bilincinin kaybedilmemesi için İrlanda kültürü ve tarihi ile ilgili bilgiler verilerek İrlandalıların geçmişe ait ulusal mirası taşımaları hedeflenmiştir.

Bu bölümde, 1850’den 1875’e kadar Kıtlık Kuşağı yazarları tarafından, her biri farklı amaçlarla üretilen öyküler Kültürel Çalışmalar dahilinde incelenmesi gerektiğine inandığımız eserlerdir. Bu nedenle, ele alınacak öyküler Yeni Tarihselcilik kuramı ve yapı-söküm (deconstruction) yöntemiyle inceleneceklerdir.

4.1 Hugh Quigly: The Cross and the Shamrock; or, How to Defend the Faith (1853)

Hugh Quigley tarafından 1853 yılında, “Katolik Dini ve Ahlakını Temsil Eden Roman” (Catholic-Tract-Fiction) türünde yazılmış öykülerden biri olan, *The Cross and the Shamrock; or, How to Defend the Faith* adlı klasik eylemsel göç hikâyesi St. Patrick Kilise bölgesinde yaşayan başıboş İrlandalı çocukların günah işleme eğilimlerini, acılarını ve ahlaklı yaşamı seçmeleri sonucu elde ettikleri nihai zaferlerini anlatmaktadır. New York’un kuzeyindeki Troy bölgesinde geçen öyküde, İrlanda ırkının durdurulamaz bir ırk olduğunu düşünen Amerikan Yankilerinin Katolik İrlandalı göçmenlere yaptıkları ayrımcı hareketler göz önüne serilmektedir. Katolik İrlandalılara yapılan bu ayrımcı hareketlerin tarih boyunca yaşandığına dikkat çeken Quigley şunları söylemektedir: İrlandalı Katolikler mezhepleri yüzünden Kraliçe Elizabeth döneminden Victoria dönemine kadar dinsel özgürlüklerini hiçbir zaman yaşayamamışlardır. Amerika’ya geldiklerinde de özgürlükten, eşitlikten ve demokrasiden bahseden Amerikan yasalarının Katolik bir asker, sıradan İrlandalı bir hizmetçi veya işçi söz konusu olduğunda aynı şekilde uygulanmamıştır.

Öykü, İrlanda’dan Amerika’ya göç eden, Quigley’nin de yakından tanıdığı bir göçmen ailenin başına gelen trajik olayları konu edinmektedir. Yazarın böyle bir öyküyü yazmasındaki amaçlarından birincisi, Kıtlık göçmenleriyle ilgili Amerikan kamuoyunda oluşan önyargıyı silmek, ikincisi ise bu öyküyü, ucuz ve basit bulduğu Amerikan edebiyatına alternatif bir anlatı olarak yazmış olmasıdır (Fanning, ed., Irish,

143). Bilindiği gibi o dönemlerde Amerika'da yayınlanan bazı dergi ve gazetelerde İrlandalı göçmenleri karalayıcı yazılar ya da karikatürlerle Amerikan halkının belleğinde olumsuz bir imaj yaratılmaya çalışılıyordu. İşte Quigley, Katolik gelenekleri üzerine yazdığı bu öyküyle İrlandalılarla ilgili Amerikan halkının zihninde oluşan önyargıyı kırmaya çalıştığını ifade etmektedir.

Quigley, bu öykünün temasını İrlandalı göçmenlerin topraklarını terk etmelerine neden olan tarihsel bir olayla ilişkilendirmektedir. İngiliz hükümeti İrlanda topraklarına İngiliz göçmenleri yerleştirmeye başladığında, İrlandalı köylüler topraklarını, evlerini ve hayvanlarını değerlerinin çok altında satmaya mecbur kalmışlar, yani tam anlamıyla ekonomik çöküntü yaşamışlardır. Öykü, toprak sahiplerinin ve İngiliz hükümetinin bu tutumunu şiddetle eleştirerek, İrlandalı köylülere yapılan bu zulmü “insanları topraklarından defetmek” ve “köklerini kazımak” gibi öfke ve nefret uyandıran ifadelerle kınayarak, çiftçilerin ekonomik olarak çaresiz bırakıldıkları için göç ettiklerini iddia etmektedir (9). Kıtık dönemi boyunca kirasını ödeyemeyen çok sayıda İrlandalı köylü, hayvan muamelesi görerek evlerinden basklarından zorla çıkartılmış ve yaşadıkları alanları terk etmek zorunda bırakılmışlardır.

Fig. 2. Lewis Perry Curtis “The Pig and The Peer”

İşte İrlandalı köylülerin İngilizler tarafından nasıl tahayyül edildiğini anlatan yukarıdaki karikatür “Domuz ve Lord” adı verilerek çizilmiştir. Geniş alınları ve yüz şekillerinden dolayı pek çok karikatürde olduğu gibi domuza benzetilen İrlandalılar bu karikatürde de domuz-insan karışımı olarak çizilmiş bir İrlandalı köylünün İrlandalı aksanıyla İngiliz Başbakanına yalvarır gibi bir şeyler söylemeye çalıştığı gösterilmiştir. Kendi topraklarında İngiliz lordlarının zulmüne uğrayan ve kıtlık nedeniyle de ekonomik sıkıntı çeken İrlandalı köylülerin göç etme nedenlerini değerlendiren pek çok tarihçi, Eski Ahit’te inananların başına gelenlere benzeterek yaptıkları değerlendirmede İrlandalı göçünü bir “sürgün ediliş” (exile) hareketi olarak nitelendirmektedir. İşte bu şekilde başlayan “çıkış” ya da “kaçış” da diyebileceğimiz göç hareketi insanların ekonomik ve kişilik özgürlüklerini elde edebilecekleri yeni topraklar aramasına neden olmuştur. Quigley, öyküde bu şekilde sürgün edilen pek çok İrlandalı göçmen aile gibi yeni umutlarla Amerika’ya gitmek için yola çıkan O’Clery ailesinin yaşadıkları trajik olayları ve Katolik karşıtı hareketlere rağmen kendi dini inançlarını korumaya çalışan O’Clery kardeşlerin Amerika’daki dramını anlatmaktadır. Baba Arthur O’Clery, erkek kardeşinin bütün uyarılarına rağmen neyi var neyi yok satarak ailesiyle birlikte Amerika’ya doğru yola koyulur. O, Amerika’yı toprak sahiplerinin ya da kralların olmadığı ve ailesiyle özgür bir biçimde yaşayabileceği bir ülke olarak hayal eder ama yolculuk esnasında pek çok İrlandalının da mezarı haline gelen ve hiçbir sağlık koşulunun bulunmadığı, pisliğin ve bulaşıcı hastalığın kol gezdiği tabut gemilerden birinde koleraya yakalanarak hayatını kaybeder. Amerika’ya ayak bastıktan sonra anneleri de hastalanarak ölen dört kardeş Paul, Bridget, Patrick ve Eugene yetim kalırlar. İrlanda’da başlayan sıkıntılı günler Amerika’ya yolculuk sırasında trajediye dönüşür ve olaylar bütün bir ailenin parçalanarak dağılmasına kadar gider.

Herhangi bir gerilime neden olmamak için öyküde genel olarak Amerikan halkını yeren sözler kullanmamaya dikkat etmeye çalışan Quigley, zaman zaman bazı şarlatan ve sahtekârların zavallı göçmenleri nasıl kandırdıklarına değinmeden geçemez. “Hikâye içinde hikâye” şeklinde yazılmış olan bu anlatı farklı olaylara ve kişilere değinerek, okuyucunun o dönemde gelişen göç olayını daha iyi anlamasını sağlamıştır. Bunun dışında öyküde dikkat çeken başka bir nokta da yazarın üslubudur. Öykünün daha ilk

bölümünde, modern dünyanın o fantastik oluşumu içerisinde üretilen “roman” türünün yapmacık olduğunu iddia eden Quigley, kendi öyküsü için kullandığı “gerçek” kelimesinin altını çizerek, “bizimki gerçeğin hikâyesidir” diyerek Amerikan romanının bir “kurmaca” olduğuna işaret eder. Yazar, iki tür arasındaki farkı şu şekilde ortaya koymaktadır:

Sizin modern romancılarınız konularını makaslarını sivrilterek, kalemlerini, mürekkeplerini ve kâğıtlarını hazırlayarak düzenlerler, ve yaratıcı hayallerinin kaynağı olan dünyaya girmek için kolay hazmedilmeyen akşam yemekleri yerler. Bizimki ise doğrunun hikâyesidir. Evet, ilavesiz, sade ve gerçek... Biz, çirkin bir kadını bile, bize rehberlik edecekmiş gibi ilham verici ve yol gösterici olarak ondan şüphe etmeden kabul ederiz. Biz, romancıların sahip olduğu ayrıcalıklara sahip değiliz... Bize patronlarımızı takdim eden özel gün batımına, fırtınaya ya da çekici bir manzaraya itibar etmeyiz (Quigley, 1).

Quigley, bu sözlerinde Amerikalı yazarların ürettiği romanların hayal ürünleri olduğunu ve gerçekleri kalemleriyle istedikleri gibi evirip çevirdiklerini, kendi öykülerininse gerçek olayları olduğu gibi anlattığını vurgulamaktadır. Yazarın, bu iki farklı edebiyatın çıkış noktalarını ve üretilme şekillerine işaret etmesinin amacı Amerikan edebiyatının, Amerikan toplumunun yapısını yansıtmadığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Yazar, gerçeğin süslenerek hatta üzeri örtülerek sunulduğu iddiasında bulunmaktadır. Quigley, bilhassa “modern” kelimesini vurgulayarak kapitalist Amerikan ekonomisinin gerçekleri göz ardı eden suni bir toplum yarattığını, bu yüzden de Amerikan romancılarının ürettiği edebiyatın değersiz olduğunu ima etmektedir. Diğer yandan, “makaslarını sivrilterek, kâğıtlarını, mürekkeplerini hazırlayarak” şeklinde, gayet iğneleyici bir dille bu yazarların insanların çektiği sıkıntıları görmezden gelip roman sanatının teknik ayrıntılarıyla meşgul olduklarını bu anlamda ütöpik bir dünya yaratmaktan öteye gidemediklerini ifade etmektedir.

Quigley, “gerçek” ile “kurgu” arasındaki ayrımı verebilmek için, öykünün farklı bölümlerinde “hikâyemizi okuyucuya tanıtmalıyız,” ya da “...biz bu şeyleri istemeden

okuyucumuza anlatıyoruz, ama doğruları söylemeliyiz” şeklindeki kullandığı cümlelerde “biz” diyerek hem İrlandalı-Amerikan romanı olarak bir kimlik bilincini yerleştirme gayretindedir hem de okuyucuyu “sahte” anlatılara karşı uyararak ister. İrlandalı-Amerikan “kim” olduklarını, ne tür edebiyat ürettiklerini ve temalarını nasıl seçtiklerini de göstermek istemektedir.

Quigley, anne-babasını kaybeden O’Clery kardeşler kadar diğer Katolik İrlandalılar için de dini inançlarını korumanın ne kadar önemli olduğunu göstermek için, hikâyede, Katolik dini ve İrlanda milliyetçiliğini sembolize eden simgeleri de kullanmaktadır. Öykünün başlığındaki “The Cross” kelimesi “Kelt Çarmıhı” anlamına gelmektedir. Eski Keltlere göre hayatı sembolize eden Kelt çarmıhı bilinen dört mihın kesiştiği yerdeki halkadır. Diğer taraftan, İrlanda ile özdeşleşmiş bir semboldür, İrlanda tarihinin ve kültürünün önemli bir parçası olan “üç yapraklı yonca” (The Shamrock) Hıristiyanlık öncesi dönemlere dayanmaktadır. Üç yapraklı yonca, bir “yaz bitkisi” anlamına gelen bir İrlanda kelimesi olan “Seamrg” kökünden alınmıştır. Eski Kelt kültüründe üç yapraklı yoncanın tedavi edici bir güce sahip olduğuna ve hava olaylarını önceden haber verdiğine inanılırdı. Daha sonraları modern çağda St.Patrick ile özdeşleşmiş olan üç yapraklı yoncanın her bir yaprağı “Baba”, “Oğul” ve “Kutsal Ruh”u simgelerken, on dokuzuncu yüzyılda İrlanda milliyetçiliğiyle özdeşleşerek İrlanda ulusal kimliğinin oluşmasına sembolik bir değer yüklemiştir (O’Donnell, 223-25). Görüldüğü gibi, dini ve ulusal önemi olan bu iki simge öykünün başından sonuna kadar gelişen olayların dayandığı temel ilkeler durumundadır.

Bu simgeler yazarın öyküde bilinçli olarak verdiği simgelerdir çünkü “din” ve “vatan” kavramları İrlandalı Katoliklerin toplumsal yapısını oluşturan, ve birbirinden ayrılmaz iki unsur olmuştur. Öyküde, O’Clery kardeşler İrlanda’dan getirdikleri üç yapraklı yoncayı, anneleri öldüğünde mezarının başına dikerler. Bu da, İrlandalıların farklı bir toprak üzerinde yaşıyor olsalar bile dinsel inançlarını ve geleneklerini sürdürmeye çalıştıklarının en iyi kanıtıdır. Katolikler için önemli olan diğer bir unsur da kutsal kitap İncil’dir çünkü onlar, Tanrı’nın ilkeleri doğrultusunda hareket edebilmek için onun sözlerinin yer aldığı kutsal kitap İncil’den başka gerçek bir rehber olmadığına inanmaktadırlar. Öyküde kullanılan bütün bu dini ve kültürel kodlar, yazarın dinsel ve

milliyetçi söylemleriyle bütünleşerek anlatıya keskin bir perspektif sağlamaktadır, yani kullanılan simgeler anlatılan temayla bütünleşmektedir.

İrlandalı Katoliklerin yaşam biçimleri Katolik mezhebinin öngördüğü kurallar gelenekler ve görenekler üzerine kurulmuştur. Öyküde, Katolik mezhebinin gelenekleri ve ibadet şeklinin Katolik halkın günlük hayatlarında aldıkları kararlara, davranışlara ve insan ilişkilerine nasıl yansıdığı da anlatılmaktadır. Bunun en iyi örneği, O’Clery kardeşlerin “fakir evi” (poorhouse) adı verilen yurda götürülmek istendiklerinde buna karşı çıkmalarıdır, çünkü onlar Protestanların, buralarda bulunan kimsesiz çocukları baskı yoluyla Protestan yapmaya çalıştıklarını biliyorlardı. Oysa kendi kültürlerinde onlara, Katolik ahlakını ve inancını her nerede olurlarsa olsunlar korumaları gerektiği öğretilmişti. Örneğin, anne O’Clery ölmeden önce çocuklarını Rahip O’Shane’e emanet ederek onlara sahip çıkmasını ister, aksi takdirde dışarıdaki hayattan zarar görebileceklerini, dinsel ibadetlerinden ve Tanrı’nın yolundan uzaklaşacaklarını düşünür.

Diğer taraftan, dışarıdaki acımasız hayatı “göze göz, dişe diş ve cana can” şeklinde tanımlayan yazar, İrlandalı göçmenlerin bundan zarar görmemeleri için dini inançlarına bağlı kalmalarını, ve Tanrı’nın emirlerini unutmamalarını öğütler çünkü ancak bu şekilde kendilerini muhafaza edebileceklerini söyler. İşte böyle bir ortamda kilise, dışarıdaki o acımasız hayata karşı Katolikleri koruyan ve onlara huzur veren bir mekân, din adamları ise inananlara yardımcı olan ve Tanrı ile aralarında bağ kuran rehberdi. Bu nedenle O’Clery yetimleri gibi diğer anasız babasız göçmen çocuklar da fakir evlerinden ziyade rahiplerin korumasına verilerek onların zarar görmesi engellenmeliydi.

Katolik İrlandalı göçmenler yaşadıkları bütün bu olumsuzluklara rağmen yine de Amerikan halkıyla yan yana yaşayabilmek için uğraşıyorlardı. Yani, bir taraftan kendi topraklarından taşıdıkları dinsel ibadetleri ve geleneklerini sürdürmeye çalışırken, diğer taraftan da Protestanların zulüm ve baskılarına rağmen onlar tarafından kabul görmek için mücadele ediyorlardı fakat bunun bedeli bazen ağır olabiliyordu. Örneğin, Metodist Gulvert ailesinin evlatlık aldığı O’Clery kardeşlerinden en küçüğü Eugene’i soğuk ve kilitli bir barakada aç bırakarak ve döverek ölümüne neden olduğu iddia edilir (Fanning, ed., *Irish*, 144). Quigley, Eugene’in ölümünü iğneleyici bir üslupla şöyle anlatır:

“Kasımın birinci günü Bütün Azizler Günü sabahında, eski evdeki hapishanesinde bırakılan Eugene O’Clery rutubetli yerde ölü bulundu! Evet, bu lekesiz masum çocuk İsa’nın yolunda giden dinsiz bir zalimin kötülüğünden dolayı ölüme yenildi” (125). Eugene’in tutulduğu barınağı hapishaneye benzeten Quigley, onun ölümünü anlatarak bir yandan onun azizler katına yerleştiğini diğer yandan da Katolik mezhebine karşı takınılan düşmanca tavrın hangi uç noktalara gidebildiğini okuyucuya göstermek istemektedir.

Öyküde, Protestanların kendi mezheplerini övücü sözler söyleyerek Katolikleri kendi inanç biçimlerine çekmeye çalıştıklarını da görmekteyiz. Protestanlar bunu yaparken kendi mezheplerinin insana özgürlük ve rahatlık sağladığını, Katolik mezhebinin ise katı kurallar ve geleneklerle insanların günlük yaşantılarını kısıtladığına işaret ederek iki din arasındaki farklılıkları göstermeye çalışmaktadırlar. Örneğin öyküde, O’Clery kardeşlerin en büyüğü olan Paul’un, Protestanlarla birlikte yediği bir akşam yemeğinde kendisine sunulan et yemeğini reddetmesi üzerine bir Protestan olan Amanda, Katolik dininin bu katı kuralları yüzünden insanların özgürlüklerinin kısıtlandığını ileri sürerek eleştiride bulunur. Bunun üzerine Paul, bunun sadece dinsel bir gelenek olduğunu aslında cuma günleri et yemenin günah olmadığını, kilisenin bunu sadece nefsi köreltmek amacıyla yasakladığını söyleyerek bunun asıl nedenini şöyle anlatır: O dönemlerde soyu tükenmekte olan bir balık türünün avlanması yasaklanarak, koruma altına alınmak istenir; bu balık türünü avlayanlar da cezalandırılırlar. Bu olayla ilintili olarak cuma günleri et yememe kararı dinsel bir prensip olarak alınır. Fakat Paul bu yasağın özellikle doğayı korumak amacıyla alındığına dikkat çekmek ister ve bunun Katoliklere baskı olsun diye yapılmadığını vurgular. Paul’un anlattıklarının ardından masada bulunan Protestanlar böyle yasakların Protestanlık mezhebinde olmadığını, insanların ne zaman isterlerse et yiyebileceklerini söyleyerek, Katolik mezhebinde uygulanan buna benzer katı kurallar yüzünden Katolikliğe karşı olduklarını ifade ederler. Buradan öyle anlaşılıyor ki, yazar fayda sağlamak amacıyla Katolik mezhebince yasaklanarak toplumsal bir davranış haline getirilen bu olayın, çıkış amacını ve sonuçlarını anlatarak, Protestanların önyargılarını kırmaya çalışmaktadır.

Kıtlık Kuşağı yazarlarının gerçek olaylardan alıntı yaparak oluşturdukları öğretici ve uyarıcı nitelikteki öykülerle Katolisizmin uygun görmediği davranışlara meyil

gösteren İrlandalı göçmenlere rehberlik etmeyi amaçlıyorlardı. Quigley, öykünün “Truth Stranger Than Fiction” adlı bölümünde okuyucuya ders niteliğinde anlattığı başka bir olayla Katolik inancına sahip olmanın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Amerika’ya yolculuk ederken yaşlı bir göçmen kadının parasını çalan bir İrlandalı adam gemiden indikten sonra orduya yazılır. Savaş esnasında yaralanan adama, kolunun kesilmesi gerektiği aksi takdirde öleceği söylendiğinde, adam yaşlı kadına yaptıkları yüzünden Tanrı tarafından cezalandırıldığını düşünür. Adam, kolu kesilmeden önce bir rahip isteyerek günah çıkartmak istediğini söyler çünkü Katolisizme göre hırsızlık yapanlar da dinden çıkmış sayılıyordu. Bu nedenle hırsızlık yapanların günahlarından arınmaları için kilisede ya da rahip önünde tövbe etmeleri gerekiyordu. Quigley bu hikâye ile İrlandalı göçmenlere böyle bir günah işlediklerinde Tanrı’nın gazabının ne kadar büyük olabileceğini göstererek suça meyil göstermemeleri gerektiğini öğütlemektedir.

Bilindiği gibi 1820 ile 1850 yılları arası, Amerika’da toplumsal alanda büyük değişikliklerin olduğu dönemdir. Bu dönemde yaşanan yoğun göç nedeniyle Amerikan değerlerinin bozulacağına inanan yerli Amerikan halkı, özellikle dinsel kurumlarda ve eğitim alanında reformlar yapmışlardı. Fakat Quigley, Katolik göçmen halkın gelenekleri, görenekleri ve dinsel yaşantısı göz ardı edilerek yapılan bu reformların sadece Protestanların menfaatlerini gözettiğini ileri sürmektedir. Öyküde bu konuya değinen yazar, Amerikan hükümetinin, göçmenlerin yaşam standardını yükseltici herhangi bir girişimde bulunmamasını da eleştirerek göçmenlere yapılan haksızlığı dile getirmektedir. Ancak Quigley, Katolıklara yapılan ayrımcılığı anlatırken bunu sadece Katolikler açısından ele alarak anlattığı için bazı eleştirmenlerin tepkisini de çekmektedir. Bir Anglo-Amerikan Katolik olan ve göçmenlerin asimile olmaları gerektiğini savunan Orestos A. Brownson, Katolikliği İrlandalılıkla özdeşleştirdiği ve ayrımcılığa yol açtığı gerekçesiyle Quigley’i eleştirerek, “Özellikle bizimki gibi bir ülkede, milliyeti bir güven prensibi yapma teşebbüsünü ucuz bir politika olarak görüyoruz” diyerek eleştirir (Fanning, ed., *Irish*, 75). Brownson’ın belirtmeye çalıştığı nokta, eğer Amerika’daki her etnik grup kendi ulusunu yeniden kurmaya çalışmış olsa, bunun toplumsal bir kargaşaya yol açabileceğidir.

Brownson, Quigley'nin hikâyede kullandığı karakterleri “aşırı ve ölçsüz” bulunduğunu söyleyerek, “biz onun, ışıklarını ve gölgelerini biraz daha önemle bir araya getirmesini isterdik. Onun İrlandalı karakterleri genellikle birer aziz, Yanki karakterleri ise doğuştan şeytandırlar. İşte bu ısrarcı ulusalcılık Yerli Amerikan Partisi'nin doğma nedenlerinden birisidir” diyerek asimilasyona direnme çabası içinde olan Katolik göçmenlerin Amerikan halkının tepkisini çektiğini, ve bu yüzden onların düşmanca bir tavır sergilediklerini vurgulamaktadır (Fanning, ed., Irish, 145) Burada bahsedilen Amerikan partisi, İrlandalı karşıtı ırkçı bir parti olarak kurulan ve 1840-1850 yılları arasında, göçmenlere getirilen politik kısıtlamaların yanı sıra çeşitli şiddet eylemleriyle de faaliyet gösteren Know-Nothing partisidir.

Katolik İrlandalıların yaptıkları katı milliyetçilik hareketlerinin genç kuşak İrlandalılar için nasıl bir tehlike oluşturabileceğini göstermeye çalışan Brownson, şunları söylemektedir:

İrlanda milliyetçiliği Amerikan topraklarında uzun süre tutunamaz. Bu, ikinci nesli adamakıllı güçsüzleştirmiştir. Üçüncü kuşak için önemli değil, çünkü zaman içinde İrlandalı ailelerin çocukları kendilerini Amerikan alışkanlıkları ve yaşayış biçimi içinde bulacaklarından, yapılan milliyetçilik hareketlerine tiksintiyle bakacaklardır. Bu nedenle, İrlandalılığı onların hayatlarının önünde bir engel olarak görmeli ve bundan tamamen vazgeçilmelidir (Fanning, ed., Irish, 145).

Brownson, ilk kuşağın yaptığı milliyetçi söylemlerin, onların Amerikan halkıyla bütünleşmesini engellediğini ve gelecek kuşakların da bundan olumsuz yönde etkilenmesinin kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, ilk kuşağın metaforik anlamda kendi etrafına ördüğü duvarların, sonraki kuşaklar için koruyucu bir zırh olmak yerine onların ilerlemelerini engelleyici bariyerler olacağını vurgulamaktadır.

Öyküde Protestanlarla Katolikler arasındaki farkı ortaya koyan bir kaç olayı işleyen Quigley okuyucunun çıkarım yapmasına olanak sağlamaktadır. Bunlardan en çarpıcı olanı şöyledir: Dinine bağlı bir Protestan olan Amanda İrlandalı bir Katolik olan Murty'nin Amerika'dan bahsederken özellikle “Protestan toprağı” demesine kızarak, dinin Amerikan topraklarında ayırıcı bir özellik olmadığını, bu toprakların özünde

eşitlik ve özgürlük kavramlarının yattığını vurgulayarak Murty'e tepki gösterir. Murty, "Katolikler Protestan İngiltere'ye rağmen kendi cumhuriyetlerini kanlarıyla, silahlarıyla ve sahip oldukları mirasla kurmuş bir millettir" (104) diyerek Protestan zulmünden dolayı acı çekmiş İrlandalı Katoliklerin özgürlüklerini Protestan topraklarında savaşarak elde ettiklerini anlatır. Burada, Murty İngiliz hükümetinin uyguladığı baskı sonucu varlık gösterememiş olan İrlandalı Katoliklerin Amerika'da uygulanan ayrımcı hareketler ve şiddet olaylarıyla da dışlanmaya çalışıldıklarını belirterek Protestan topraklarında yaşamının Katolik halk için ne kadar zor olduğunu göstermek istemektedir. Öykünün "The Tempter At The Woman" adlı bölümünde İrlandalılara uygulanan adaletsizliğin, acımasızlığın ve eşitsizliğin Amerika'dan daha az olduğu vurgulanarak Amerika'da İrlandalıların karşılaştığı acımasızlık abartılarak anlatılmaktadır. Katolik bir İrlandalı göçmenin Amerika'yla ilgili hayal kırıklığını, "Keşke seni hiç görmeseydim Amerika... Keşke iki kızımın ve anneleriyle birlikte burada olmak yerine mezarda olsaydım da bu köleliği ve bozukluğu görmeseydim" sözleriyle anlatmaktadır.

Bilindiği gibi hem Protestanlarda hem de Katoliklerde mezhep değiştirmeye zorlama eylemleri her zaman gözlenmektedir. İşte öykünün "Mass In A Shanty" bölümünde yazar bu konuyu bir başka hikâye ile yansıtmaktadır. Protestan bir aile yanında çalışan Anne Connell Katolik kilisesinde pazar günü yapılacak olan ayine gitmek istediğini söylediğinde evin hanımı Mrs. Warren Amerika'nın özgür bir ülke olduğunu, kendi erkek kardeşinin de bir rahip olduğunu ve onun bulunduğu kilisede de ibadet edebileceğini söyleyerek Anne'i oraya götürmek ister. Bu sözlere şiddetle karşı çıkan Anne alaycı bir tavırla "Ne kadar özgür bir ülke!" diyerek, Protestanların İrlanda'da çeşitli zulümler yaparak halkı topraklarından attığını; Amerika'da ise bütün dinler eşittir denildiği halde İsa'nın kilisesinde yalan söyleyen Protestan din adamlarının yaptığı ayinleri Katoliklerin zorla dinlemelerini istemenin eşitlik olmadığını belirtir. Anne, Mrs. Warren'ın onu Protestan dinine çevirmeye çalıştığını fakat Katolik mezhebenden hiçbir şekilde uzaklaşmayacağını söyleyerek tepkisini gösterir (Quigley, 125-126).

Quigley olayları anlatırken zaman zaman dini referanslara da yer vermektedir. Bunlardan birisi hem Hıristiyanlar hem de Yahudiler için dinlenme ve ibadet günü olan

“Sebt Günü” (Sabbaths) ile ilgili düzenlenen törenlerin anlatılmasıdır. Yazar, Amerika’nın ıssız topraklarında ya da kalabalık şehirlerinde yaşasalar bile Katolik İrlandalıların sahip oldukları geleneklere bağlılıklarını göstermek için, Tanrı ve onun kilisesi için düzenledikleri bu gibi kutsal törenleri sürdürmeye devam ettiklerini göstermek istemektedir.

Öykünün başında Quigley’nin böyle bir öyküyü Amerikalıların belleğinde Katoliklerle ilgili oluşan kötü imajı yıkmak için yazdığını söylemiştik. Quigley’nin bunu genel olarak Katolik dini ve geleneklerini anlatan anekdotlarla yaptığı anlaşılmaktadır. Öyküde genellikle, Katoliklerin çektiği acılar, Protestanların Katolikleri dini geleneklerinden dolayı aşağılamaları ve eleştirmeleri, Katolik göçmenlere yapılan şiddet olayları ve eşitsizlik üzerine temalar geliştirildiği görülmektedir. Ayrıca, İrlanda ile Amerika arasındaki farklılıkları ortaya koyan yazar, Katoliklerin yaşadığı tarihsel gerçekleri ve yapılan haksızlığı hikâye yolu ile okuyucuya göstermeye çalışmaktadır. Quigley anlattığı temaları dinsel ve milli simgelerle zenginleştirerek, İrlandalı Katolik göçmenlere bu değerlere sıkı sıkıya bağlı olmaları gerektiğini öğütlemektedir.

Gezginci bir misyoner olarak bilinen ve yazdığı bu öyküde ağırlıklı olarak Katolisizme ait değerleri yaptığı propagandacı söylemlerle savunmaktadır. Protestan karşıtı söylemlerle de Katolik göçmenlere geldikleri yeni topraklarda yeni bir hayat kurabilmeleri için cesaret vermektedir. Bu öykü ayrıca, Protestanların Katolikleri kendi dinlerine çevirme girişimlerini, Katolik ve Protestan din adamları arasındaki farklılıkları, Katoliklerin dinsel etkinliklerini ve Katolik dininin insana huzur veren taraflarını anlatarak, o dönemde göç etmekte olan Kıtık Kuşağı göçmenlerini bilgilendirici ve öğüt verici nitelikte yazılmıştır. Öykünün, 250.000’den fazla basıldığı belirtilmektedir. Verilen bu rakamdan öyle anlaşılıyor ki, Amerika’yı ve Amerikan halkını hiç tanımayan İrlandalı Katolik göçmenler bu öyküleri okuyarak hem Amerika’nın farklı bölgelerinde oluşan İrlanda diasporasında olanları öğrenebilme imkânı bulmuşlar, hem de yabancıları oldukları ülkede nasıl davranmaları gerektiğiyle ilgili bir modelle karşılaşmışlardır.

4.2 John T. Roddan: John O'Brien; or The Orphan of Boston, A Tale of Real Life (1850)

Katolik ahlakını ve değerlerini ön plana çıkaran öykülerden bir diğeri de, John T. Roddan tarafından yazılan *John O'Brien; or, The Orphan of Boston, A Tale of Real Life* adlı öyküdür. Öykünün giriş bölümünde yer alan “göçmenler için pratik roman” ibaresi anlatılanların göçmenlere nasihat niteliğinde ulaştırılmak istendiğini göstermektedir. Bu öyküde, Roddan'ın kendi hayat hikâyesinden izler bulmak mümkündür çünkü o da öykünün başkahramanı John O'Brien gibi sekiz yaşlarındayken babasını kaybetmiş ve çok sıkıntılı günler geçirmiştir. Özellikle Boston ve Hartford'da İrlandalı göçmenlere yapılan düşmanca tutumları da anlatan öykünün asıl amacı genç İrlandalı erkekleri başlarına gelebilecek kötü olaylar karşısında nasıl davranmaları gerektiğini anlatarak onları eğitmektir (Fanning, ed., *Irish*, 101). *The Cross and The Shamrock* adlı öyküde, Amerikan halkına asimile olmamak için direnen İrlandalı göçmenleri anlatan Hugh Quigley'nin aksine, bu öyküde John T. Roddan'ın asimile olmaya eğilimli İrlandalı bir gencin içinde bulunduğu sosyal ortamın büyüüne kapılarak yaşadığı ruhsal gel-gitlerin onu nasıl değiştirdiğini anlatmaya çalıştığını görmekteyiz.

On dokuzuncu yüzyılda daha çok gemicilik endüstrisinin yaygın olduğu Boston'da, endüstriyel ilerleme ve teknolojik buluşlar yaşam standardına etki etmeye başlamıştı. Diğer yandan İrlandalılar başta olmak üzere, pek çok göçmenin bölgeye akın etmesi sosyal alanda olduğu kadar ekonomik alanda halkın gelir dağılımı üzerinde etkili olmuştur. Boston'daki bu ekonomik değişim, aynı zamanda bölgede fiziksel bölünmelere yol açmıştır. Maddi imkânsızlık içinde yaşayan ve vasıfsız işçiler olarak çalışan İrlandalı halk açlık sınırında ücret alırken diğer etnik gruplar daha fazla kazanmaktaydılar. Bu yüzden İrlandalılar ekonomik kazançlarındaki eşitsizliğe sık sık tepki gösteriyorlardı. Ekonomik zorluk çeken yoksul İrlandalılar şehrin belirli bölgelerinde toplanarak büyük aileler şeklinde yaşıyorlardı. Yaşadıkları yoksulluk yüzünden temiz su, yiyecek ve ilaç gibi ihtiyaçlarını karşılayamayan İrlandalı göçmenler hastalık ve ölüm gibi ciddi problemlerle karşı karşıya kalıyorlardı (Handlin, ed., *Boston's*, 88).

John T. Roddan öyküde ayakkabıcılık, kâtiplik, çiftçilik yapan, ya da kazı işlerinde çalışan ve yoksullukları nedeniyle kalabalık aileler şeklinde yıkık dökük gecekondularda koloni şeklinde yaşayan İrlandalıların hayatlarını anlatırken aslında modern bir şehir olan Boston'ın genel görüntüsünü bozan bu manzarayı okuyucuya resmetmektedir. Ayrıca, Roddan hizip grupları oluşturarak çete savaşlarına neden olan İrlandalıların suça en çok meyil gösteren grup olduğunu, bu nedenle Amerikan halkı tarafından istenmediklerini de belirtmektedir. Yazar öyküde, Boston'da yaşanan bu olumsuz tabloyu, Protestan çoğunluğun arasında tek başına kalan Katolik John O'Brien'in içinde bulunduğu ikilemi anlatarak yansıtmaktadır. John O'Brien, bir taraftan kendi halkının sürdürdüğü sefil hayattan ve neden oldukları çete savaşlarından nefret ederken, diğer taraftan birlikte çalıştığı Protestanların düzenli ve temiz yaşantılarını gördükçe bu yaşantıya meyil göstermeye başlar.

Aslında, John O'Brien'i kendi halkından uzaklaştıran neden sadece İrlandalı göçmenlerin yaşadıkları fiziksel alanların kötü görüntüsü ve onların yoksullukları değildir. Çalıştığı iş yerinde zamanının çoğunu Protestanlarla geçiren John O'Brien giderek kendi dini geleneklerinden ve ibadetlerinden uzaklaşmaya başlar. Pazar günleri kilisede sadece bir iki saatini geçiren John O'Brien, herhangi bir dinsel toplantı olmadıkça kilisede yapılan ibadetlerden, Katolik törenlerinden ve dinsel organizasyonlardan uzak kalır. Diğer taraftan, Protestanların düzenlediği eğlenceli gece partilerine, akşam yemeklerine ve balolarına katılan John O'Brien Protestanların sosyal yaşantısının daha heyecanlı, ışıltılı ve eğlenceli olduğunu, fakat Katolik mezhebinde böyle şeylerin hiç yaşanmadığını düşünmeye başlar. John O'Brien'in katıldığı bir çay partisi ki buna genç kızlar "öpüşme partisi" adı veriyorlardı, neredeyse birbirini hiç tanımayan yaklaşık yirmi ya da otuz erkek ve kadının bir araya gelerek sabahlara kadar uygunsuz bir şekilde kutladıkları partilerden birisidir. Bu şekilde Katolik dininin kuralları, gelenekleri ve ibadetlerine tamamen ters düşen, ve Protestan kültürünün farklı yönlerine eğilim gösteren O'Brien giderek yaşadığı ikilemin arasında sıkışmıştır.

Bir süre sonra "Tamirci Çıracılar Kütüphane Derneğine" (Mechanic Apprentices' Library Association) üye olan John O'Brien burada daha farklı deneyimler edinir. Bu derneğin amacı Boston'da bulunan çıracıları bir araya getirmek ve onların zihinsel gelişimlerini ve kabiliyetlerini ilerletmektir. Bu dernekte bulunan bütün üyeler eşit

haklara sahip olduğu için kendilerini bir yarış içinde görmüyorlardı. Çeşitli bağışlarla dernek kütüphanesine konulan romanlar, hikâyeler ve referans kitaplarını okuma şansı bulan çıraklar pek çok tarihsel, ekonomik, sosyal ve kültürel olayı bu kitaplardan öğrenme imkânı buluyorlardı. Okuduğu tarih kitabında “Aydınlanma Çağı” (The Age of Reason) ile ilgili olayın ayrıntılarını öğrenen John O’Brien yaşadığı toplumda bu tarihsel olayın nasıl geliştiğini öğrenerek bilgilenmiş olmaktadır. Diğer yandan bazı gazete kuruluşlarının derneğe bedava gazete sağlamaları üyelerinin günlük olaylarla ilgili gelişmeleri takip etmelerini sağlıyordu.

Bunun dışında, özellikle kış dönemlerinde düzenlenen konuşmalar ve seminerlerle dernek üyeleri arasındaki sosyal etkileşim sağlanıyordu. Dernekte oluşturulan sınıflarda el becerisi ve zihinsel gelişime yardımcı olan derslerin dışında müzik eğitimi de veriliyordu. Diğer yandan, aileler çocuklarının başıboş dolaşmaması ve zamanı iyi değerlendirmeleri için bu derneklere gitmeleri için onları cesaretlendiriyorlardı. Derneğin farklı bölümlerinde yaklaşık bir yıl kadar eğitim alan ve kendi halkıyla birlikte olmaktan memnun olan O’Brien bir süre sonra dernekte memur olarak çalışmaya başlar, ve bir gün kendi oğlunun da bu dernekte eğitim alarak iyi bir insan olmasını istediğini belirtir.

Öykü Protestanlarla Katoliklerin sosyal ve ekonomik yaşayışlarını anlatarak iki mezhep arasındaki farkı da ortaya koymaktadır. Dinbilimci Orestes A. Brownson, Protestanlarla Katolikler arasındaki davranış biçimindeki bu farklılığa şu şekilde bir açıklama getirmektedir: Protestanlar karakteristik olarak kendi faziletlerini ve niteliklerini oldukça başarılı bir şekilde sergilerken, kepazeliklerini en iyi şekilde gizleyebilmektedirler. Bunun tam tersi İrlandalı Katolikler karakteristik olarak yaptıkları bütün rezillikleri açıkça sergilerken, faziletlerini ve iyi niteliklerini gizlerler (Brownson). Burada, Protestanların uygunsuz davranışlarını gizleme becerileri, onların daha faziletli ve üstün bir toplum olarak algılanmalarını sağlarken Katoliklerin olumsuz yönlerini olduğu gibi sergilemeleri, itici görünmelerinin nedeni olarak gösterilmektedir. İşte Roddan bu öyküde, gerçek yüzünü göstermeyen Protestan kültürünün, John O’Brien karakterinde olduğu gibi, Katolik İrlandalılar için nasıl cazip hale geldiğini anlatmak istemektedir.

Bu öykü hem Büyük Kıtık öncesi dönemde ele alınan yergi ve parodi gibi tarzları kullandığı, hem de işlediği olayları öğretici nitelikte anlattığı için oldukça faydalı bulunmaktadır (Fanning, ed., Irish, 96). Öykü Boston şehrinin ekonomik ve fiziksel koşullarını, İrlandalı göçmen halkın yaşam alanlarını, onların Protestan Amerikan halkıyla olan dinsel çatışmalarını, çelişkilerini ve kendilerini sosyalleştirmek için geliştirdikleri yöntemleri anlatarak, bize o dönemde, Boston'da oluşan İrlanda diasporasıyla ilgili pek çok fikir vermektedir.

Bu öyküyü başarılı bulan birkaç kişiden birisi olan Orestes A. Brownson, bu başarının nedenini şöyle açıklamaktadır, “Mr. Roddan’ın olayların sebep ve sonuçları üzerine kendince birtakım soyut düşünceler ileri sürmesi, dinsel konularda ortaya çıkan pek çok sorunla baş etmeye çalışması, ve bunları sıradan zihinlere ulaştırmak için uğraşması, takdire değer”. Ayrıca, yazarın olayları ve insanları betimleme biçimini de başarılı bulan Brownson, öykünün şiirsel anlatımı nedeniyle okuyucunun ilgisini çektiğine, ve bu mükemmel çalışmanın ünlü Amerikalı yazarlar tarafından da iyi bir şekilde değerlendirileceğine inandığını belirtmektedir. Bunun dışında, kimsesi olmayan ya da işsiz olduğu için sokaklarda başıboş dolaşan pek çok İrlandalı gencin bir süre sonra çeteler oluşturduğuna dikkat çeken Brownson, bu ve buna benzer olayların Amerikan halkının belleğinde Katolik İrlandalılarla ilgili çeşitli önyargılara neden olduğunu ileri sürmektedir. Brownson, bu öykünün yalnızca Katolik İrlandalı genç erkeklere rehberlik etmediğini, aynı zamanda kimsesiz göçmen çocukları yanlarında barındıran ailelere de bu gençleri şehrin tehlikelerine karşı uyardıkları, onları ahlaklı bir şekilde eğitmeleri ve yeteneklerini geliştirmeleri yönünde yardımcı olduğunu düşünmektedir (“Brownson”).

Bu öyküyü Katolik göçmenlere faydalı olmak için yazdığını belirten Roddan, Protestan mezhebinin insana hoş ve eğlenceli gelen fakat Katolikler tarafından ahlaksızlık olarak nitelendirilebilecek yönlerini anlatarak, John O’Brien gibi diğer Katolik gençlerin buna meyil göstermemesi için uyarıcı nitelikte söylemler geliştirdiğini görmekteyiz. Öyküde, göçmen olarak başka bir ülkede yabancı olmanın zorluklarının yanı sıra bulunduğu çevreden dışlanmak istemeyen yeni kuşak İrlandalıların yaygın Amerikan kültürüne ait olma çabaları da gösterilmektedir.

Kıtlık Dönemi öncesinde oluşturulan edebiyat genellikle İrlandalı-Amerikan kimliğini İrlanda ve İrlanda milliyetçiliği üzerine oluştururken, Kıtlık sonrasında oluşturulan edebiyatın İrlandalı kimliğini dinsel temalar üzerine oluşturduğu gözlenmektedir. Kendisi de dini eğitim almış olan ve farklı yerlerde rahiplik yapmış olan John T. Roddan'ın, öykü için seçtiği karakterlerde iyi bir Katolik görüntüsü çizmeye çalışmıştır. Öyküde işlenen temalara bakıldığında Roddan'ın kültürel travmaya neden olmamak için İrlanda'da gelişen olaylara değinmemesi, ve Büyük Kıtlık döneminde meydana gelen acı olaylarla ilgili konulara yer vermemesi dikkat çekmektedir (Fanning, ed., *Exile*, 102).

4.3 John Boyce: Mary Lee, or The Yankee in Ireland (1860)

Şimdiye kadar işlenen öykülerdeki başkahramanların hep İrlandalı göçmenlerin arasından seçilen farklı tipler olduğunu gördük fakat John Boyce'un 1860 yılında yayınladığı *Mary Lee or, The Yankee in Ireland* adlı öyküde bir Amerikalı Yanki karakterini anlattığını görmekteyiz. Öykü, Ephraim C.B. Weeks adında bir Amerikalının İrlandalı Katolik göçmenlere hoşgörü göstermemesi, onları barbar olarak nitelendirmesi ve Boston'da yapılan İrlandalı karşıtlığı hareketlere tepkisiz kalması gibi konuları içermektedir. Üç bölümde ele alınan öykünün birinci bölümünde, Amerikalıların İrlandalı Katolikleri çizdikleri basmakalıp tiplerle kötü göstermeleri, ikinci bölümünde, Weeks'in tipik bir Yanki olarak tasvir edilmesi, üçüncü bölümünde ise Weeks'in İrlanda gezisi boyunca anlatılan kilise bölgesi konu edinmektedir (Fanning, ed., *Exiles*, 137).

Öykü, İrlandalı Mary Lee ile evli olan Amerikalı Ephraim Weeks'in, karısının miras işleri ile ilgili İrlanda'ya gitmesi üzerine gelişen olayları anlatır. Joyce, kibirli, hoşgörüsüz, para düşkünü ve ırkçı bir Amerikalı olarak tanımladığı Weeks karakteriyle, bir Yanki gözüyle İrlandalıların nasıl tahayyül edildiğini anlatmaktadır. Karısının miras işlerini halletmek için İrlanda'ya gelen Weeks, burada hiç de yabancı olmadığı bir milletin içindeymiş gibi gayet rahat tavırlar sergiler. Onun bu kendini beğenmiş tavırlarını ve İrlandalılarla ilgili düşüncelerini anlatıcı şu şekilde dile getirmektedir, "O,

İrlandalıların her birinin ruhunu iyi bilirdi, ve onları bir alfabe okur gibi okuyabilirdi. Başka bir deyişle İrlandalıların İrlanda’da nasıl yaşadıklarını, sanki ömür boyu onlarla yaşamış gibi bilirdi” (Boyce, 140). Burada, Weeks’in, İrlanda’da bile olsa Protestan kimliğine sahip olduğu için, yani baskın kültürün kimliğini taşıdığı için rahat hareket ettiği vurgulanmaktadır. Bu rahatlığı sağlayan tabii ki İngiliz hükümetinin yüzyıllardır uyguladığı baskılarla İrlanda halkını yok sayması ve dışlamasıdır.

Boyce, bu öyküyü yazma amacını, Amerikalıların İrlandalılarla ilgili “rahip ve şişe”, “kemancı ve dilenci”, “günah çıkarıcı papaz ve rahibe” gibi hafızalarda oluşturdukları stereotiplerle İrlandalı Katoliklere karşı geliştirdikleri önyargıları yıkmak olarak açıklamaktadır. Bu nedenle İrlanda’yı ve İrlandalıları bu şekilde tasvir edenlerin de kendi dürüstlüklerini tekrar gözden geçirmelerini ister. Boyce, Amerikalı bir turist olarak yansıttığı Weeks karakterini kibirli, geveze, sinsici, fırsatçı, hırsız bir Yanki olarak çizerken, eşi Mary Lee’yi saf ve iyi niyetli bir İrlandalı kadın olarak göstererek öykü aracılığıyla Amerikalılara karşı tepkisini ortaya koymaktadır. Boyce, Weeks için “O ne paragöz bir adamdır, ne de paraya düşkün olanlar gibi, komşusunun malını kıskanan bir adamdır” şeklinde iğneleyici bir dille aslında Protestan Amerikalıların çok önemseydiği değerler sisteminin bozukluğuna gönderme yapmaktadır (Boyce, 140).

Weeks, Katoliklere tepki gösterilmesinin nedenini Katolik mezhebi ile Protestan mezhebi arasındaki farkı göstererek anlatmaktadır. Weeks, Katolik kilisesinin yasalarının ve kurallarının hiçbir şekilde değişmez olduğunu, ve Tanrı’nın emirlerini yerine getirdiklerini ileri süren Katolik din adamlarının halk üzerindeki otoritelerinin çok katı olduğunu belirtir. Katolik mezhebinin tersine, Protestan mezhebinde din adamlarının, örneğin, eğer yapılan bir ticari iş toplumun refahını artıracaksa, günah, cehennem veya on emir gibi dinsel prensipleri daha yumuşatabildiklerini fakat Katolik din adamlarının böyle bir durumda bile o katı kurallarından taviz vermediklerini belirtmektedir.

Bu öykünün başarılı olmasının nedenlerinden birisi, Amerikan idealizmini yansıtan Weeks’in, Boyce tarafından olumsuz niteliklere sahip bir Amerikalı olarak yansıtılması olarak gösterilmektedir. Diğerisi ise, öyküde Protestan çalışma ahlakının öngördüğü laik, materyalist ve dinamik bir toplum anlayışının tam tersine Katolik öğretisinin öngördüğü dengeli, ahlâklı, hiyerarşik dinsel örgütlenmeyi ve bu düzeni korumayı amaçlayan ve

dinsel inançların kuvvetli olduğu yaşam biçimini yansıtmıştır (Fanning, ed., *Irish*, 105). Sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde Protestanlarla Katolikler arasındaki farkı açık bir şekilde ortaya koyan birbirine tamamen zıt iki anlayış aynı zamanda her iki toplumun kendi kimliklerini oluştururken neleri önemseydiği ya da neleri dışladığı da anlaşılmaktadır.

Öyküde genel olarak dinsel ve milli söylemler geliştiren Boyce, bir İrlandalı'nın, ancak ve ancak yaşadığı toprağı kendi yurdu yaparak, yaratıcısına ibadet ederek ve kanını sahip olduğu bayrak uğruna dökerek özgür olabileceğini çünkü asıl zaferin sadece bu şekilde kazanılacağını vurgulamaktadır (Boyce, 144). Bu öykünün, Katolik dini ve gelenekleriyle özdeşleşmiş milli değerleri temsil ettiğini, bu nedenle de öykünün ağırlıklı olarak “Milliyetçi-Roman-Türü” niteliğinde yazılmış olduğunu söylemek mümkündür. Öyküde kullanılan “vatan” ve “bayrak” gibi milli kodlar, “yaratıcı”, “inanç” ve “Katoliklik” gibi dinsel kodların bütünleştirilerek anlatıldığı gözlenmektedir. Yazarın anlatım tekniğini, İrlandalı topluluğu tanımlayıcı özelliklerle ve aşına olunan simgelerle geliştirmesi okurun tavrının belirlenmesinde etkili bir unsur olarak görünmektedir.

4.4 John McElgun: Annie Reilley; or, The Fortunes of an Irish Girl in New York (1873)

“Göçmen-Rehber-Kitabı” (Immigrant-Guide-Book) türünde yazılan öykülerden biri de John McElgun’ın 1873 yılında yayınlanan *Annie Reilley; or The Fortunes of an Irish Girl in New York. A Tale Founded on Fact* adlı öyküsüdür. Bu öykü, 1850’den 1855’e kadar Liverpool’dan Amerika’nın ilk resmi göç merkezi olarak bilinen Castle Garden’a yolculuk eden Kıtık Kuşağı göçmenlerini anlatmaktadır. Öykünün konusu kısaca şöyledir: Annie Reilley ve ailesi, Ryan adında sahtekâr bir komisyoncunun dalavereleriyle evlerinden atılırlar. Öykünün başkahramanı, Annie’nin erkek arkadaşı James O’Rourke da masum olduğu halde, bir polis barakasını soyma planı hazırladığı gerekçesiyle suçlanır. Bu yüzden Annie ve James, New York’ta buluşma sözüyle farklı zamanlarda gemi yolculuğuna çıkarak İrlanda’dan ayrılırlar. Hikâyenin konusuna

bakıldığında, Kıtık dönemi öncesinde ya da sonrasında evinden barkından atılan ya da çeşitli dalaverelerle toprakları ellerinden alınan İrlandalıların başına gelen tarihsel olaylar hikâyenin daha en başında karşımıza çıkmaktadır.

John McElgun, göçmenlerin Liverpool, Queenstown ve New York'ta yaşadıkları sıkıntıları, çizdiği James O'Rourke karakterinin başına gelenlerle anlatmaktadır. Göçmenler gemi yolculuğunun ardından ilk olarak Liverpool'da konaklamaktaydılar. İşte belirtilen sıkıntıların ilki burada yaşanmaktaydı çünkü göçmen barınaklarının fiziksel şartları yolcu gemilerinde olduğu gibi insan sağlığını ve psikolojisini tehdit eder nitelikteydi. O'Rourke Liverpool'a geldiğinde, sözde en iyi barınak taahhüdünde bulunduğu halde, duvarları rutubetli, her tarafı toz ve pislik içinde, bitişik yataklardan oluşan odalardan birinde geceleme zorunda kalır. Yaklaşık 15 odada 50 kişinin kaldığı bu tip pansiyonlarda kalan göçmenler de aynı şekilde kandırılıyorlardı. Bunun dışında öyküde, kalacak yer bulamadığı için sokak lambalarının altında uyuyan kimsesizler, yoksullar, kör ya da sakat müzisyenler, dilenciler, nara atan sarhoş kadınlar ve erkekler de Liverpool'da gözlenen insan manzaraları olarak anlatılmaktadır.

Yazar, öykünün *Liverpool Man-Catchers and Lodging Houses* adlı bölümünde limanlardaki gemi işletmecileri veya acenteler tarafından dolandırılan göçmenlerin dramını öyküye taşımaktadır. Öykümüzün başkahramanı James O'Rourke'un etrafı bir grup "aç kurt sürüsü" olarak tabir edilen gemi işletmecileri tarafından çevrilerek kendi gemilerinin sağlık, yiyecek ve yatacak yer bakımından en iyisi olduğunu söylerler. İşte böyle gemilerden birine binen O'Rourke kendisine bir sürü taahhütte bulunduğu halde, diğer bütün göçmenler gibi birbirine bitişik yatakların olduğu, susuz, pis, rutubetli bir kamarada neredeyse üst üste yolculuk etmek zorunda kalır. Yolcuların solgun, hasta, üzgün hallerinin anlatıldığı öyküde McElgun, "tabut gemilerde" yolculuk etmek zorunda kalan İrlandalı göçmenlerin dramını aktarır. Queenstown'a gelindiğindeyse, yazar göçmenlerin yurtlarından ayrılırken hissettikleri acıyı memleketlerinin tepelerine, ovalarına ve limana tekrar tekrar bakarak yüzlerinde beliren hüznü anlatmaktadır (McElgun, 161-67).

McElgun, göçmenlerin New York'a geldiklerinde yüzlerinde beliren heyecanı ve şaşkınlığı ise geminin limana yanaştığında suyun oluşturduğu ani gel git hareketleriyle tanımladığı metaforik anlatıyla vermektedir. Aynı zamanda göçmenlerin hissettikleri

karmaşık duyguları da simgeleyen bu hareketin bir benzeri de O'Rourke Broadway'de dolaşırken ortaya çıkar. Bulunduğu yerin neresi olduğunu bilmeden gördüğü muhteşem binalardan, geniş ve parıltılı caddelerden, insan kalabalığından, vitrin ışıklardan etkilenen O'Rourke şehrin yansıttığı bu canlı görüntü karşısında büyülenir. Fakat bu büyü bir süre sonra karşılaşacağı dolandırıcıların onu aldatmasıyla hayal kırıklığına dönüşecektir. O'Rourke, kendisine iş bulma sözü veren bir Amerikalı tarafından dolandırılır. Son meteliğini de verilen sahte iş yeri adresinde gidebilmek için harcayan O'Rourke sokakta geceleme zorunda kalır. Amerika'ya geldiğinde bu şekilde kandırılan pek çok göçmenin duygularına tercüman olan O'Rourke kendisini kimsesiz, yalnız ve çaresiz hisseder çünkü gidebileceği ne bir yer ne de bir tanıdığı vardır. New York gibi büyük kentlerde göçmenlerin bu şekilde acımasızca dolandırıldığını O'Rourke'a anlatan başka bir İrlandalı göçmen şunları söylemektedir, "Sen dolandırıcılar tarafından kandırılan ilk insan değilsin. Onlar her gün düzinelerce masum ve zavallı insanları dolandırıyorlar, ama bir tekinin bile asla yakalandığını duymazsın" (McElgun, 167-172). Bu sözlerle Amerika'da yaşanan acımasızlığı ve adaletsizliği dile getirmektedir.

McElgun'un, İrlandalı göçmenlerin acılarını, yoksulluklarını ve Amerika'daki sosyal eşitsizlik yüzünden karşılaştıkları sıkıntıları okuyucuya daha ayrıntılı bir biçimde gösterebilmek için, ayrıntılı mekân ve insan tasvirleri verir. Kısacası McElgun, göçmenlere ders olması amacıyla yazdığı bu öyküde, James O'Rourke'un İrlanda'dan New York'a kadar göç süresince yaşadığı deneyimleri, kaldığı barınaklarda yaşadığı sıkıntıları, ve iş vaadiyle insan taciri dolandırıcılar tarafından kandırılmasını ayrıntılı bir şekilde anlatarak O'Rourke gibi Amerika'ya göç etmeyi düşünen ya da göç etmekte olan pek çok İrlandalıyı başlarına gelebilecek tehlikelere karşı uyarmaktadır. McElgun, İrlandalı göçmenlerin ilk sancılı deneyimlerini yaşadıkları hayal kırıklığı, yalnızlık ve çaresizlik gibi duyguları bu öykü aracılığıyla anlatmaktadır.

4.5 Charles G. Halpin: The Life and Adventures of Private Miles O'Reilley (1864)

Amerika'ya gelen pek çok İrlandalı, daha gelir gelmez iş aramaya koyulurken iş bulamayanların çoğu kişi de orduya yazılmaktaydı. O dönemde Yerli Amerikan halkının Katolik karşıtlığı hareketlerden korunmak isteyenler de 1861 yılında patlak veren İç Savaş'a katılmak üzere Birleşik Ordu'ya yazılmışlardır. 150.000 ile 200.000 kadar İrlandalı orduya yazılarak hem Amerika'ya olan sadakatlerini göstermiş oluyorlardı hem de yiyecek karnesi alma hakkı kazanıyorlardı (Dezell, 147). İşte bu dönemde İrlandalı askerlerin savaş esnasında başlarına gelen olaylardan yola çıkarak oluşturulan metinlerle "İrlandalı-Amerikan Propaganda Öyküleri" adında yeni bir alt-yazın türü de ortaya çıkmıştır (Fanning, ed., *Irish*, 85).

Kıtlık Kuşağı yazarlarından Charles G. Halpin'in de yazdığı öykülerde İrlandalı-Amerikan hiciv sanatını göstermektedir. Bu türe en iyi örnek, onun 1864 yılında yayınladığı "The Life and Adventures of Private O'Reilley" adlı öyküsüdür. 1861 yılında Amerikan İç Savaşı'nda New York Eyalet Komutası'nda teğmen olarak göreve başlayan Halpin bir süre sonra "69. New York Gönüllü Piyade Birliği"ne geçtiğinde savaş bültenleri yayınlamaya başlar. New York'a geri döndüğünde gazeteci olarak çalışmaya başlayan Halpin savaş sırasında çıkardığı bu bültenleri bir araya getirir ve *The Life and Adventures of Private O'Reilley* adlı öyküyü oluşturur. Bu öykü aynı zamanda en iyi satan savaş zamanı kitabı unvanını kazanır. Kitabı çok beğendiğini söyleyen Başkan Lincoln da, bu kitabın özellikle İrlandalıların askere alınmalarında uğradıkları haksızlık sonucu 1863 yılında New York'ta ortaya çıkan şiddetli ayaklanmalara iyi bir cevap olacağını, ve herkes tarafından okunmasının faydalı olacağını belirtmiştir (Fanning, ed., *Irish*, 86).

Hikâye, Miles O'Reilley adında bir askerın ordudaki görevini aksatıp onun yerine şiirler, şarkılar yazması ve görevini ihlal ettiği gerekçesiyle tutuklanarak Morris adasına gönderilmesi üzerine gelişen zincirleme olayları anlatır. İrlandaca yazdığı hiciv türü şarkılar zamanla O'Reilley'nin ün kazanmasını sağlar. Öyküde gelişen en çarpıcı olaysa O'Reilley'nin New York'ta düzenlenecek olan "Yazarlar Kabul Töreni"ne davet edilmesidir çünkü bilindiği gibi bu tür törenlere genellikle ünlü kişiler davet edilmektedir. O'Reiley, Beyaz Saray'da verilen bu davette Başkan Lincoln ile tanışır.

Fakat O'Reilley, 80 yaşındaki İngiliz Hükümdarı Palmerston ile kendisinden daha genç olan Mrs. O'Kane arasındaki ilişkiyi anlatan şarkıyı söyleyince “Diplomatik Özel Kıt'a”nın öfkelenmesine neden olur (Fanning, ed., Irish, 86-87).

Onuruna ziyafet verilen O'Reilley önemli bir şahsiyetmiş gibi misafirlere takdim edilir. O gün, onun adına birçok telgraf gönderilir, önemli şahsiyetler O'Reilley'e hitaben konuşmalar yapar, şarkılar söylenir, şiirler okunur yani tam bir şölen havası yaşanır. Davette O'Reilley'nin yazdığı hiciv türü şiirlerin ve şarkıların kendi gözünde “masum bir şaka” olduğunu söyleyen Başkan Lincoln, onun bu davranışının ordunun ruhuna ters düştüğünü fakat yine de affettiğini söyler. Başkan Lincoln, O'Reilley'nin tanınmasıyla birlikte İrlandalı askerlerin daha iyi anlaşıldığını ve onların İç Savaş boyunca gösterdikleri tutumla Amerika'ya bağlılıklarını kanıtladıklarını söyler. Hatta Başkan Lincoln, O'Reilley'nin Kuzey Batı geleneklerini ve hikâyelerini çevirmesini bile ister, ve konuyla ilgili gerekli olan malzemeleri ona sağlar. Başkan Lincoln ile O'Reilley arasında geçen bu diyalog, aynı zamanda İrlanda için de önemli bir gelişme olarak nitelendirilir. Öykünün *Miles O'Reilley at The White House* bölümünde “Bugün İrlanda için muhteşem bir gün olarak tarihe geçmelidir” sözüyle O'Reilley'nin başarısı bütün İrlanda ve İrlandalıların başarısıymış gibi gösterilir (Halpine, 153).

Öyküde ayrıca, beyazların orduya alınan siyah askerlere karşı yaptığı ırkçı tutum O'Reilley'nin yine hiciv türünde yazdığı “Sambo's Right to be Kilt” adlı şarkıyla dile getirmektedir:

Sambo'nun Öldürülme Hakkı

Kimileri bize zencileri savaştırmanın
'alev alev yanan' bir utanç olduğunu,
ve sadece beyazların öldürme hakkının olduğunu söylüyor.
Ama bana göre, ruhumun derinliğinde,
Öyle özgür hissediyorum ki,
onun için benim yerime Sambo'nun ölmesine izin vereceğim!

Yılın her günü,
Yılın her günü, günün her saati, beyler!
Ölüm hakkımı onunla paylaşacağım.
Ve bu şeytanca sözü hep söyleyeceğim.
Savaşın bu vahşi kargaşasında tarafsız olamam.
Eğer Sambo'nun bedeni bana gelen bir bombayı durdurursa
Güney Birliği bununla gurur duyar.
Ama biz öyle cömert insanlarız ki,
Sambo'nun karşılmasına izin veririz!

Yılın her günü, günün her saati, beyler!
Güney'deki bütün gururumu, hiç birinizle değil
Sambo'yla paylaşacağım!
Sambo'ya karşı olanlar, acaba onun yerini alıp savaşır mı?
Bir zencinin renginde olmak, beyaz ve belirsiz olmaktan daha iyidir!
Sambo'nun rengi maça papazına benzemesine rağmen
Parmağı tetik çekebilir, çadırın altından bile menzili görebilir.
Beni dinleyin, beyler! Şaka yaptığımı sanmayın!
Ölüm hakkımızı onunla paylaşacağız.
Ve ona en büyük payı vereceğiz! (Halpin, 55)

Şarkıda kullanılan “Sambo” ifadesi Afrikalı-Amerikalılara takılan ve oldukça küçük düşürücü bir lakaptır. Amerika’da 1861 yılında başlayan “İç Savaş” dört yıl sürmüştür. Savaşta hem kuzey, hem de güney siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan ağır bedeller ödemiştir. İç savaş esnasında haber bültenleri yazan Charles G. Halpin beyazların siyahlara karşı tutumlarını gözlemleyerek oluşturduğu “Sambo’s Right to be Kilt” adlı şarkıda, zencilerle ince bir şekilde alay ederken beyaz Amerikalıların ırkçı hareketlerine de gönderme yapmaktadır. Şarkı sözlerine baktığımızda, örneğin “kimileri bize zencileri savaşırmanın alev alev yanan bir utanç olduğunu, ve sadece beyazların öldürme hakkının olduğunu söylüyor” sözleri, siyahlara karşı duyulan ön yargının, onların özgürlüğünü kazanması adına yapılan bu savaşta bile devam ettiğini anlatmaktadır, çünkü siyahlar savaş esnasında genellikle hizmet işlerinde kullanılmış ve

aşğılanmışlardır. Oysaki O'Reilley siyahların kendi özgürlüğünü kazanmak için diğerlerinden daha fazla istekli olduğunu ve bu uğurda ölümü bile göze alabileceklerini vurgulamaktadır. Diğer yandan, “Bir zencinin renginde olmak, beyaz ve belirsiz olmaktan daha iyidir” sözleriyle O'Reilley'nin, beyaz Amerikalıları iğneleyici bir dille eleştirdiğini görmekteyiz. Halpin, Afrikalı-Amerikalılara yapılan ırkçılığı hicvederken, ırkçılığın coğrafyasının, renginin ya da zamanının olmadığını ortaya koymaktadır. Halpin öyküdeki bu şarkıyla, Amerikan İç Savaş'ında yaşanan ironiyi yansıtmaktadır. Fakat Halpin'in asıl başarısı, öyküde, Amerikan Başkanı Lincoln tarafından Beyaz Saray'da O'Reilley onuruna tören düzenlenmesi ve O'Reilley'nin bu şarkıyı orada bulunanlara söylemesi üzerine geliştirdiğı kurgudur.

Öyküde, önceleri sıradan bir asker olarak tanımlanan O'Reilley, daha sonraları devletin en üst makamına ulaşan önemli bir şahsiyet olarak resmedilir. Hayal dünyasının sınırlarını zorlayan bu öyküde Halpine, Amerikan tarihinin bir dönemine damgasını vuran devlet adamlarından Başkan Lincoln'ü, sıradan bir İrlandalı asker olan O'Reilley karakteriyle yan yana getirerek, gerçek hayatta Amerikan halkının değer vermediğı İrlandalıların Amerikan siyasetinin en üst makamında da etkin olabileceğini komik bir şekilde göstermeye çalışmıştır. Amerikan İç Savaşı'nın devam ettiğı dönemde yazılan öykü, Amerikan toplumunda Katolik kimliğıyle var olmaya çalışan İrlandalı-Amerikalıların başarı düşlerine alaycı ama bir yandan da cesaret verici bir yazar yaklaşımıdır. İrlandaca yazdığı manzumelerin yanı sıra çıkardığı bültenlerle İrlandalı-Amerikan edebiyatının oluşumuna farklı bir boyut kazandırmıştır.

4.6 Mary Anne (Madden) Sadlier: The Blakes and Flanagans (1855)

Mary Anne Sadlier'in 1855 yılında yayınladığı “The Blakes and Flanagans” adlı öykü “Katolik Dini ve Ahlakını İşleyen” (Catholic-Tract-Fiction) roman türünde yazılmıştır. Öykü, Amerika'ya yeni bir hayat kurmak için gelen ve birbirleriyle akraba oldukları halde farklı yaşam tarzlarını seçen “Blake” ve “Flanagan” ailelerinin New York'taki yaşamlarını konu almaktadır. Miles Blake ve karısı Mrs. Blake bütün zamanlarını çalışmaya ayıran ve paraya çok düşkün insanlardır. Dini inançlarını

önemsedikleri halde, onlar için din hep ikinci planda kalmaktadır. Miles Blake, bir kilisenin onarımı ya da yapımı için hiç esirgmeden para yardımında bulunurken, kilise törenlerine düzenli olarak katılmazdı çünkü ona göre Katolik okulları ya da kilise gibi yerlere gitmenin bir anlamı yoktu. Bedava devlet okulları varken insanların çocuklarını Katolik okullarına göndermelerine bir anlam veremediğini söyleyen Miles Blake çocuklarını Protestan okuluna gönderir. Diğer yandan, Blake ailesinin aksine Flanagan ailesi çocuklarını St. Peter kilisesinin yakınındaki bir Katolik okuluna gönderir çünkü onlar çocuklarının Protestanlar tarafından ezilmesini ve aşağılanmasını istemezler.

Çocukların okulu yüzünden Flanagan ve Blake aileleri arasında sürekli tartışma yaşanmakta, biri diğerini hep kendisinin haklı olduğunu söyleyerek ikna etmeye çalışmaktadır. İki aile arasındaki bu gerginlik zaman zaman çocukları da etkiler. Örneğin, bir gün Eliza babasına, kuzeni gibi “rahibeler okuluna” gitmek istediğini söylediğinde, Miles Blake “Ben ve annen senin gittiğin okuldan memnun olduğumuz sürece sen itiraz edemezsin. Eğer o okula gitmiş olsaydın şu andaki gibi olmazdın” (Sadlier, 117) diyerek Rahibeler okulunda şimdiki gibi özgür olamayacağını belirtir. Diğer taraftan Miles Blake’in oğlu Harry Katolik olduğu için okuldaki Protestan arkadaşları tarafından sürekli dışlanmaktadır. Önceleri Mrs. Blake, çocuklarının hangi okula gittiklerini önemsemez ama oğlunun her gün eve dayak yiyerek gelmesinden rahatsız olmaya başlayıp kocasına buna bir son vermesini istediğini söylediğinde, Miles Blake, oğlunun dinini savunduğu için onunla gurur duyduğunu ve Protestanlar ona her defasında “Hey İrlandalı!” diye seslendiğinde, o sözleri onların boğazlarına tıkayacağına inandığını söyler.

Flanagan ailesinin çocuklarını Katolik okuluna gittikleri için kimse onlara küfretmiyor ya da İrlandalı oldukları için aşağılanmıyorlardı. Mrs. Blake, Katolik okuluna gittikleri için Mr. Flanagan’ın çocuklarının başına kötü bir şey gelmediğini söylediğinde Miles Blake şöyle söyler;

Onlar, zavallı Harry gibi başkalarına karşı dinlerini savunmak zorunda değiller. Harry dinini savunuyor, ve bu yüzden bir takım zorluklara katlanması gerekiyor. Bir Katolik çocuk için en iyi yer Protestan okuludur. Bir Katolik çocuğun yiğitliği öğrenmesi için, Protestan okulundan daha iyi bir yer yoktur. Bir çocuk kendi dini ve

İrlanda uğruna kavga ediyorsa bu memnun edicidir, eğer etmiyorsa benim çocuğum değildir (Sadlier, 117).

Burada, Miles Blake, Amerikan toplumundaki diğer etnik gruplar gibi, İrlandalı Katoliklerin de kendi kimliklerini muhafaza ederek Protestanlarla aynı ortamda yaşayabileceklerine inanırken, Mr. Flanagan'ın Katolik İrlandalı kimliğini sadece ve sadece Katoliklerle beraber aynı kaderi ve ortamı paylaşarak koruyabileceklerine inandığını görmekteyiz. Tam bu noktada Orestos A. Brownson'ın Hugh Quigley'i "İrlandalılık" söylemi yaptığı gerekçesiyle getirdiği eleştiri, yani milliyetçi söylemlerin ayrımcılığa neden olduğunu iddia etmesi tekrar düşünüldüğünde, aslında Mr. Flanagan'ın daha muhafazakâr davranarak "İrlandalılık" bilincini korumaya çalıştığını, Miles Blake'in ise aynı olguyu karşı kültürün içinde yer alarak muhafaza etmek istediğini görmekteyiz. Brownson'ın ayrımını yapmaya çalıştığı şey, "İrlandalılık" bilincinin yaşatılmaya çalışılmasının hizip gruplarının artmasına neden olacağını, bunun da toplumsal huzura zarar vereceğidir. Nitekim Brownson'ın da pek çok kez belirttiği gibi, Amerika'da göçmen karşıtı hareketi olarak gelişen Know Nothing partisi o dönemde milliyetçi hareketlerini ve propagandalarını sürdürmek isteyen İrlandalı göçmenlere karşı şiddet eylemlerini sürdürmüştür.

Olaylar bu şekilde devam ederken Mr. Flanagan, Miles Blake'in oğlu Harry'nin Protestanların şiddet hareketlerine karşı üç dört yıl daha kavga ederek dayanabileceğini ama daha sonra buna devam etmeyeceğini iddia eder. Miles Blake, Mr. Flanagan'a Harry'nin Protestan okuluna gitmesinin onlar gibi Protestan olacağı anlamına gelmediğini, Protestan okullarının "bütün dinler" için olduğunu belirtir. Mr. Flanagan ise bu okulların bütün dinler için olmadığını, sorunun da zaten bu noktada olduğunu vurgulayarak itiraz eder. Bilindiği gibi Katolik rahipler, İrlandalılar için oluşturulan kilise bölgesinde çeşitli okullar ve üniversiteler kurmuşlardı çünkü Protestan okullarında uygulanan müfredat sadece Protestan kültürü ve tarihini içeren derslerden oluşmaktaydı. İşte bu durumu Katolik çocuklar için bir tehlike olarak gören din adamları, Katolik dini ve ahlakını içeren müfredatların yer aldığı dinsel eğitim veren okullar açmışlardı.

İki aile arasında yıllarca süren fikir çatışması üzerine geliştirilen öyküde kimin haklı olduğu öykünün sonunda okuyucunun yorumuna bırakılır. Miles Blake'in

çocukları Eliza ve Harry artık büyümüş ve her ikisi de Katolik mezhebinden olmayan kişilerle evlenmiştir. Harry adını “Henry T. Blake” olarak değiştiren, kız kardeşi “Mrs. Thomson” olarak çağrılmaya başlar. Onlar da etraflarında pek çok Katolik okul olmasına rağmen kendi çocuklarını bu okullara göndermezler çünkü onlar için artık din olgusu önemli bir ayırım olmaktan çıkmıştır; bunun yerine modern dünyaya uyum sağlamayı seçmişlerdir. Columbia Koleji giden Harry’nin çocukları Ebenezer ve Samuel de babaları gibi zamanla Katolik dininden uzaklaşırlar. Anneleri tarafından eğitime çalışsalar da Katolik olmaktan korkan ve İrlandalı olan her şeye nefretle bakan çocuklar olurlar.

Çocuklarının eğitimi ile ilgili iki farklı yolu seçen Flanagan ve Blake ailelerinin amaçları, Amerikan toplumuyla bütünleşmek olsa da kendi kimliklerini muhafaza etme şekilleri birbirinden farklıdır. Bu hikâyede, farklı bir kültür ve dine sahip olan Katoliklerin kendi inançlarını muhafaza ederek Protestanların yanında kolayca yer alamayacakları açıkça gösterilmektedir. Ya da yine Blake ailesinde olduğu gibi Katoliklerin ancak ve ancak Amerikan toplumuna asimile olarak hayatlarını sürdürebileceklerini, ama Eliza ve Harry karakterlerinde gözlemlendiği gibi, bunun kendi dini pratiklerinden uzaklaşmalarına neden olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Mary Anne Sadlier, göçmenlere karşı geliştirdikleri şiddet olaylarıyla bir süre hüküm süren bir Amerikan partisine üye olan Blake ailesinin çocuklarını, “Şimdi Harry ve Eliza doğal olarak Know-Nothing partisinin önünde gidiyorlar. Atalarının dinine ve kendi ırklarına karşı” (Sadlier, 121) sözleriyle eleştirirken, aslında pek çok İrlandalı göçmenin, Protestan kültürüne geçişinin benzer şekilde olduğunu da göstermek ister. İrlandalı Katoliklere önyargılı davranan ve ayrımcı eylemlerde bulunan Know-Nothing partisine üye olan Eliza ve Harry ise Tanrı’ya, İrlandalı adını sevmedikleri için içlerine bir damla bile İrlandalı kanı düşürmemesini söyleyerek dua ederler. Mary Anne Sadlier öykünün son bölümünde, bütün İrlandalı ailelere seslenerek bu iki aileyi örnek göstererek onların, bu ailelerin çocuklarının isimlerini kendi çocuklarına vermelerini, ve sonra onların yerine kendilerini koyarak hangisi gibi olmak istediklerine karar vermelerini ister. Sadlier, son sözlerinde iyi bir Katolik eğitiminin şart olduğuna ve insanlara bahsettiği şeylerden dolayı Tanrı’ya minnettar olunması gerektiğine değinerek öyküyü bitirir (Sadlier, 121).

Sadlier, bazı Kıtık Kuşağı yazarlarının yaptığı gibi öyküyü İrlandalı göçmenlerin Amerika'ya geldikten sonra karşılaştıkları ırkçı tutumlar üzerine gelişen olayları ortaya çıkan tarihsel gerçeklerle anlatmaktadır. Öykü, Katolik mezhebi ile Protestan mezhebi bir araya geldiği noktada ne tür çatışmalar doğabileceğini göstermektedir. Öykünün en önemli noktası Harry ve Eliza'nın kendi Katolik mezhebi ve kültüründen uzaklaşarak, yine kendi halkına şiddet olaylarında bulunan Know Nothing partisinde yer almaları ve Protestan kültürüne eğilim göstermeleridir. Tema olarak asimilasyon, günaha davet ve dinsel farklılıkların anlatıldığı öyküde Sadlier, çizdiği Eliza ve Harry karakterleriyle, İrlandalı Katolik ailelere, kendi kültürü ve dini pratiklerinden uzaklaştıklarında Miles Blake'in çocuklarının durumunda olduğu gibi asimilasyonun ardından da kendi soydaşlarına ihanetin kaçınılmaz olduğu mesajını vermektedir.

4.7 Peter McCorry: *The Lost Rosary; or, Our Irish Girls, Their Trials, Temptations, and Triumphs* (1870)

Kıtık Kuşağı yazarlarından Peter McCorry, İrlandalı genç kızları Amerika'nın gizli tehlikelerine karşı uyarıcı nitelikte yazdığı *The Lost Rosary; or Our Irish Girls, Their Trials, Temptations, and Triumphs* adlı öyküde onlara Katolik inancını korumaları yönünde öğütler vererek faydalı olmayı amaçlamıştır. Ulsterlı bir Katolik göçmen olan Peter McCorry, bu öyküyü yazması için onu Patrick Donahoe'nin cesaretlendirdiğini belirtir. McCorry, 1846 ile 1875 yılları arasındaki göç dalgasıyla gelen göçmenlerin neredeyse iki milyon kadarının kadın göçmen olması nedeniyle, özellikle kadınlara ve genç kızlara yardımcı olabilmek için bu öyküyü yazdığını belirtir (McCorry, 154). Barney McAuley ve Tim Heggarty adında iki genç İrlandalı ve onların sevgilileri Mary ve Ailey O'Donnell adlı iki kuzenin Amerika'ya yolculukları sırasında başlarına gelenleri anlatan öykü ayrıca göçmen kızların yabancı topraklardaki deneyimleri ve ruh durumlarındaki karışıklığı da açığa çıkarmaktadır. McCorry'nin bu öyküde göstermeye çalıştığı şey, Charles Fanning'ın de vurguladığı gibi, yeni kültürle etkileşime giren göçmenlerin yaşadığı değişimin nasıl meydana geldiğidir (Fanning, ed., *Irish*, 82).

Öykünün en çarpıcı bölümü McCorry'nin Amerika'ya göç eden İrlandalı genç kızlara sahip olmaları gereken faziletleri dinsel öğreti niteliğinde, liste halinde büyük harfler kullanarak sıralamasıdır. McCorry ilk olarak İrlandalı kızlara “Cesur İrlandalı Kızlar!” diye seslenerek öyküyü kime hitaben yazdığını belli eder ve arkasından sahip olmaları gereken faziletleri “senin NAMUSUN”, “senin TEVAZUN”, “senin DÜRÜSTLÜĞÜN” şeklinde sıralar. Bunların dışında “feragat”, “namusluluk”, “tevazu”, “başarı”, “acı çekmek” gibi erdemliliğin vasıflarını özellikle vurgular (McCorry, 159-160). McCorry'nin Katolik dininin prensipleri olarak bilinen bu özelliklere değinmesinin amacı bunların varlığında insanların neler kazanacağını, yokluğunda ise neler kaybedeceğini belirtmek istemesidir.

McCorry öyküye, “1845 yılında St. Patrick adlı gemi Liverpool'dan New York'a altı yüz ruhu taşıyan insan kargosuyla yola koyulur” (McCorry, 155) ifadesiyle başlar. Burada en çok dikkat çeken, yazarın doğrudan “göçmenler” demek yerine onları “altı yüz ruh” ve “insan kargosu” sözüyle tanımlamasıdır. Bilindiği gibi “tabut gemiler” adı verilen ve tam anlamıyla insanlık dramını belgeleyen bu gemilerde yaşadıkları pislik, susuzluk ve açlık yüzünden kimi zaman hastalanan kimi zaman da hastalığa direnç gösteremediği için ölen çok sayıda göçmen vardı. Bu nedenle yazar, can pazarının yaşandığı bu gemilerde göçmenlerin bedenlerinden çok ruhlarını taşıdıklarını açıkça söylemektedir. McCorry ayrıca bu tabut gemilerde yolculuk eden göçmenleri, “genci-yaşlısı, kadını-erkeği, iyisi-kötüsü, paralı-parasız” şeklinde betimleyerek göç yolculuğu esnasında yaşanan sarsıcı olaylara da ışık tutmaktadır. Görüldüğü gibi, göçmenler gemilerin fiziksel şartlarından dolayı hem bedenen hem de ruhen sarsılmışlardır çünkü kelimenin tam anlamıyla “yağmurdan kaçarken doluya tutulmuşlardır!”.

McCorry, göçmenlerin birbirleriyle kaynaşma süreçlerini ve ruhsal durumlarını da öyküye taşımaktadır. Gemi yolculukları genellikle dört haftadan fazla sürdüğü için yolcular bu esnada birbirlerini tanımaya başlarlar. Gemidekilerden, özellikle parası olanlar karnını doyurmak için daha iyi yiyecekler bulurken fakir ve parası olmayanlar verilenlerle yetinmek zorunda kalıyorlardı. Yolcuların pek çoğunun ortak noktası aile dostlarından ve sevdiklerinden ayrı kalmak durumunda olmalarıydı. Kimisi çocukluk anılarını, anne-babalarını, kardeşlerini, eşlerini kimisi de çocuklarının veya

sevdiklerinin mezarlarını, doğup büyüdüğü evlerini ve sokaklarını geride bırakmışlardır. Bu karmaşık duygularla hiç bilmedikleri bir ülkeye doğru yol alırken çoğunun amacı geride bıraktığı eşine, dostuna ya da yakın akrabasına para gönderebilmek ya da Amerika'ya gelebilmeleri için bir geliş bileti yollamaktır. Pek çoğunun aklında ise bıraktıkları o ıssız evlere bir gün geri dönme fikri vardı. Öyküde, St. Patrick adlı gemide seyahat eden bu yolcuların zihninde birbirinden tamamen farklı iki duygunun geçtiği anlatılmaktadır: Bunlardan birisi, geride bıraktıkları vatanlarına ve yakınlarına hissettikleri saf bir sevgi, diğeri ise, doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda bırakılmanın verdiği açık ve gizlenemeyen bir nefret duygusudur. Göçmenlerdeki ruhsal karışıklığın anlatıldığı *At Sea – Old and New Acquaintances* adlı bölümde “sevgi” ve “nefret” duygularının nasıl bir “eytişim” (dialectics) sağladığı gösterilmektedir. Bu iki duygunun birlikte var olduğu bir ortamda üstün bir duygu olan “sevgi”nin tersine “nefret” duygusunun “sevgi”ye tiksinti duyan bir his olması nedeniyle en az “sevgi” kadar varlığını sürdürdüğü vurgulanır. Yazar, yurtlarını terk eden her insanın hissedebileceği bu karmaşık duyguların ne gibi sonuçlarının olacağını düşünmek gerektiğini söyler. Fakat bütün bu acılara ve geminin olumsuz şartlarına rağmen insanlar birbirlerine yaklaşır kaynaşırlar, şarkılar söylerler ve dans ederek yolculuklarını sürdürürler (McCorry, 155-56).

Bunun dışında McCorry'nin, yolculuk esnasında sıkça yaşanan fırtınalardan bahsettiğini görmekteyiz. Charles Fanning, öyküde anlatılan böyle bir fırtına sahnesi için, McCorry'nin bunu “metafor” olarak kullandığını, bunun göçmenlerin içindeki acıyla birlikte oluşan değişimin bir sembolü olduğunu söylemektedir (Fanning, ed., *Irish* 82). Yazar sözlerine “Yaşanan fırtınalara rağmen tek bir şeyi kaybetmiyorlardı, ruhlarını” (McCorry, 155) diyerek devam eder. Burada daha çok Katolik inancına temas edilerek, bütün sıkıntılara rağmen yolcuların inançlarını yitirmedikleri belirtilmektedir. Öyküde, insanlara Katolik kilisesinde doğmanın verdiği rahatlık ve huzurun bütün fırtınalara veya boralara karşı koyabilme cesareti verdiği, umutlarını ve inançlarını hiçbir zaman yitirmemeleri gerektiği hatırlatılır, ve bu sıkıntıların geçici olduğu, asıl dayanılmaz isteklerin ilerde Amerikan halkıyla iç içe yaşamaya başladıktan sonra ortaya çıkacağı, ve bu yaşam tarzının onları günaha davet edeceği belirtilir. Bu nedenle,

Katolik inancını korumaları ve umutlarını yitirmemeleri öğütlenir. Anlatıcı bu uyarıları ve önerileri bir benzetme yaparak verir:

Nasıl denizciler her hangi bir fırtınada gemilerini bir limana demirleyip sığınıyorlarsa, sen de öyle hisset! Sıkıntılı olduğunda yaşlı babanı, anneni ve onların söylediği şarkıları hatırla! İbadet ettiğin yerleri ve onların duvarları arasında geçirdiğin zamanı hatırla! Tanrıyı düşün ve hayattan zevk al... yorulana kadar gül... iradeyle çalış... evlen ve kilisenin kutsamadığı hiçbir şeyle ellerini kirletme (McCorry, 158-59).

Göçmenlerin en dar anlarında kendilerini rahatlatmak için, limana benzetilen aile, kilise ve anılara sarılmaları, yani onlar için önemli olan değerlere sığınmaları öğütlenmektedir. Aslında, böyle anlarda geçmişe yapılan bu çeşit duygusal yolculuklar göçmenlere “sıla özlemi” (nostalgia) yaşatmaktadır.

Yazar, bundan sonra İrlandalı genç kızlara yönelik uyarı niteliğinde bazı dinsel söylemlerde bulunarak, “seninle aynı inancı taşımayan biriyle evlenmektense yoksulluğu tercih et” diyerek onları uyarır. Ardından evlilikle ilgili tavsiyeler vermeye devam ederek, “seninkinden farklı bir dini olanla hayatını birleştirme... çok acı çeksen dahi... birlikte olacağın kimse sana uyum sağlayacağını söylese bile... diğerlerini örnek alma” (McCorry, 159) diyerek Katolik mezhebinin evlilik konusunda ortaya koyduğu değişmez ilkeyi bir kez daha hatırlatır. Bilindiği gibi Katolik inancına göre, başka bir mezhepten evlilik yapan kişi günah işlemiş olduğu için Katolik mezhebinden çıkmış sayılmaktadır. Bu nedenle öyküde genç kızların Katolik olmayanlarla evlenmemeleri gerektiği açıkça ifade edilmektedir. McCorry’nin üzerinde durduğu “iffetlilik, ılımlılık, dürüstlük ve feragat” gibi faziletler Katolik ahlakının en önemli değerleridir, ve bu yüzden bu noktalara özellikle temas etmektedir. Bu değerlerin öyküde yer alan iki kuzen, Mary ve Ailley aracılığıyla pek çok genç kıza ulaştırılmasının nedeni genç İrlandalı kızların kötüye kullanılmasını önlemek ve kendi dinlerine sahip çıkmalarını sağlamaktır.

McCorry gibi pek çok İrlandalı Katolik göçmen yazarın ortak yönünü vurgulayan tarihçi Eva Roa White, *Emigration as Emancipation* adlı makalesinde, yazarların kendileri de bu yeni ülkeye ilk geldiklerinde adaptasyon zorluğu çektiklerinden

romanlar, öyküler ve rehber kitapları yayımlayarak göçmenlere Amerika’da nasıl hayatta kalabileceklerini öğrettiklerini belirtir. McCorry’nin de bir İrlanda milliyetçisi olduğunu söyleyen White, onun öykülerinde ve romanlarında özellikle Protestan toprağında Katolik inancının sürdürülmeye çalışılmasının ne kadar zor olduğu konu edilir demektedir. Ayrıca 1850-1875 yılları arasında, İrlandalı kimliğinin oluşmasına şekil veren Katolik inancının önemine değinen White, bu şekilde ortaya çıkan oluşumu, İrlandalıların Amerika’da gerçekleştirdikleri “sadakat devrimi” (devotional revolution) olarak tanımlamaktadır. White, bu devrimin Amerika’ya sürekli olarak gönderilen Katolik din adamları ve rahibelerle sağlandığını da belirtilmektedir.

İrlandalı göçüyle ilgili geçmişte yaşanan pek çok olaya ışık tutan öykü, İrlandalı göçmenleri taşıyan tabut gemilerin fiziksel şartlarını, bunların insanlar üzerinde yarattığı ruhsal ve bedensel çöküntüyü anlatarak Büyük Göç olayının trajik yönlerini göstermiş olmaktadır. Hikâyenin yazıldığı dönemde New York’ta kurulmuş olan “Saint Patrick’s Cathedral”i ve “Dominican Church of Saint Cathrine of Siena” o dönemde İrlandalı göçmen kızları dışarıdan gelebilecek tehlikelere korumak amacıyla kurulan “Mission of Our Lady of the Rosary”nin başlıca destekçileri olarak belirtilmektedir. McCorry’nin bu organizasyondan esinlenerek böyle bir öykü yazdığı söylenmektedir (Murphy, 145). McCorry, bu tarihsel trajediyi göç edebiyatıyla okuyucuya anlatmaktadır. Öyküyü önemli kılan başka bir unsur da, aynı kaderi paylaşan göçmenlerin hissettikleri acı, sevgi, yurt özlemi ve nefret duygularıyla yolculuk ederken oluşan “kolektif bilinç” sürecine girmeleri, ve bu bilincin Amerika’da kurulacak olan İrlanda diasporasının ilk temelini oluşturacak olmasıdır. Bunun dışında yazarı, Katolik inancının katı ve değişmez ilkelerini sürekli olarak vurgulayarak İrlandalı genç kızları koruyucu bir tavır sergilemektedir çünkü yeni hayatın öncekinden daha farklı olacağı bilinmektedir.

4.8 Charles James Cannon: *Bickerton; or The Immigrant’s Daughter* (1855)

Charles James Cannon’ın 1855 yılında yayınladığı *Bickerton; or, The Immigrant’s Daughter* adlı öyküsü, Amerika’da bir İrlandalı olmanın nelere mal olduğunu anlatan ve

tarihsel önem taşıyan öykülerden bir başkasıdır çünkü o sırada göç akışının en fazla olduğu eyaletlerde aynı zamanda Know Nothing partisi de yayılmakta, ve İrlandalı göçmenlere karşı şiddet eylemlerini sürdürmekteydi. Cannon öyküde 1850'lerin ilk dönemlerinde Amerikan toplumunda meydana gelen göç çatışması ve nativizm hareketlerini bir arada işlemektedir. Bu nedenle öykü, göçmen karşıtlığı hareketlerin yoğun olduğu dönemde yaşanan gerilim ortamını yumuşatan bir tutum içerisinde yazılmıştır. Cannon, bu öyküde özellikle Amerikan halkının ırkçı tutumunu ön plana çıkartmamaya çalışmasının nedenini, diğer milletlerin tepkisini Amerika üzerine çekmemek olarak açıklamaktadır. Bu öykü göçmen yazınının ilk örneklerini taşıyan tek öyküdür çünkü öyküde eski ülkeye bakış, yolculukta çekilen sıkıntılar, varılan ülkede karşılaşılan iş ve barınak sorunları ve kabul görmek isteyen göçmenlerin yaşadıkları zorluklar bir arada işlenmektedir (Fanning, ed., *Exiles*, 64).

Kıtlık sonrası İrlandalı-Amerikan öykü örneklerinden biri olan bu eser Manus O'Hanlon adında bir İrlandalı göçmenin hasta karısı ve kızıyla zorluklar içinde Amerika'ya göç etmelerini, Amerika'ya geldiklerinde sahtekârlar tarafından dolandırılmalarını ve ardından çektikleri sıkıntılar üzerine gelişen olayları anlatmaktadır. Kitabın *A Struggle for Existence* bölümünde yoksul O'Hanlon'ın başına gelen trajik olaylar ve bu olaylar sonunda nasıl yok olduğu anlatılır. Amerika'ya geldikten sonra iyice fakirleşen O'Hanlon ilk olarak, çektikleri sefaletten dolayı bir süredir hasta olan karısını kaybeder. Daha sonra pek çok İrlandalı göçmen gibi Midwest'te kanal kazıcısı olarak iş bulan O'Hanlon çaylak çeteler olarak adlandırılan İrlandalı işçi vatandaşlarıyla birlikte çalışmaya başlar; fakat zamanla İrlandalı vatandaşlarının sarhoşluklarından, kavgalarından ve hırsızlık yapmalarından rahatsızlık duyan O'Hanlon sık sık bu durumu eleştirir. Yazar "onların arasında, ama onlardan değildi" sözleriyle O'Hanlon'ın kendi vatandaşlarından nasıl uzak durduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

Amerikan halkının zihninde kavgacı, düzeni bozan, ayyaş, aylak gibi pek çok olumsuz izlenim bırakan Katolik İrlandalıları olumlu şekilde yansıtır ve bu kötü imajı yıkmaya çalışan Cannon öyküde, bunlardan tamamen farklı bir şekilde anlattığı O'Hanlon karakteriyle bunu başarmak istemektedir. O'Hanlon yoksul bir adamdır fakat boş günlerinde kızıyla vakit geçiren, onu eğitmeye çalışan, onunla uzun yürüyüşler

yapan, ve geleceklerini planlayan örnek bir İrlandalı olarak resmedilmeye çalışılır. Aslında, Cannon'ın modern Amerikan yaşantısına yakın bir karakter çizmeye çalıştığını söylemek mümkün. Yazar, O'Hanlon karakteriyle her İrlandalının sanıldığı gibi şiddet yanlısı, ayyaş veya kavgacı olmadığını, onlarında düzenli bir hayat kurmaya çalıştıklarını göstermek istemektedir.

Daha çok İrlandalı Katoliklerin yaşadıkları fiziksel çevreyi ve sosyal ilişkilerini anlatan Cannon, öykünün "Little Dublin" adlı bölümünde çoğunlukla Protestanların yaşadığı Bickerton civarındaki İrlandalı işçi sınıfının hayatını ayrıntılı bir şekilde betimlemektedir. St. Mary Kilise bölgesinde bulunan Little Dublin dar sokakları, bozuk kaldırımları, küçük pencere ve küçük kapılı yan yana sıralanmış ahşap evleriyle Bickerton'ın en eski bölgelerinden birisidir. İrlanda topluluklarına bakıldığında genellikle bir arada yaşadıkları bilinmektedir. İşte Cannon da İrlandalıların koloni biçimindeki yaşam tarzını anlatabilmek için Little Dublin'de yaşayan İrlandalı göçmenlerin hayatlarını öyküye taşımıştır. Bu bölgede yaşayan göçmenler yeni gelen akrabalarını da yanlarına alarak büyük aileler şeklinde yaşamaktaydılar. Kıtık döneminden önce İrlandalı ailelerin çekirdek aileler şeklinde yaşadıklarını, fakat Kıtık Göç'ü başladığında yeni gelen akrabaların katılımıyla çekirdek aile modelinin büyük aileler şekline dönüştüğünü belirtmiştik. İşte bu dönemde yoğun göç nedeniyle ister yakın isterse uzak akraba olsun İrlandalı göçmenler birbirlerine hem destek olmak hem de yeni topraklarda daha güçlü olabilmek adına bir arada yaşamayı tercih etmişlerdir.

İrlandalı işçiler kendi ülkelerindeki eğlencelerini, sarhoşluklarını, kavgacılıklarını Little Dublin'de de sürdürmekteydiler. Sokak kavgalarında insanlar birbirlerine çapalarla, kömür kovalarıyla, keserlerle, baltalarla veya sopalarla saldırıyor, yaşanan kavgaların sonunda pek çok ev yakılıyor, yağmalanıyor, çocuklar ve kadınlar telef oluyordu. Elbette, yaşanan bütün bu olumsuzluklar okullarda Katolik mezhebi ve ahlakını öğrenen çocuklar üzerinde olumsuz etki bırakıyordu. İşte öykünün bu bölümünde O'Hanlon, çeteler kurup sokak kavgaları çıkaran, hırsızlık yapan ve sokaklarda ayyaş ayyaş dolaşan yurttaşlarının görüntülerinden dolayı duyduğu rahatsızlığı dile getiriyordu. Fakat bu olumsuz gelişmelerin yanı sıra İrlandalılar "Hortlaklar Gecesi" gibi geleneksel günlerini de kutlamayı ihmal etmiyorlardı. Bu gibi özel günlere aylar öncesinden hazırlanan Katolik gençler ve yetişkinler buldukları

gecekondu bölgelerinde hazırladıkları masalar, süsler ve yemeklerle panayırı andıran kutlamalar ve eğlenceler düzenliyorlardı.

Katolik İrlandalı göçmenlerin Amerika’da yaşamasını istemeyenlerin yalnızca yerli Amerikan halkı olmadığını aynı zamanda Protestan İrlandalıların da kendilerini kötü temsil ettikleri için Katolik İrlandalıları istemediklerini daha önce belirtmiştik. Aynı milletten oldukları halde mezhep farklılığından dolayı Katolik İrlandalılarından nefret eden Protestan İrlandalıları, onları ayyaş, hırsız ve kaba insanlar oldukları için kendi yaşadıkları bölgelerde barındırmak istemiyorlardı. Cannon’ın da Little Dublin örneğinde verdiği gibi, Protestan İrlandalıları Katolik İrlandalıları arasında sık sık şiddet olayları yaşanmaktaydı. Geleneksel olarak 31 Ekim’de İskoçların kutladıkları “Azizler Günü”, yani “Hortlaklar Gecesi” olarak bilinen gün İrlandalıları tarafından “Kutsal Arife” olarak kutlanmaktaydı. İşte böyle günlerden birisini öyküye taşıyan Cannon, İrlandalı Protestanların Little Dublin’e yürüyerek, sokaklarda Know Nothing hareketinin de desteklediği “Thugs of Hindoston” adlı oyunu sahneledikten sonra Protestan ilahi hayatını anlatan “Boyne Water” adlı bir ilahiyi söyleyerek Katolikleri iyiden iyiye tahrik etmelerini ve bu olaylar üzerine çıkan isyanı anlatır. Çıkan bu kanlı isyanda kadınlar kocalarının, kardeşlerinin ya da sevgililerinin yanında ellerindeki çapalarla, kömür kovalarıyla, sivri uçlu sopalarla kavgaya karışırlar. 1850 yılında meydana gelen bu isyanda Katolik kiliselerine saldırılmış, evler yakılıp yıkılmış, yağmalanmış, pek çok insan öldürülmüştür (Cannon, 131). Öykü, Protestan İrlandalıların Katolik halka duyduğu kin ve nefreti yaşanan bu tarihsel olayla anlatarak göstermektedir.

Charles James Cannon’ın Büyük Kıtık sonrasında, 1855 yılında yayınladığı bu öyküyle aynı zamanda İrlandalıların dinsel kimliklerini de ön plana çıkartmaktadır. Öykünün ana temasına bakıldığında genellikle Amerika’da bir Katolik olmanın ne demek olduğunu anlatmaya çalışan Cannon, bunu aynı milletten oldukları halde düşmanca tavır takınan Protestan İrlandalıların gösterdikleri Katolik karşıtlığı hareketlerle vermektedir. Öykünün tarihsel bağlamına bakıldığında, o dönemde gelişen en önemli olay bir yerli Amerikan partisi olarak kurulan Know Nothing partisinin göçmen karşıtı şiddet olaylarında bulunmasıdır. İlk olarak göçmen karşıtı olarak yükselen parti zamanla Katolik karşıtı şiddet olaylarıyla adından söz ettirmiştir.

Öykünün *A Struggle for Existence* adlı bölümünde Protestan İrlandalılarla Katolik İrlandalılar arasında çıkan kanlı isyan da özellikle İrlandalı Katoliklerin yaşadıkları bölgelerde eylem sürdüren Know Nothing partisinin Protestan İrlandalıları Katoliklere karşı kışkırttığı belirtilmektedir.

Öykünün başında da belirtildiği gibi, Cannon bir taraftan Amerika'nın modern insan modeline yakın çizdiği ılımlı ve uysal O'Hanlin karakterini anlatırken diğer taraftan da Katoliklere karşı geliştirilen göçmen karşıtlığı ve Katolik karşıtlığı gibi şiddet olaylarının arasına sıkışan ve toplumdan dışlanmaya çalışılan Kıtık Kuşağı'nın acı deneyimini anlatmaktadır.

SONUÇ:

1840'lı yıllarda İrlanda'dan Amerika'ya göç eden İrlandalı Katolik göçmenlerin göç yolculukları süresince başlarına gelen trajik olayları ve deneyimleri anlattığımız bu tez çalışmasını, 1845-1875 yılları arasında üretilen Kıtık Kuşağı öykülerinde işlenen temaları inceleyerek aydınlatmaya çalıştık. Ağırlıklı olarak “Kültürel Çalışmalar ve Yeni Tarihselcilik” kuramı ve bu kuramlarla ilgili önemli çalışmaları olan tarihçi ve sosyologların yaptıkları eleştiriler ve saptamalar başta olmak üzere diğer edebi eleştiri yöntemleri, tez için seçilen sekiz Kıtık Kuşağı öyküsü tarihsel ve kültürel bağlamda incelenmiştir. Bu kuramlar doğrultusunda incelenen ve on dokuzuncu yüzyılda üretilmiş İrlandalı göç edebiyatının ilk örneklerinden olan Kıtık Kuşağı öykülerinin, sadece öğretici nitelikte rehber kitapları olmadıklarını, aynı zamanda işlenen temalar, yazarların üslubu ve kullanılan edebi tekniklerle hem İrlandalı-Amerikan edebiyatının hem de Amerikan edebiyatının önemli bir parçası olduklarını söylemek mümkündür.

Tez için özellikle Kıtık Dönemi ve bu dönemde üretilen öyküler bir yandan İngiliz hükümetinin emperyalist tutumunu nasıl sergilediğini anlatırken diğer yandan göçmenlerin Amerika'da karşılaştıkları ırkçı yaklaşımları tarihsel veriler, kişiler, zamanlar ve olaylar kullanılarak, olayları neden sonuç ilişkisi içinde anlatmaktadırlar. Bu dönemde hem İngiltere hem de Amerika endüstrileşme yolunda önemli atılımlar gerçekleştirirken İrlanda gibi ulusların ekonomik açıdan giderek güçsüzleşmeye başlaması siyasi, sosyal ve kültürel dengelerde de ciddi değişimlere neden olmuştur. İşte bu dengesizliklerin sonucu bir milleti yerinden yurdundan eden ve yeni toprak arayışına iten tarihi olay edebiyat yoluyla Kıtık Kuşağı yazarları tarafından öykülere taşınmıştır.

Kıtık Kuşağı öykülerinin değerini artıran şey, tarih kitaplarında veya yazılı basında yer, zaman ve koşullar verilerek düz bir anlatımla sunulan önemli olayların ve tarihi simaların, Kıtık Kuşağı yazarları tarafından benzetmeler, ironiler, metaforlar, semboller ve farklı edebi üsluplar kullanılarak yorumlanması şeklinde edebiyata miras olarak bırakılmış olmalarıdır. Tarih ile edebiyatın iç içe geçtiğini, ve hiçbir zaman birbirinden kesin hatlar çizilerek ayıramayacağını ileri süren yeni tarihselcilerin de belirttiği gibi, büyük oranda tarihsel verileri ve olayları kullanarak İrlandalı-Amerikan

diaspora edebiyatının ilk örneklerini oluşturan bu yazarlar, dini ve milli ideolojilerini yansıtırken bunu “gerçek” olaylardan yola çıkarak yazdıklarını iddia etmektedirler.

Tez için incelenen bu öyküler aynı zamanda bize, Kıtık Kuşağı yazarlarının kimler olduğunu ve hangi ortak özelliklere sahip olduklarını ya da olmadıklarını ortaya koymaktadır. Kıtık kuşağı yazarlarının çoğu farklı üniversitelerde dini eğitim almış, Katolik kiliselerinde oluşan hiyerarşik yapı içinde başpiskoposluk, piskoposluk ya da rahiplik gibi çeşitli kademelerde görev almış kişilerdir. Yazarların bazıları İrlandalı göçmenlerin kurduğu *The Pilot* gibi önemli gazetelerde ve dergilerde öyküler, anekdotlar veya şiirler yazarken, bazıları da kurdukları yayınevlerinde kendi çalışmalarını yayınlamışlardır. Aldıkları dini eğitim ve sahip oldukları milli geleneklerle doğru orantılı öyküler, romanlar ve şiirler yazarak okuyucuyu bilgilendiren yazarlardan bazıları sosyal, ekonomik ve siyasi alanda gelişen konuları Katolisizm ve İrlanda milliyetçiliği üzerine söylemler geliştirerek ideolojik duruşlarını belli etmişlerdir. Bazıları da kullandığı üslupla Amerikan halkıyla İrlandalı göçmenler arasında gerilime neden olmamaya çalışarak iki toplum arasındaki yakınlaşmaya katkı sağlamaya çalışmıştır.

Kıtık Kuşağı öyküleri Katolik mezhebini ve ahlakını anlatan anekdotların yanı sıra günlük yaşam koşullarında gerekli olan pratik bilgileri de içermektedir. Gerçek hayat öykülerinden alıntı yaparak okurla iletişim kurmaya çalışan yazarlar, seçtikleri konular, içerik ve kullandıkları edebi üslupla okuyucuyu belli bir hedefe doğru götürmeye çalışmışlar, ve anlatılarında yazar ve okuyucu arasındaki diyaloglara özellikle önem vermişlerdir. Öte yandan, yazarların anlattıkları temalara bakıldığında hangi okuyucu kitlesini hedef aldıkları ve amaçlarının ne olduğunu görmemek mümkün değil. Bazı yazarlar öykülerinde Katolik ahlakının niteliklerini büyük harflerle yazarak okuyucunun ilgisini o yöne çekmeye çalışırken, bazıları da öykülerinde çizdiği birbirine zıt karakterler ve fikirlerle okuyucunun çıkarım yapmasına olanak sağlamaktadırlar. Öykülerde dikkat çeken başka bir nokta da, yazarların “hikâye içinde hikâye” (intercalated stories) yöntemini kullanmalarındadır. Bunun nedeni, daha çok sayıda hikâye anlatarak okuyucuya daha fazla örnek ve çözüm sunabilmektir.

Öyküler için seçilen ana karakterler genellikle sıradan bir İrlandalının duygudaşlık (empathy) kurabileceği şekilde anlatılmaktadır. Yani öykülerde yine göçle gelen sıradan

bir İrlandalı rahip, köylü, işçi, bakıcı, ayakkabıcı, kanal kazıcı ya da benzeri işlerde çalışan insanlar anlatılarak göçmenlerin kendi hayatlarına dair izlenimler bulması sağlanmaktadır. Anlatılarda dikkat çeken başka bir unsur da yazarların çoğunun okuyucuya sesleniş cümleleridir. Örneğin “Sevgili okuyucu!”, “Sevgili İrlandalı okuyucu!”, “Cesur İrlandalı kızlar!”, “Biz okuyucularımıza doğruları söylemeliyiz” gibi ifadeler oldukça davetkâr diyaloglardır. Böylece okur işin bir parçası haline getirilmeye ve anlatılardaki samimiyet gösterilmeye çalışılmaktadır.

Öykülerde ortaya çıkan ve İrlanda topluluğunun sosyal yapısını oluşturduğunu düşündüğümüz ideoloji, “Katolisizm” ve “İrlanda Milliyetçiliği” temelleri üzerine geliştirilen söylemlerle kurulmuştur. Katolisizm, İrlandalıların sadece dinsel yaşamlarında değil aynı zamanda aile ilişkilerinde, evlilik kurumlarında, eğitim yaşantılarında, geleneksel aktivitelerinde ve siyasi yapılanmalarında da etkili olmuştur. Katolisizmin öngördüğü bir yaşam biçimi süren İrlandalı Katolik göçmenler kilise bölgelerinde oluşturdukları mekânlarda, bir arada yaşayarak kendi din, dil ve topraklarına duydukları sevdıyla geçmişe ait mirası korumaya çalışmışlardır. Nitekim Kıtık Kuşağı yazarları yazdıkları öykülerde Katolisizmi ve İrlanda milliyetçiliğini simgeleyen sembollerini ve söylemleri kullanarak hem Katolik halkı denetim altında tutmak istemişler hem de bu mirasın gelecek nesillere taşınmasında öncülük etmişlerdir. Örneğin, Hugh Quigley *The Cross and the Shamrock; or, How to Defend the Faith* adlı öyküde hem Katolisizm hem de İrlanda milliyetçiliğini simgeleyen “çarmıh” (the cross) ve “dört yapraklı yonca” (the shamrock) sembollerini kullanmıştır. Burada simgelerin şekli ya da renginden çok, yazarın ustaca kullandığı anlatımla bu simgelerin okuyucu üzerinde nasıl bir etki bıraktığı önemlidir çünkü bunlar dini ve milli duyguları uyandırmak amacıyla kullanılmış simgelerdir. Bütün bunların amacı, İrlandalı göçmenlere nerede olurlarsa olsunlar İrlanda kültürüne ait bu iki olguyu unutmamaları gerektiğini hatırlatmaktır.

Katolik İrlandalı göçünün gerçekleştiği dönemlerdeki pek çok tarihsel olayın, ismin ve materyalin Kıtık Kuşağı öykülerinde işlenen temayla bütünleştirilmesi öykülere farklı bir boyut kazandırmaktadır. Öykülerde her ne kadar gerçek isimler, olaylar ve kurumlar kullanılsa da bunlara tarihsel metinler olarak üretilmiş anlatılar diyemeyiz çünkü her biri edebi teknikler kullanılarak, belli bir formatta yazılmıştır.

Yani, tarihe ait elemanların kullanıldığı bu öykülerin her biri olayları yeniden kurgulayarak ve edebi bir yazınsal dil geliştirerek öykülemektedirler. Her ne kadar Kıtık Kuşağı yazarlarından bazıları “Bizimki doğrunun hikâyesi!” diyerek kendi öykülerini “gerçek” olarak göstermeye çalışsalar da bu öyküler yaşanmış olaylardan esinlenerek yazılmış birer kurgudur.

Amerikan tarihinde yaşanan ve Kıtık Kuşağı öykülerine konu edilen tarihsel olaylardan bazıları şöyledir: Amerikan siyasi tarihinde göçmen karşıtı bir parti olarak kurulan, ve şiddet eylemleriyle varlık göstermiş olan Know Nothing partisi, hem Charles James Cannon’ın yazdığı *Bickerton; or The Immigrant’s Daughter*, hem de Mary Anne Sadlier’in yazdığı *The Blakes and Flanagans* adlı öykülerde konu edilmektedir. Bu iki yazar da göçmenlere karşı yapılan ırkçılığı anlatabilmek için tarihsel olarak yaşadıkları gerçek ve somut bir olayı öyküye taşıyarak bunun göçmenler üzerindeki etkilerini göstermek istemişlerdir. Diğer yandan, Charles G. Halpin, *The Life and Adventures of Private Miles O’Reilly* adlı öyküde, Amerikan tarihinin önemli devlet adamlarından Başkan Lincoln başta olmak üzere orduda ve devletin üst düzeyinde yer alan pek çok ünlü siyasiyi ve onların etrafında gelişen olayları hicvederek analitik bir üslupla öyküye aktarmıştır. Halpin bu anlatıyla, bir taraftan öğretici bir öykü yazmayı amaçlarken diğer taraftan kullandığı hiciv sanatıyla Amerika’nın o dönemdeki üst düzey yöneticileriyle alay eden bir başkahraman yaratarak Amerikan siyasetini, İç Savaş boyunca siyah askerlere yapılan ırkçılığı ve eşitsizliği eleştirmiştir.

Başka bir önemli tarihsel gerçeği gözler önüne sermeye çalışan John McElgun ise, *Annie Reilly; or The Fortunes of an Irish girl in New York* adlı öyküsünde yolculuk ettikleri gemilerde açlık, susuzluk ve hastalık çeken göçmenlerin dramını anlatmak için kullandığı ve tarihe “tabut gemiler” olarak geçen yolcu gemileridir. McElgun, taşıdığı hastalık ve pislik yüzünden pek çok göçmenin tabutu haline gelen bu gemilerde göçmenlerin yaşadıkları sıkıntıları ve sefaleti metaforik anlatılarla öykülemiştir. Diğer yandan, Charles James Cannon *Bickerton; or The Immigrants Daughter* adlı öyküde New York’ta göçmenler tarafından küçük bir İrlanda modelinde oluşturulan “Little Dublin”i öyküye taşımıştır. Bu öyküde Cannon, İrlandalı göçmenlerin bir arada yaşadıkları Little Dublin’i anlatarak hem bir İrlanda şehri olan Dublin’in adı kullanılarak oluşturulmuş bölgenin ortaya çıkardığı nostaljiyi, hem de bu bölgede

oluşturulan İrlanda diasporasının sürdürdüğü etnik yaşantının nasıl devam ettiğini göstermek istemektedir. Bunların dışında yazarlar, İrlanda kültürüne ait dini ve milli değerleri olan ve sürekli kutlanan anma günlerini öykü yoluyla okuyucuya ileterek bu aktivitelerin devam ettirilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Kıtlık Kuşağı öyküleri sadece belirli hayatları ve onların etrafında gelişen olayları değil aynı zamanda İrlanda topluluğunun karakteristik özelliklerini de yansıtmaktadır. Bilindiği gibi Katolik İrlandalılar Amerika'ya ilk geldiklerinde kilise bölgelerinde oluşturdukları semtlerde çekirdek aileler şeklinde bir yaşam tarzı sürdürmüşlerdir. Fakat göç akışının yoğun olduğu yıllarda gelen yeni akrabalarla bu aileler kalabalıklaşmaya başlamıştır. Aynı zamanda, endüstrileşmeyle birlikte yeniden yapılanmaya başlayan modern Amerikan kentleri caddeleriyle, binalarıyla ve alt yapısıyla büyük bir değişim içindeydi. Fakat, hem fakirlikleri hem de kırsal kültüre dayanan yaşam tarzı, kıyafetleri, konuşma biçimleri ve çalışma koşullarından dolayı İrlandalı göçmenler bu modern şehirlerin görüntüsünü bozacak şekilde oluşturdukları gecekondu bölgelerinde koloniler halinde yaşamaktaydılar. Bu nedenlerle, modern yaşam tarzına alışmış olan Amerikalıların kırsal yaşam tarzını devam ettirmeye çalışan İrlandalı topluluklara tepki göstermesi ve onları dışlaması kaçınılmaz bir sonuçtur çünkü kilise çevresinde bütünleşerek küçük birer din imparatorlukları kuran İrlandalı göçmenler değişen bir dünyayı görmezden gelerek eski düzenlerine devam etmişlerdir.

Bu yaşantı içinde kendi Katolik dini ve milli inancını yaşamaya çalışan ve bir şekilde asimile olmamak için direnen İrlandalı Katoliklerin gösterdiği kültürel geçiş sürecinin çok yavaş olduğu açıkça gözlenmektedir. Fakat Amerika'nın sosyal ve kültürel yaşantısını daha eğlenceli, özgür ve ilginç bulan yeni kuşak İrlandalılar, içinde buldukları toplumla daha kısa sürede karışıp kaynaşmış, dolayısıyla Katolik mezhebine ait katı kurallar ve gelenekler yavaş yavaş yumuşamaya başlamıştır. İşte Kıtlık Kuşağı öyküleri hem asimilasyona direnen İrlandalı göçmenleri hem de asimile olmakta sakınca görmeyen hatta bunu iyi bir fırsat olarak gören yeni nesli bir arada anlatarak sözü edilen kültürel geçişin farklı boyutlarını da göstermektedirler.

Bu bağlamda, Katolik geleneklerini sürdürerek Amerikan kültürüne asimile olmamak için direnen bir aile ile Katolik dininden uzaklaşarak Amerikan kültürüyle bütünleşen başka bir ailenin dramını anlatan *The Blakes and Flanagans* adlı öykü Marry

Anne Sadlier'ın önemli bir çalışmasıdır. İrlandalı topluluklar arasında benzeri şekilde yaşanan bu tür olaylara iyi bir referans oluşturan öykü birbirine karşıt fikirleri okuyucuya sunarak çıkarım yapması beklenmektedir. Sadlier gibi John T. Roddan'da Amerikanlaşma eğilimi gösteren John O'Brien karakteriyle Katolik dini ve kültürel geleneklerinden olduğu kadar, kendi halkına da yabancılaşan bir İrlandalı gencin deneyimlerini anlatarak asimilasyonun gerçekleşmesiyle birlikte yok olan değerlere ışık tutmaktadır. Sadlier ve Roddan gibi pek çok İrlandalı Katolik yazar, ayrımcılıktan ve önyargılardan korunmak için kendi dinini, dilini ve İrlanda aksanını terk ederek asimile olan pek çok İrlandalının yaşadığı trajediyi gözler önüne sermektedirler. İşte bu nedenle yazarlar Katolik aile yapısının mahremiyetini, dinsel ibadetlerin ve prensiplerin birleştiriciliğini, ahlaklı olmanın getireceği huzuru ve İrlanda milliyetçiliğinin İrlanda'da hala yaşamakta olan halk için önemini anlatarak kazanılmış bu değerlerin kaybedilmemesi için uğraşmışlardır.

Geçmişte yaşanan bir göç dramını anlatan Kıtık Kuşağı öyküleri etnik anlatılarıyla, dini ve milli söylemleriyle, kimi zaman İrlanda aksanlarıyla geliştirdikleri edebi dille, İrlandalı Katolik göçmenler için Amerikan kültürü, edebiyatı ve sosyal yaşantısı içinde bir "alan" (space) oluşturmuşlardır. Sözü edilen bu "alan" sadece İrlandalı göçmenlerin okul, hastane, dükkân ve park gibi kilise bölgelerinde oluşturdukları kurumlar, ve bu kurumlar etrafında sürdürdükleri geleneksel hayat ya da göçmen bankaları, dernekler ve politik makineler değil aynı zamanda Amerika'nın sosyo-kültürel hayatında yayınladıkları kitap, gazete, dergi, film, müzik, drama gibi pek çok sanat etkinliğiyle anlattıkları kendi kültürel, siyasal ve sosyal yaşantılarını da kapsamaktadır.

Kıtık Kuşağı yazarları niyetlerini, hitap ettikleri okuyucu kitlesini, amaçlarını ve sınırlarını belirleyerek, geleneksel öykü anlatımının dahilinde öyküler yazmışlardır. Öykülerde dönemin tarihsel olayları edebiyat yoluyla kimi zaman ironik bir şekilde insan zekasının inceliğini yansıtarak, kimi zaman metaforik tanımlarla asıl anlatılmak istenen şeyin farklı araçlar kullanılarak okuyucunun belleğinde yer etmesini sağlayarak, kimi zaman da kullanılan sembollerle tanımlanmak suretiyle renklendirilmiştir.

Tez için gerekli kaynaklar toplanırken Amerikan tarihinde İrlandalılara karşı geliştirilen pek çok önyargının ve ayrımcılık hareketlerinin nasıl yansıtıldığı da

irdelenmiştir. Genellikle bu karşı duruş, yazılı basında karalayıcı ifadeler, makaleler ve karikatürler çizilerek gösterilirken, siyasi alanda da parti mekanizmaları kullanılarak güç gösterisine dönüştürülmüş ve böylelikle göçmen karşıtı ideolojiler gelişmiştir. Amerika'nın bilinen en ünlü magazin dergilerinde yer alan karikatürlerde İrlandalılar genellikle çenesi çıkık, eğimli alını olan figürler, "Paddy" ve "Mick" gibi küçük düşürücü lakaplarla bazen de maymun yüzlü insan silüetleri çizilerek yansıtılmıştır. Bunun ötesinde, oteller, lokantalar ve diğer kamu binalarında "Hiçbir İrlandalı Bu Binaya Giremez" (No Irish Permitted in this Establishment), ya da iş ilanlarında kullanılan "Hiçbir İrlandalı Başvuramaz" (No Irish Need Apply) gibi uyarıcı ibareler kullanılması yapılan ırkçılığın en belirgin göstergeleridir.

İrlandalıları istemediklerini yazılı basın yoluyla ya da Katolik kilisesi etrafında gelişen olayları Katolik karşıtı romanlar yazarak gösteren Amerikan halkının böyle davranmasının nedeni kısaca şunlardır: İlk olarak, göç akışıyla ortaya çıkan kalifiye işçiliğin, yerini ucuz ve basit işçiliğe bırakarak yok olacağı endişesi, ikincisi Protestan değerleri üzerine kurulan Amerikan idealizminin zarar göreceği düşüncesi, üçüncüsü yeni gelenler için oluşturulacak sağlık ve sosyal amaçlı fonlar nedeniyle vergilerin artması, ve son olarak gettolarda yaşayan sarhoş, kavgacı, vahşi, hırsız olarak nitelendirilen İrlandalıların sosyal düzeni bozma endişesi olarak özetlemek mümkündür.

Siyasal, ekonomik, dinsel ve kültürel nedenlerle göç eden İrlanda topluluğunun Amerika'da oluşturduğu diaspora "açlık" üzerine kurulmuş sosyal bir yapıdır. Açlıkla birlikte gelişen olaylardan yola çıkarak yazılan edebiyat metinlerine baktığımızda bugün tartışılmakta olan pek çok kavramın o dönemde de önemli kavramlar olduğunu görmekteyiz. Bunlardan milliyetçilik, Katolisizm, Protestanlık, emperyalizm, ayrımcılık ırkçılık ve sürgün ediliş gibi kavramlar bu tez boyunca üzerinde durulan temalardır. İrlanda diasporasının dinsel ve milli söylemlerle etnik kimliklerini ortaya koymaya çalıştıklarını, fakat evlilik, iş hayatı ve eğitim gibi alanlarda yaşanan etkileşim yoluyla kültürel geçişlerin yaşandığı görülmektedir. Diasporayla birlikte gelişen bir başka değişim de nostaljik duyguların ortaya çıkmasıdır. Tarihsel bir bağla kendi topraklarına duydukları özlemi dile getiren pek çok İrlandalı yazar, entelektüel ya da sıradan bir göçmen bile bir gün ait olduğu topraklara geri döneceği duygusunu taşımıştır. Burada

vurgulanması gereken önemli noktalardan birisi de tarihsel önemi olan İrlanda milliyetçiliğinin öykülerde otaya çıkan fikirlerin göstergesi durumunda olmasıdır.

Bugün, İrlanda ya da İrlandalılara ait tarih boyunca üretilmiş hikâye, roman, şiir ya da tiyatro eserini bir araya getirerek kendi antolojilerini oluşturmaya çalışan pek çok İrlanda kökenli yazarın, tiyatro ustasının ya da akademisyenin kendi kültürü ve edebiyatını yaşatmaya çalıştığını gömekteyiz. Yine pek çok üniversitede “İrlanda Çalışmaları” adı altında yürütülen akademik çalışmalar ve seminerler yapılmakta, İrlandalı-Amerikalı kimliğinin oluşumunun bir uzantısı sayılabilecek edebi eserlerin toparlandığı antolojiler hazırlanmaktadır. Tarihe dramatik bir şekilde geçmiş olan Büyük Göç’ün ardından göçmenlerin Amerika’da yaşamış oldukları acılı deneyimlerin anlatıldığı edebi metinlerin bu şekilde akademik incelemeler yapılarak taşınıyor olması, Amerikan toplumuyla artık bütünleşmiş olan İrlandalıların hala geçmişi yeniden değerlendirme ve kimliklerini koruma çabaları devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- “A Brief History of the Boston *Pilot*.” *Information Wanted: A Database of Advertisements for Irish Immigrants Published in the Boston Pilot*. Trustees of Boston College, 2004-2005. 25 Kasım 2006 <<http://infowanted.bc.edu/history/briefhistory/>>.
- “Andrew Jackson”. Vikipedi 5 Mayıs 2007. 5 Mayıs 2007. <tr.wikipedia.org/wiki/Andrew_Jackson>
- Barnes, L. Diane. *Irish in Youngstown and The Greater Mahoning Valley*. Charleston, SC: Arcadia, 2004.
- Biddle, Ellen Horgan. *The American Catholic Irish Family*. Ed. Mindle H. Charles and Robert W. Habenstein. New York: Elsevier Scientific Publishing Company, Inc., 1979. 89-97
- Brannigan, John. *Introduction: History, Power and Politics in the Literary Artifact*. Ed. Wolfreys Julian. New York: New York University Press, 1999. 417-421
- Boyce, John. *Mary Lee, or the Yankee in Ireland*. Fanning, ed., Exiles. 137-44.
- Brownson’s Quarterly Rev.of. *John O’Brien, or the Orphan of Boston: a Tale of Real Life*. Ocak 1851.
- Cannon, James Charles. *Bickerton; or, The Immigrant’s Daughter*. Fanning, ed., Exiles. 130-36.
- Clifford, James. “Diasporas.” *Cultural Anthropology*. 9 (1994): 302-38. <<http://www.jstor.org>> 8 Aralık 2005.
- Coffey, Michael ve Terry Golway, eds. *The Irish In America*. New York: Hyperion, 1997.
- Curtis, Lewis P. *Apes and Angels: The Irishman in Victorian Caricature*. Newton Abbot: David and Charles, 1971. 100.
- “Economic History of Ireland.” Wikipedia. 30 Nisan 2007. 5 Mayıs 2007. <en.wikipedia.org/wiki/Economic_History_of_ireland>.
- Dezell, Maureen. *Irish America*. New York: Random House, Inc. 2002.
- EMILE: Early Emigrant Letter Stories*. <www.emigrantletters.com/IE/output.asp?CategoryID=6587> 25 Ocak 2007.

- Famine and Emigration in County Kerry*. <www.rootsweb.com/~irlker/famemig.html>
15 Aralık 2006.
- Fanning, Charles, ed. *The Exiles of Erin: Nineteen Century Irish American Fiction*.
South Bend, IN: U of Notre Dame P, 1987.
- , ed. *The Irish Voice in America: 250 Years of Irish-American Fiction*. Lexington,
KY: UP of Kentucky, 1990.
- Felluga, Dino. "General Introduction to New Historicism." *Introductory Guide to
Critical Theory*. 28 Kasım 2003. Purdue U. 5 Mayıs 2007. <<http://www.purdue.edu/guidetotheory/newhistoricism/modules/introduction>>.
- Hachey, E. Thomas, Joseph M. Hernon, Jr. ve Lawrence J. McCaffrey. *The Irish
Experience: A Concise History*. Rev. ed. Armonk, NY: Sharpe, 1996.
- Halpin, G. Charles. *The Life and Adventures of Private Miles O'Reilly*. 1864. Ekim
2006 [http://rehber.tnn.net/searchall.asp?keywrde=e%20text+of+Miles+O%27
Reilly](http://rehber.tnn.net/searchall.asp?keywrde=e%20text+of+Miles+O%27Reilly)>
- Handlin, Oscar. *Boston's Immigrants*. Cambridge, MA: Harvard UP, 1959.
- ed. *The Uprooted*. 2nd ed. Canada: Little, Brown & Company (Canada) limited,
1915.
- Hayden, Mary ve George A. Moonan. *A Short Story of the Irish People*. New York:
Longmans Green and Co., 1922.
- Hedges, Warren. *Critical Approach: New Historicism*. 10 Aralık 2007. <[www.sou.edu/
English/Hedges/Sodashop/RCenter/Theory/Explain/pdfs/new%20historicism.pdf](http://www.sou.edu/English/Hedges/Sodashop/RCenter/Theory/Explain/pdfs/new%20historicism.pdf)>.
- Hodgins, Francis, Kenneth Silverman, Milton R. Stern ve Rolando R. Hinojosa-
Smith. *Adventures in American Literature*. Orlando, FL: Harcourt, 1989.
- Horgan, Ellen Somers. *The Irish American Family*. Ed. Charles H. Mindel, Robert W.
Habenstein and Roosevelt Wright, Jr. 4th edition ed. New Jersey: Prentice Hall, 1998.
40-41.
- Ignatiev, Noel. *How the Irish Became White*. New York: Routledge, 1995.
- "Irish-Americans in the Civil War". Encyclopedia of the Civil War. 16.02.2002.
<[http://rehber.tnn.net/searchall.asp?keywrde=Irish%2DAmericans+in+the+Civil
War](http://rehber.tnn.net/searchall.asp?keywrde=Irish%2DAmericans+in+the+CivilWar)>
- Katolik Kilisesi*. Wikipedi. 7 Nisan 2007. 13 Mayıs 2007. <<http://tr.wikipedia.org/>>

- wiki/Katolik_Kilisesi>
- Laxton, Edward. *The Famine Ships*. New York: Henry Holt and Company, LLC, 1998.
- Nichols, Wendalyn R, et.al., eds *Randoms House Webster's Unbridged Dictionary*. 2nd ed. NY: Random House., Inc, 2001. 1076.
- Leitch, Vincent B., "Introduction to Theory and Criticism." Leitch, et al., eds. *Norton Anthology of Theory and Criticism*. New York: Norton, 2001. 2-1136.
- Renkliyıldırım, Önder. *Longman Metro Büyük Sözlük*. İstanbul: Metro Kitap Yayın Pazarlama A.Ş. 1993.
- Magnusson, Linda. *Irish in America*. 15 Aug. 1999. <<http://library.advanced.org/26786/en/articles/php3?arKey=1&paKey=1&loKey=>> 23 Mayıs 2007. 1-2.
- Marshall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay ve Derya_Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- McCaffrey, J. Lawrence. *The Irish Catholic Diaspora in America*. Washington, DC: Catholic U of America P, 1977.
- McCorry, Peter. *The Lost Rosary; or Our Irish Girls, Their Trials, Temptations, and Triumphs*. Fanning, ed., *Exiles*. 154-60.
- McElgun, John. *Annie Reilley; or, The Fortunes of an Irish Girl In New York*. Fanning, ed., *Exiles*. 161-75.
- McKinley, Steve. *Out of Ireland*. Saint John Times Globe 9 Jun. -25 Jul. 1997. 25 Aralık 2006. <<http://personal.nbn.net.nb.ca/rmcusack/Story-32.html>>
- McNamara, Kevin. "Cevap:". E-mail to Zuhall Palabıyık. 24 Şubat 2007. ---, Kişisel Görüşme.13 Mayıs 2007.
- Miller, A. Kerby. *Emigrants and Exiles: Ireland and the Irish Exodus to North America*. New York: Oxford UP, 198
- Moran, Berna. *Edebiyat Kuramı ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim, 1994.
- Murphy, Maureen. "Bridie, We Hardly Knew Ye: The Irish Domestic". *The Irish in America*. Ed. Michael Coffey. NY:Hyperion, 1997. 141-145
- Nast, Thomas."The Ignorant Vote—Honors are Easy". Cartoon. *Harper's Weekly* 9 Dec. 1876. 25 Aralık 2006 *Thomas Nast Portfolio* <http://cartoons.osu.edu/nast/ignorant_vote.htm>.
- Norton, Mary Beth, et al., eds. *A People and a Nation: A History of the United States*.

- Vol 1: To 1877. 4th ed. Boston: Houghton, 1994.
- Olson, James S. *The Ethnic Dimension in American History*. 3d ed. St. James, NY: Brandywine P, 1999.
- O'Donnell, T. Edward. *1001 Things Everone Should Know about Irish American History*. New York: Random house, Inc., 2006. 223-25.
- Prestwich, Mike. Rev. of. *Going My Way*, dir. Leo McCarey. 5 Mayis 2007.
<<http://www.movies2go.net/review/GoingMyWay.html>>
- Quigley, Hugh. *The Cross And The Shamrock or How To Defend The Faith*. 1853.
Boston: IndyPublish.com, n.d.
- Rev. Of *John O'Brien, or the Orphan of Boston; a Tale of Real Life*. By John T. Roddan. Brownson's Quarterly, Jan. 1851.
- Roddan, T. John. *John O'Brien; or, The Orphan of Boston*. Fanning, ed., Exiles. 101-11. Said, Edward. *Culture and Imperialism*. New York: Alfred A. Knopf Inc, 1993.
- Sadlier, Anne Mary. *The Blakes and Flanagans*. Fanning, ed., Exiles. 112-122.
- Seyhan, Azade. *Writing Outside The Nation*. Princeton, NJ: Princeton UP, 2001.
- Takaki, Ronald. *A Different Mirror*. The US: Little, Brown and Company, 1993.
- Warner, W. Lloyd ve Leo Srole. *The Social Systems of American Groups*. The US: The Colonial Pres Inc., 1965.
- White, Roa Eva. Rev. *Emigration as Emancipation: Portrayals of the Immigrant Irish Girl in Nineteenth Century Fiction*. 30.07.2007
- Wrobel, J. Alfred ve Micheal J. Eula. *American Ethnics and Minorities*. Rev. Ed. The US:Kendall/Hunt Publishing Company, 1990.

KITLIK KUŞAĞI İRLANDALI-AMERİKAN HİKAYELERİ (1845-1875)

Amerika Birleşik Devletleri on dokuzuncu yüzyıl boyunca yoğun bir şekilde göç almıştır. Göç nedenleri genellikle sosyo-ekonomik sıkıntılar, yönetimi elinde bulunduranların uyguladığı dinsel ve politik baskılar ya da kötü yaşam şartları. Pek çok göçmen, Amerika'nın onlara ev, iş, sosyal hayat ve dini özgürlük sağlayacağına inanıyordu.

İşte bu gruplar arasında, İngiliz hükümetinin siyasi ve dini baskılarından ve 1840'lı yıllarda ortaya çıkan Büyük Kıtık nedeniyle gelen Katolik İrlandalılarda bulunmaktaydı. Katolik İrlandalılar kendi topraklarında hiçbir sosyal, ekonomik ve siyasi hakka sahip değillerdi. Bu nedenle, akrabasını, evini ve toprağını kaybeden pek çok İrlandalı “tabut gemiler” adı verilen yük gemileriyle yasal ya da yasal olmayan yollarla Amerika'ya göç etmeye başladılar. Amerika'ya gelen diğer etnik grup gibi onlarda ekonomik bağımsızlık, dinsel özgürlük ve sosyal ve siyasi haklar elde etmeyi umuyorlardı.

1840'larda bu göç dalgasıyla gelen gruplar kendilerine “kıtık kuşağı” (famine generation) adını vermektedirler. Bu dönemde pek çok Katolik yazar ortaya çıkmıştır. Onlar İrlanda'da, Atlantik yolculuğunda ve Amerika'da edindikleri deneyimleri yazmışlardır. Bu yazarlar, İrlandalı göçmenlere yardım etmek için öğretici kıtlık kuşağı İrlandalı-Amerikan öykülerini üretmişlerdir. Bu dönemde üretilen üç yazın türü şöyledir: “Katolik ahlakını işleyen roman”, (catholic-tract-fiction), “göç rehber kitabı” (immigration-guide-book) ve “milliyetçi siyasi roman” (nationalistic-political-fiction).

1845'ten 1875 yılına kadar olan bir dönemin irdeleneceği bu tez çalışmasında, öncelikle İrlandalıları göçe zorlayan nedenler, göç esnasında karşılaştıkları zorluklar, deneyimleri ve Amerika'da karşılaştıkları sıkıntılar anlatılacaktır. Daha sonra, bu öykülerle İrlandalı-Amerikan göç edebiyatının nasıl oluşturulduğu incelenecektir. Bunun için öykülerdeki olay örgüsü, karakterler ve yazarların bakış açıları, dinsel ve milliyetçi söylemlerine bakılarak aydınlatılacaktır.

Tez için incelenecek sekiz eser şöyledir: Hugh Quigley'nin *The Cross and the Shamrocks; or, How to Defend the Faith* adlı öyküsü, John T. Roddon'ın *John O'Brien; or, The Orphan of Boston* adlı öyküsü, Marry Anne (Madden) Sadlier'in *The Blakes and*

Flanagans adlı öyküsü, Charles James Cannon'ın *Bickerton; or, The Immigrant's Daughter* adlı öyküsü, John Boyce'un *Mary Lee, or the Yankee in Ireland* adlı öyküsü, Charles G. Halpine'in *The Life and Adventures of Private Miles O'Reilly* adlı öyküsü, Peter McCorry'nin *The Lost Rosary; or, Our Irish girls, Trials, Temptations ve Triumphs* adlı öyküsü, John McElgun'ın *Annie Relly; or The Fortunes of an Irish Girl in New York* adlı öyküsü.

Tezde ayrıca, günlükler, mektuplar, şiirler, şarkılar, yolculuk öyküleri ve yasal dokümanlar Yeni Tarihselcilik yaklaşımına uygun şekilde kullanılacaktır. Bu öyküler ve kültürel metinler göçün yarattığı dramatik değişimin yanı sıra sınıf, inanç, dil, ahlak, gelenek ve ideoloji gibi kavramlara yeni bir pencere açmaktadır. Amerika'ya yeni gelen her İrlandalı-Katolik kendisine şu soruyu sormaktadır: Amerika'da yeni bir kimlik oluştururken kendi kültürümüzü ve değerlerimizi nasıl koruyabiliriz? İşte bu tez boyunca İrlandalı Katoliklerin kendi kimliklerini ve Katolik dinini korumak için nasıl bir çaba gösterdikleri incelenecektir.

FAMINE GENERATION IRISH-AMERICAN TALES (1845-1875)

The United States of America experienced tremendous immigration during the 19th century owing to primarily to immigrants' socio-economic difficulties, religious and political restrictions of the ruler class, and poor living conditions in their home lands. For many immigrants America would provide them housing, work, social life and religious freedom.

Among these immigrant groups were Irish Catholics who escaped from political and religious domination of the British government, and in the 1840, the "Great Famine." The Catholic Irish had no social, economic and political rights in their native land. As a result, many Irish lost their relatives, homes and lands, started to immigrate to America legally or illegally in the infamous "coffin ships." Like other ethnic groups that moved to America, they hoped to gain economic independence, religious freedom and political rights.

Those groups who formed this wave of immigration in the 1840s called themselves the "famine generation." During these years, many Catholic writers emerged. They wrote what they experienced, felt and observed in Ireland, during their Atlantic crossing, and in America. These writers produced didactic Irish-American tales to help their fellow immigrants learn how to survive as Catholic Irish in a Protestant land. They produced three distinct genres: Catholic-tract-fiction, immigration-guide-book and nationalistic-political-fiction.

This thesis which will cover the period between 1845 and 1875, will first discuss the reasons for Irish immigration and the problems and experiences the Irish met in the US., before moving on to a consideration of the way Irish-American tales contributed to a growing Irish American diaspora literature. Plot, characters and point of view will be analyzed, and writers' ideologies will be examined through and nationalistic discourses.

Eight novellas will be analyzed using the principles of New Historicism. The tales include *The Cross and the Shamrock; or, How to Defend the Faith* by Hugh Quigley, *John O'Brien; or, The Orphan of Boston* by John T. Roddan, *The Blakes and Flanagans* by Marry Anne (Madden) Sadlier, *Bickerton; or, The Immigrant's Daughter* by Charles James Cannon *Mary Lee, or the Yankee in Ireland* by John Boyce, *The Life and*

Adventures of Private Miles O'Reilly by Charles G. Halpine, *The Lost Rosary; or, Our Irish girls, Trials, Temptations, ve Triumphs* by Peter McCorry, *Annie Relly; or The Fortunes of an Irish Girl in New York* by John McElgun.

In addition, the thesis will also consider a variety of diaries, letters, poems, songs, travel narratives, and legal documents in the New Historicist approach. Each of the tales and cultural texts opens a window onto such cultural phenomena as class, faith, language, morality, tradition and ideology as well as experience of the dramatic transition of immigration. And each explores the way Irish-Catholic newcomers to America asked themselves the critical question, how can we preserve our own culture and values while establishing new identities as Americans? In the thesis, it will be researched how Irish-Catholics were in a struggle to preserve their identity and Catholic religion.

ÖZGEÇMİŞ

2001 yılında Bilkent Üniversitesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldum. Mezuniyetin ardından Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir devlet okulunda İngilizce öğretmeni olarak çalışmaya başladım. 2005 yılında Ege Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans eğitimime başladım.